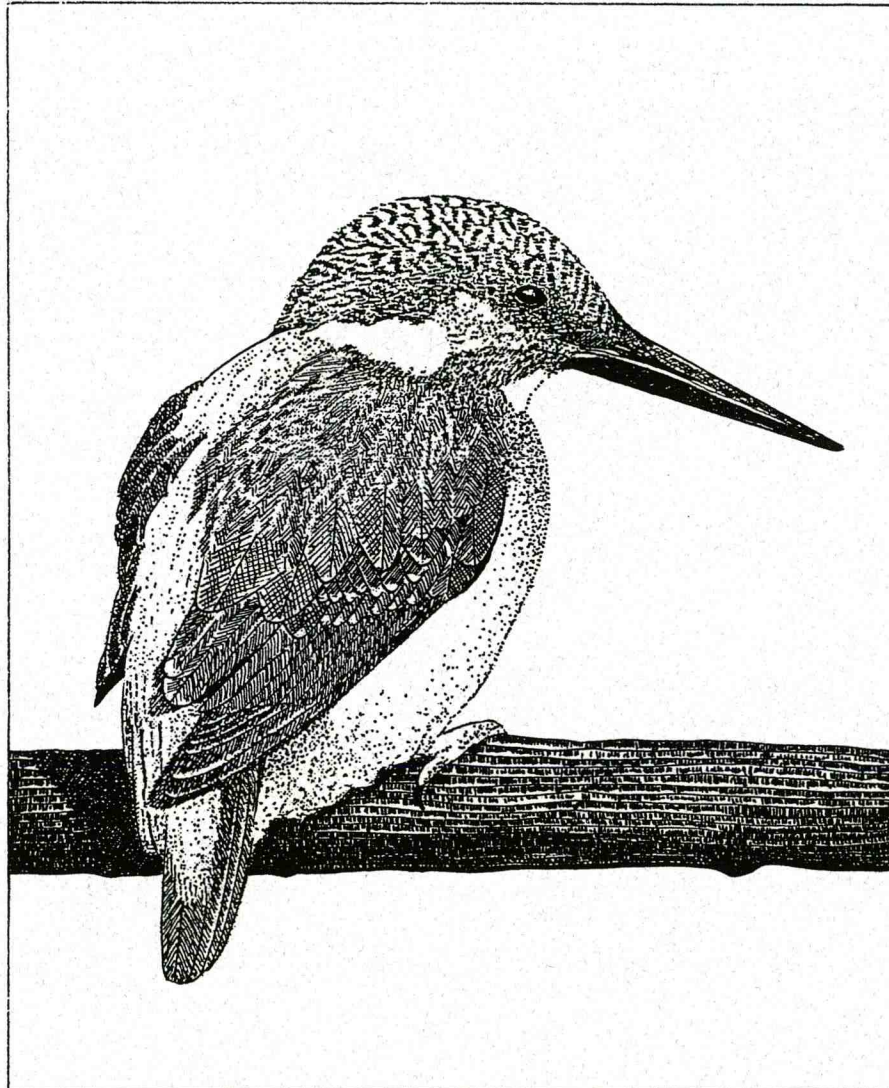

171101

Bart

BROEDVOGELS IN HET MAASDAL TUSSEN DE SINT-PIETERSBERG TE
LANAYE EN DE MONDING VAN DE SWALM TE RIJKEL IN 1995

LIKONA

LIMBURGSE KOEPEL VOOR
NATUURSTUDIE

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP
IN LIMBURG

Colofon

Eindredactie: Gijs Kurstjens & Jan Gabriëls

Lay-out: David Beyen

Auteurs: Piet Beckers, David en Steven Beyen, Jan Gabriëls, Gijs Kurstjens, Jeroen en Nicole Reneerkens & Jos Rutten.

Tekeningen: Jef Reneerkens

mei 1996

Copyright ©: overname van gegevens uitsluitend na toestemming auteurs.

Uiteraard op 100 % kringlooppapier

Inventariseerders:

René Absil	Vincent de Jong
Wiel Aelen	Bob Meeuwissen
Piet Beckers	Dennis Meeuwissen
Jean Beugels	Ivo Meeuwissen
David Beyen	Marie-Lutgarde Merken
Ludo Beyen	Ruben Mersch
Steven Beyen	Herman van Mulken
Wouter Beyen	Miel Opdenacker
Jan Boeren	Jasper Pellekaan
Lam Boonen	Jeroen Reneerkens
Thé Bors	Nicole Reneerkens
Jac Bosch	Jos Rutten
Jo de Brouwer	Frans Schepers
Ton Cuijpers	Carlo van Seggelen
Harry Demandt	Marriette Vandalon
Jan Gabriëls	Gustaaf Van Damme
Peter Gabriëls	Jan Vandegoor
Wim Ganzevles	Ludy Verheggen
Joep Gielen	Frans Verstraeten
Tony Jacobs	Herman Vincken
Gijs Kurstjens	Jo Vrehan
Karel Lemmens	

Bij de voorpagina

De IJsvogel, een fraaie verschijning in en om de steiloevers van de Maas.

DANKWOORD

Een woord van dank gaat uit naar de volgende personen en organisaties voor hun ondersteuning bij het tot stand komen van dit rapport: Jo van der Coelen, Boena van Noorden, Willem Overmars, Limburgse Koepel voor Natuurstudie, Natuurhistorisch Genootschap Limburg en SOVON.

INHOUD

	pagina
Dankwoord.....	2
Inhoud.....	3
1. Inleiding.....	4
2. Beknopte gebiedsomschrijving en methode.....	5
2.1. Onderzoeksgebied.....	5
2.2. Methode.....	6
3. Resultaten.....	8
3.1. Soortteksten.....	8
3.2. Overzichtstabellen aantal territoria.....	34
4. Evaluatie.....	36
5. Literatuur.....	37
Verspreidingskaarten.....	40
Overzichtskaart van de telgebieden.....	transparant

1. INLEIDING

Het jaar 1995 zal als een mijlpaal geschreven staan in het kader van internationale samenwerking. Voor het eerst werken Nederlandse en Vlaamse ornithologen samen om broedvogels te gaan inventariseren in de Grensmaas en het Maasplassengebied. De contacten tussen beide vogelwerkgroepen werden al in 1994 gelegd. De uitvoering van het project verliep vlot en vanaf maart 1995 werd gestart met het veldwerk.

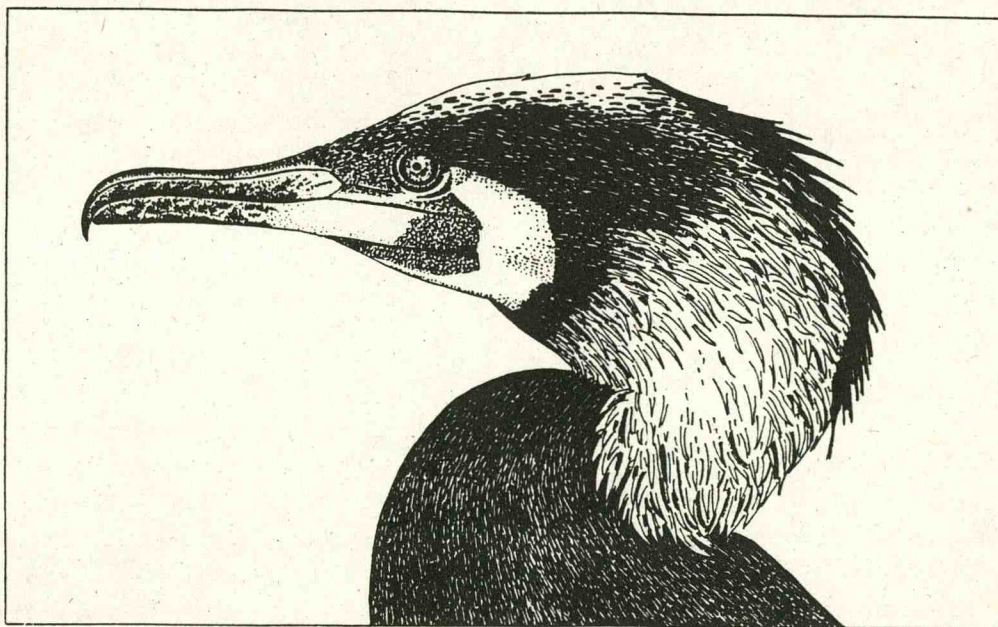
De Belgisch-Limburgse vogelwerkgroep staat onder de Limburgse Koepel voor Natuurstudie (LIKONA). De Nederlands-Limburgse vogelstudiegroep is een van de studiegroepen van het Natuurhistorisch Genootschap.

Er werden 80 belangrijke broedvogels geselecteerd en bij het terreinwerk werd een gelijke methodiek gebruikt.

De doelstelling van het rapport is meervoudig. De voorbije drie decennia zijn het landschap en de natuurwaarden in de Maasvallei grondig veranderd. Dit is vooral te wijten aan de grootschalige ontgrindingen en de steeds verdergaande intensivering van de landbouw. De typische bloemrijke uiterwaarden van weleer zijn grotendeels verdwenen of teruggedrongen in relictten. Dorpen kwamen geïsoleerd te liggen tussen enorme plassen en de waterrecreatie viert overal hoogtij. Daarom was het belangrijk om de broedvogelsamenstelling en de verspreiding en dichtheden van deze broedvogels te kennen. Deze verzamelde gegevens leveren een belangrijke bijdrage voor een wetenschappelijk onderbouwd rapport. Anderzijds kunnen deze ook gebruikt worden om een waardevolle bijdrage te leveren in verband met geplande en nog te plannen natuurontwikkelingsprojecten in het studiegebied. Monitoring biedt naar de toekomst de mogelijkheid om trends in de broedvogelpopulatie vast te stellen, om projecten te sturen, om oorzakelijke verbanden tussen trends en ingrepen beter aan te tonen enz.

En een eerste rapport is klaar! Dit kon enkel maar tot stand komen dankzij de enthousiaste en volgehouden inzet van vele vrijwillige medewerkers. Het rapport omvat de inventarisatiemethode, een korte beschrijving van de verschillende gebieden, een zorgvuldige bespreking van de soorten, overzichtstabellen met het aantal territoria en verspreidingskaarten per soort.

Aan alle lezers veel leesgenot.

Verschijnt de Aalscholver in 1996 als broedvogel in het zuidelijk Maasdal?

2. BEKNOPTE GEBIEDSOMSCHRIJVING EN METHODE

2.1. ONDERZOEKSGBIED

In 1995 is de Maasvallei tussen de Sint-Pietersberg en de monding van de Swalm ten noorden van Roermond onderzocht. Dit grensoverschrijdende gebied wordt ook wel het zuidelijk Maasdal genoemd.

Van dit 85 km lange riviertraject zijn aan Belgische zijde alle terreinen onderzocht. Aan de Nederlandse kant zijn de Maasplassen tussen Ohé en Laak en Rijkel vrijwel volledig onderzocht evenals drie natuurontwikkelingsgebieden ten zuiden van Maastricht. De Grensmaas tussen Maastricht en Roosteren is slechts beperkt geïnventariseerd. Kaart 0 geeft een overzicht van het totale telgebied (ca. 5000 ha) met alle onderzochte terreinen.

Het onderzoeksgebied omvat een drietal duidelijk te onderscheiden delen:

- het gestuwde Maastraject tussen de Sint-Pietersberg en Maastricht,
- het Grensmaastraject tussen Maastricht en Maaseik, waar de Maas een ongestuwde grindrivier is,
- het Maasplassengebied tussen Maaseik en Roermond, waar de rivierdynamiek ook gedempt is door stuwen.

Achtereenvolgens worden de drie deelgebieden beknopt besproken.

Maastraject Sint-Pietersberg-Maastricht

Het gestuwde Maastraject tussen de Sint-Pietersberg en Maastricht omvat vier telgebieden. Aan Nederlandse zijde zijn drie terreinen onderzocht, namelijk La Frayère du Petit Gravier, de Eijssder Beemden (inclusief het Belgische schiereiland l'Illa) en de Kleine Weerd. In alle gebieden vindt spontane natuurontwikkeling plaats onder invloed van natuurlijke begrazing en periodieke Maasoverstromingen. Voor een uitgebreide beschrijving wordt verwezen naar Kurstjens & Shepherd (1995). Het Belgische deel van de Sint-Pietersberg omvat zowel de hellingbossen en het plateau van Caestert, als de beboste wand en de open terreinen langs het Albertkanaal bij Lanaye.

Grensmaas

De Grensmaasvallei is aan Belgische zijde tussen Smeermaas en Kessenich volledig geteld. Het gebied is zeer gevarieerd en omvat kleine en grootschalige grindplassen, agrarische uiterwaarden en natuurgebieden met ooibos, open water en moeras. De belangrijkste natuurgebieden zijn van zuid naar noord: Hochter Bampd, Maaswinkel, Kerkeweerd-Negenoord, Koeweide Dilsen/Oude Maas en Kollegreend. Op drie lokaties vindt natuurontwikkeling plaats met behulp van natuurlijke begrazing door Konikpaarden en Gallowayrunderen. Het Vijverbroek bij Kessenich mag hier niet ontbreken, dit bestaat uit een rijk elzenbroekbos in een oude Maasmeander.

Op verschillende grindwinningslokaties hebben zich interessante moerassige habitats ontwikkeld, zoals bij Komatco te Uikhoven en Gravelco te Boorseme. Een bijzonder gebied is het parkgebied rond het kasteel bij Meeswijk, dat bestaat uit oude bomen en relatief extensief beheerde graslanden. De uiterwaarden bij Heppeneert-Elen worden gedomineerd door agrarisch gebruik en herbergen nog restanten van het vroegere cultuurlandschap.

Grote grindplassen zijn gelegen bij Stokkem (Gralex), Rotem (Bichterweert), Maaseik (Klauwenhof), Ophoven (Houbenhof) en Kessenich. De drie laatste gebieden vormen een eenheid met het Nederlandse Maasplassengebied.

De Nederlandse kant van de Grensmaas bestaat grotendeels uit een agrarisch landschap met akkers, graslanden en populierenbosjes. Plaatselijk is of wordt grind gewonnen, zoals bij Itteren en

Meers. Samen met de uiterwaarden bij Borgharen en het hellingbos Scharberg bij Elsloo (omgeving Meers) vormen dat de telplots van 1995. Interessante natuurgebieden ontbreken op dit moment vrijwel. In de nabije toekomst gaat dit flink veranderen door het ambitieuze Grensmaasplan (Helmer e.a., 1991). Door ondiepe grindwinning krijgt de Grensmaas meer ruimte en kan een natuurlijk grindrivierlandschap ontstaan met eilanden, nevengeulen, bloemrijke graslanden, struwelen en oobossen.

In het zomerbed van de Grensmaas zijn plaatselijk grindbanken aanwezig bij lage waterstanden. Door de recente grote overstromingen zijn veel oeversteilwanden ontstaan.

Nederlandse Maasplassengebied

Door grootschalige grindwinning is een omvangrijk plassengebied ontstaan tussen Ohé en Laak en Rijkel. De meeste grindgaten zijn ingericht ten behoeve van intensieve recreatie (stranden en jachthavens) met een spaarzame oeverbegroeiing. Op verschillende plaatsen zijn de afgelopen jaren natuurontwikkelingsprojecten gestart, zoals te Ohé en Laak, op de Koningssteen bij Thorn en op de Isabellegreend bij Roermond. Onder invloed van natuurlijke begrazing en overstroming ontstaat een meer gevarieerd rivierlandschap. In de nabije toekomst zullen meer gebieden op een natuurlijke manier worden beheerd en komt de realisatie van het natuurlandschap Maasplassen in zicht (zie Overmars e.a., 1995).

Verspreid in het gebied komen een aantal interessante bossen voor, waaronder het Meggelveld bij Wessems, de Linnerweerd (rondom de Vlootbeek) en de Donderberg bij de Rijkelse Bemden. Net als in 1994 zijn in 1995 de meest belangrijke grindgaten en omliggende gronden geïnventariseerd. Een uitzondering hierop wordt gevormd door de grindgaten ten westen van het Lateraalkanaal en het watersportcentrum bij Roermond.

Voor een uitgebreide beschrijving van de Midden-Limburgse Maasplassen wordt verwezen naar Van Noorden (1992) en Kurstjens e.a. (1995).

2.2. METHODE

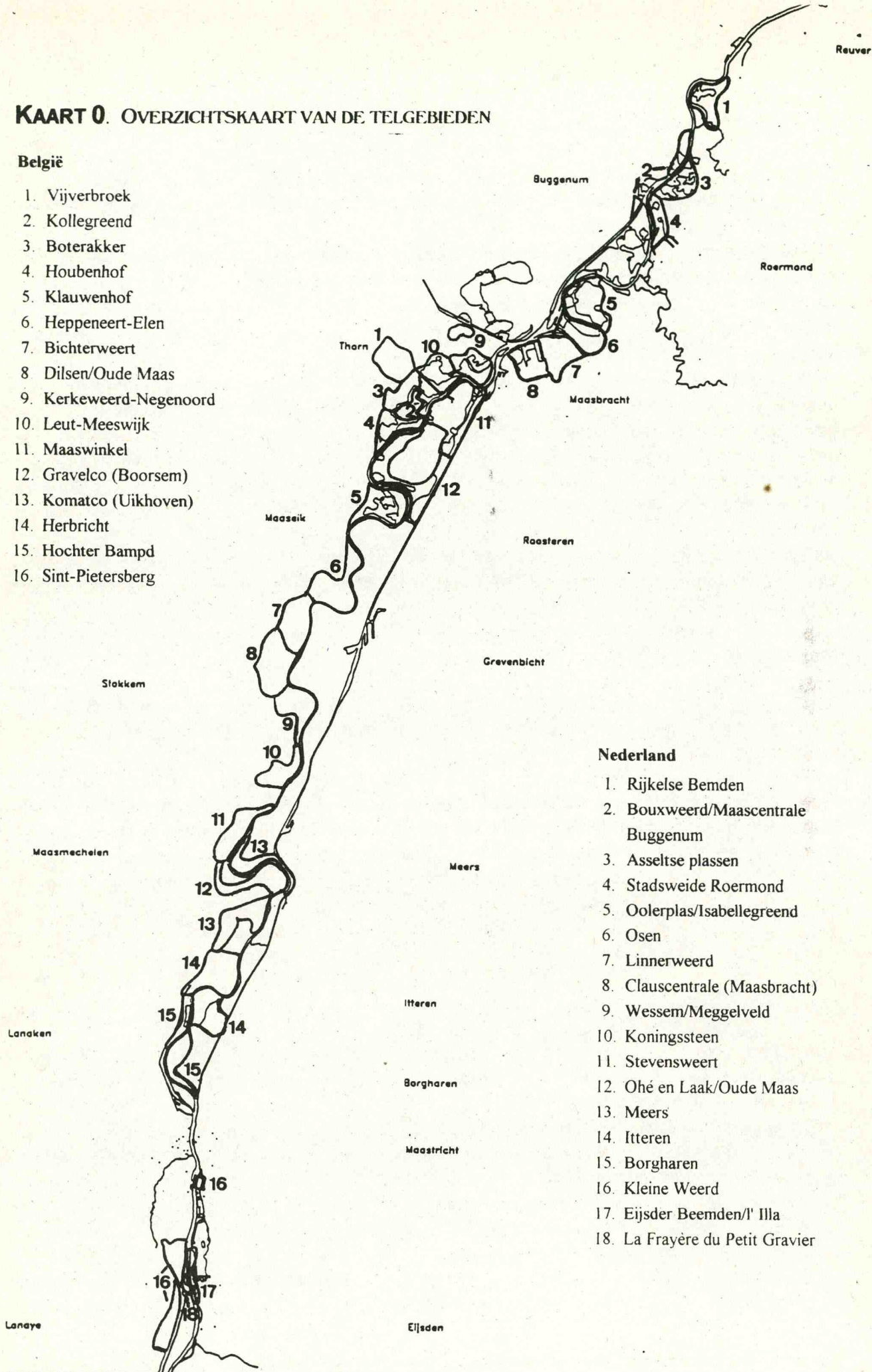
In 1995 is een selectie gemaakt van circa 80 soorten broedvogels. De meest algemeen voorkomende soorten zijn niet geteld. De Gele Kwikstaart is in vrijwel alle Belgische telgebieden onderzocht, maar niet aan Nederlandse zijde.

De inventarisatie is uitgevoerd volgens de uitgebreide territoriumkartering (van Dijk, 1993). Alle gebieden zijn minimaal vijf keer 's ochtends bezocht. Sommige bos- en moerasgebieden zijn vaker, en desgevallend ook 's avonds, uitgekamd.

KAART 0. OVERZICHTSKAART VAN DE TELGEBIEDEN

België

1. Vijverbroek
2. Kollegreend
3. Boterakker
4. Houbenhof
5. Klauwenhof
6. Heppeneert-Elen
7. Bichterweert
8. Dilsen/Oude Maas
9. Kerkeweerd-Negenoord
10. Leut-Meeswijk
11. Maaswinkel
12. Gravelco (Boorsem)
13. Komatco (Uikhoven)
14. Herbricht
15. Hochter Bampd
16. Sint-Pietersberg

Nederland

1. Rijkelse Bemden
2. Bouxweerd/Maascentrale Buggenum
3. Asseltse plassen
4. Stadsweide Roermond
5. Oolerplas/Isabellegreend
6. Osen
7. Linnerweerd
8. Clauscentrale (Maasbracht)
9. Wessem/Meggelveld
10. Koningssteen
11. Stevensweert
12. Ohé en Laak/Oude Maas
13. Meers
14. Itteren
15. Borgharen
16. Kleine Weerd
17. Eijsder Beemden/l' Illa
18. La Frayère du Petit Gravier

3. RESULTATEN

3.1. SOORTTEKSTEN

Fuut *Podiceps cristatus*

199

Kaart 1

Het zeer boeiende en uitgebreide baltsvertoon van de Fuut is op bijna 200 plekken waargenomen in de Maasvallei. Ruim de helft van de broedgevallen is vastgesteld in het Maasplassengebied (111). Vooral rond Koningssteen/ Kollegreend en op de plassen ten noorden van Stevensweert (de Brandt) bevinden zich ware bolwerken. Daarmee is de stand in dit gebied t.o.v. 1994 (met meer dan 106 territoria) stabiel gebleven.

Langs de Vlaamse Grensmaas bevinden zich een drietal concentraties in grindgroeves rond Stokkem (20), Boorsem/ Uikhoven (12) en Hochter Bampd (14). Aan de Nederlandse kant van deze grindrivier zijn weinig geschikte broedplaatsen; in 1994 zijn enkel bij Meers (twee) en Elba bij Grevenbicht (vier) broedende Futen aangetroffen. Bijna een kwart van de zuidelijke Maaspopulatie broedt in een oude Maasarm bij Petit Gravier (15) en op de Eijsder Beemden (25). Overigens lagen de aantallen op Petit Gravier in 1992 ruim tweemaal zo hoog (meer dan 30 territoria).

Voldoende nestgelegenheid langs oevers van gegraven plassen in combinatie met een ruim voedselaanbod zorgen voor deze omvangrijke populatie van deze weinig kritische soort.

Dodaars *Tachybaptus ruficollis*

3

Kaart 2

De Dodaars prefereert ondiepe waterplassen met veel oeverbegroeiing of met ondergedoken en drijvende waterplanten. In tegenstelling tot de Fuut stelt deze soort vrij hoge eisen aan zijn broedhabitat.

De meeste grindplassen met hun steile oevers zijn veel te diep en dus als broedlocatie totaal ongeschikt. Hierdoor is deze kleine duiker een zeldzame broedvogel in de Maasvallei. Er werden slechts drie broedterritoria vastgesteld: één nabij de monding van de Swalm in Nederland en twee in de Belgisch-Limburgse Maasvallei waarvan één te Dilsen op een oude Maasarm en de andere te Herbricht-Lanaken op een ondiepe plas met veel oeverbegroeiing van riet en russen. In tegenstelling tot de schaarse broedgevallen zijn de winteraantallen veel groter. De Dodaars komt vooral tijdens de voor- en najaarstrek vrij talrijk foerageren op tal van grindplassen en de Maas.

Kwak *Nycticorax nycticorax*

1

Kaart 3

Er hangt nog steeds een waas van onduidelijkheid over de broedlocatie van nestelende Kwakken in de Maasvallei. Toch zijn er dit broedseizoen zoals in 1994, weer aanwijzingen voor een geslaagd broedgeval. Tussen Klauwenhof bij Maaseik en Koningssteen bij Thorn zijn vanaf 14 mei t/m 10 augustus meermaals adulte en juveniele vogels waargenomen in vochtige wilgenstruwelen. De eerste Kwak is op 14 mei gezien op de Kollegreend bij Kessenich. Het betrof een adult exemplaar in prachtkleed met kenmerkende rode poten. Op 27 mei is opnieuw een adult gezien bij de oude plas in het nabijgelegen Koningssteen. Vanaf half juli zijn regelmatig een adulte en een onvolwassen Kwak samen gezien bij Klauwenhof. Op 10 augustus is dit duo gezien bij Kollegreend/ Koningssteen.

Op de Eijsder Beemden is ook melding gemaakt van een roepend exemplaar in mei en van onvolwassen exemplaren in augustus. Opvallend is het feit dat hier in 1994 minimaal vier

onvolwassen exemplaren zijn waargenomen in de nazomer. Tot op heden zijn er nog geen concrete aanwijzingen voor een broedgeval.

Het broedgeval in de Maasvallei mag zeer uniek worden genoemd voor zowel Nederland als België. Buiten het Zwin (met een halftamme en deels wilde broedkolonie) is alleen sprake van incidentele broedgevallen. Het voorkomen van Kwakken langs de Maas past in een tendens van noordwestelijke areaaluitbreiding van enkele mediterrane reigersoorten.

Blauwe Reiger *Ardea cinerea*

415

Kaart 3

De hoofdmoot van de broedende Blauwe Reigers bevindt zich in het Nederlandse Maasplassen-gebied, verspreid over drie kolonies: Meggelveld (225), Maascentrale Buggenum (78) en Osen (42). In totaal gaat het om 345 nesten.

Daarnaast begint zich een ander bolwerk te ontplooiën in het zuiden van het Maasdal rondom Maastricht. De voornaamste reigerieën zijn die van Hochter Bampd (met 46 nesten) en Caestert op de Sint-Pietersberg (11 koppels). Bijzonder is de vestiging van een kleine kolonie te Negenoord in 1995 met 8 nesten.

Vergelijken we de getallen met voorgaande jaren dan zien we dat de Blauwe Reiger-populatie in de Maasplassen vrij stabiel is: 332 paar (in 1992) en 354 (in 1994). Opvallend is de gestage groei van de kolonie bij Buggenum en de afname in Meggelveld bij Wesseem. Overigens gaat de vestiging van de kolonie bij Wesseem terug tot 1970, terwijl die bij Buggenum dateert van 1980.

De zuidelijke populatie is in 1992 van start gegaan met 13 koppels op Hochter Bampd. Deze kolonie steeg via 27 in 1993 en 44 in 1994 naar het huidige aantal van 46. Verder zijn in het kasteelpark bij Oost-Maarland in 1992 twee nesten ontdekt. De andere vestigingen zijn van nog recentere datum namelijk van 1994 (Caestert en L'illa) of zelfs 1995 (kasteelpark Eijsden en Negenoord). Het broedhabitat bestaat uit dicht elzenbroekbos (Meggelveld), oud wilgenbos (o.a. Hochter Bampd, Buggenum en Osen) of hellingbos met Robinia op de Sint-Pietersberg. Hier bevonden de nesten van de reigerie zich op een gemiddelde hoogte van 3,5 m.

Knobbelzwaan *Cygnus olor*

41

Kaart 4

Er zijn 41 broedgevallen van de Knobbelzwaan vastgesteld, waarvan 27 aan de Nederlandse en 14 aan de Belgische kant van de Maas. De grootste aantallen zijn gevonden in het zuidelijke deel van de Maasplassen tussen Maaseik en Maasbracht. Er zijn in 1995 opvallend weinig jongen grootgebracht. Geconstateerd is dat vrij veel nesten verstoord zijn. Op verschillende grote plassen overzomerden niet-broedende vogels. In het Maasplassengebied is de soort ten opzichte van 1994 afgenomen. Toen zijn daar 35 broedgevallen geteld. Eveneens in 1994 zijn drie territoria gevonden langs de Nederlandse kant van de Grensmaas. Dit staat in schril contrast met de Belgische zijde waar de Knobbelzwaan vrij verspreid voorkomt. Voor het totale zuidelijke Maasdal wordt de stand geschat op 45 paar.

Grauwe Gans *Anser anser*

91

Kaart 2

Het merendeel van de broedgevallen van de Grauwe Gans vindt plaats in het Maasplassengebied in de wijde omgeving van Maasbracht. Meggelveld (34) en de Clauscentrale (29) vormen de bolwerken van deze soort. In totaal zijn er aan Nederlandse zijde 86 nesten gekarteerd waaruit

ca. 300 jongen zijn voortgekomen. Dit komt neer op bijna 3,5 jong per paar. Daarnaast zijn in België vijf geslaagde broedgevallen vastgesteld: in Vijverbroek twee en in Negenoord drie.

De inventarisatie in 1994, met in totaal 53 paar, gaf globaal dezelfde verspreiding als in 1995. Vrijwel overal is sprake van een verdere groei van de kolonies. Bij de vergelijking 94/95 dient wel te worden opgemerkt dat de kolonie in Meggelveld in 1994 enigszins onderteld is. Nieuw zijn de twee broedgevallen bij de Asseltse plassen.

Het broedhabitat loopt uiteen van brandnetelruigtes (landtong Clauscentrale), eilandjes in elzenbroekbos (Meggelveld), ijl wilgenstruweel op een drijfteil (Vijverbroek) of dicht wilgenstruweel (meeste lokaties) (zie ook Kurstjens & Reyrink, 1994).

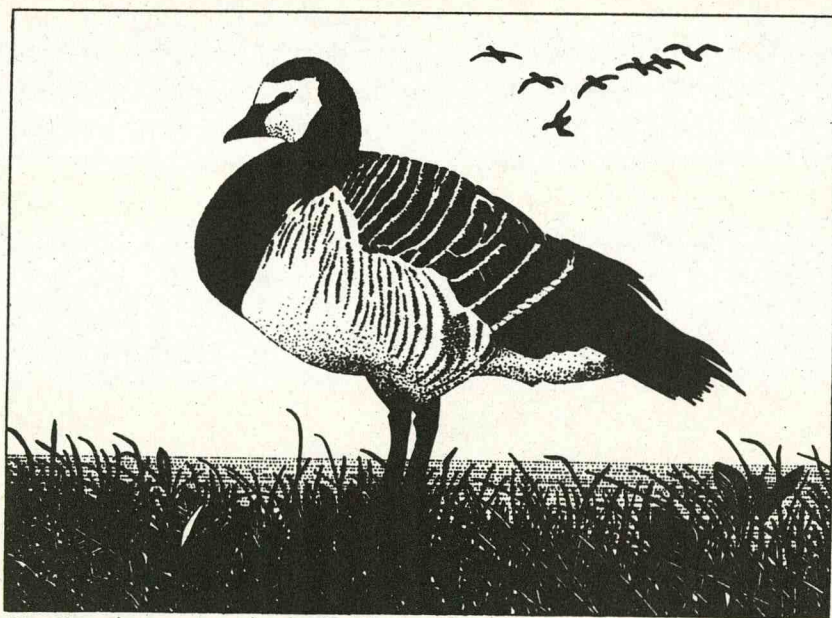
Recente exotica en kruisingen:

- * **Canadese Gans** *Branta canadensis* 1 Kaart 5

Er was een broedterritorium zonder succes in het Meggelveld.

- * **Brandgans** *Branta leucopsis* 1 Kaart 5

Een geslaagd broedgeval met vijf jongen in het Meggelveld. Op de Clauscentrale was tijdens het broedseizoen van 1995 vrijwel altijd een groep van zeven tot negen niet-broedende exemplaren waargenomen.

De Brandgans, een bedenkelijke aanwinst voor de avifauna in het onderzoeksgebied.

- * **Grauwe Gans x Indische Gans** *Anser indicus* 1 Niet op kaart

Een koppel met nest is geconstateerd op de Horst bij de Clauscentrale. Er zijn uiteindelijk geen jongen grootgebracht.

- * **Grauwe Gans x Canadese Gans** 1 Niet op kaart

Een geslaagd broedgeval is gevonden op de Clauscentrale (met één jong). Op de Eijdsder Beemden heeft deze hybridisering ook met succes plaatsgevonden: er is één jong grootgebracht. Bovendien kruisten twee van dergelijke hybridekoppels succesvol met elkaar op de Clauscentrale (vier jongen).

- * **Grauwe Gans x Brandgans** 1 Niet op kaart
 Dit bastaardpaar heeft een nest gehad op de Horst bij de Clauscentrale. Er zijn geen jongen grootgebracht.
- * **Soepgans *Anser domesticus*** 7 Niet op kaart
 Bij de Molengreend te Maasbracht zijn drie nesten met 12, 12 en 15 eieren gevonden. Er zijn echter geen jongen grootgebracht. In de Eijsder Beemden is wel succesvol gebroed (vier paar met ca. 15 jongen).
- * **Zwaangans *Anser cygnoides*** 3 Niet op kaart
 Er zijn twee nesten aangetroffen op een landtong achter de Clauscentrale, één met 12 en één met maar liefst 32 eieren! Waarschijnlijk is hier sprake geweest van een combi-nest van twee koppels met als broedsucces maar vier jongen.

Nijlgans *Alopochen aegyptiacus* 21 Kaart 6

Na een eerste geslaagd broedgeval in 1982 te Kessenich, wordt deze verwilderde parkvogel in toenemende mate als standvogel in het zuidelijk Maasdal waargenomen. De habitateisen zijn niet hoog: open water met wat dekking is voldoende. De nesten bevinden zich in holen, onder dichte vegetatie of in bomen waar gebroed wordt op o.a. oude kraaienesten.

Met 21 territoria waarvan 17 in het Maasplassengebied, is de soort reeds goed vertegenwoordigd in de Maasvallei. De concentratie rond Klauwenhof bij Maaseik is opvallend. Hier zijn tijdens watervogeltellingen in 1995/1996 maar liefst 150 exemplaren geteld. Het broedsucces was vrijwel overal gering: bij de helft van de paren zijn geen jongen gezien. Ten opzichte van 1994 (met 12 territoria) is de Nijlgans behoorlijk toegenomen als broedvogel in de Maasplassen.

De uitbreiding naar het zuiden is nog volop bezig en verwacht wordt dat rond de eeuwwisseling het hele studiegebied zal zijn gekoloniseerd.

Bergeend *Tadorna tadorna* 49 Kaart 7

Broedgevallen van de Bergeend hebben voornamelijk in het Midden-Limburgse plassengebied plaats gevonden. Met 43 territoria is de stand in dit deelgebied enigszins achteruit gegaan ten opzichte van die van 1994 (ca. 50). Met name de Clauscentrale (8 paar) en de Oolerplas (7 paar) zijn belangrijke gebieden voor de Bergeend. Het meest zuidelijke broedgeval had plaats op Gravelco bij Boorseem. Op deze plaats overzomerden 20 exemplaren. Te Negenoord was er een kleine concentratie van 3 koppels. De hoogste dichtheden worden bereikt in nog in exploitatie zijnde grindplassen waarbij vaak veel zandbergen met konijnenholen e.d. aanwezig zijn.

Smient *Anas penelope* 0

In 1995 zijn nergens broedverdachte Smienten in het zuidelijk Maasdal aangetroffen. Wel is er nog één mannetje op 21 mei bij Asselt waargenomen. In 1994 is een mogelijk broedgeval bij de Clauscentrale vastgesteld.

Krakeend *Anas strepera*

10

Kaart 8

Van het totale aantal territoria van de Krakeend, ligt het overgrote deel in het Maasplassen-gebied: Kollegreend (twee), Koningssteen (twee), Clauscentrale (twee), Isabellegreend (twee) en Bouxweerd (één). In 1994 was het verspreidingsbeeld vrijwel identiek. Het lijkt er dus op dat de stand van deze nieuwkomer onder de broedvogels van Limburg zich stabiliseert.

Daarnaast is langs de Grensmaas één territorium gevonden en wel in Negenoord bij Stokkem. Tot 19 mei was er een koppel aanwezig op een plas van Komatco nabij Uikhoven.

Krakeenden broeden in de Maasvallei vooral in de omgeving van kleine grindplassen met een rijke oeverbegroeiing van moerasplanten en jong ooibos.

Wintertaling *Anas crecca*

3

Kaart 9

Voor de Wintertaling zijn er in de Maasvallei weinig geschikte broedterreinen voorhanden. Net als de Dodaars verkiest dit eendje ondiepe plassen en poeltjes die rijkelijk voorzien zijn van oeverbegroeiing en waterplanten. De Maasvallei is tot nog toe globaal gezien dan ook ongeschikt als broedhabitat, ondanks de grote hoeveelheid oppervlaktewater.

Met drie territoria (waarbij overigens nergens jongen zijn gezien) waarvan twee in de Bouxweerd in het noorden van het Maasplassengebied en één te Negenoord (bij Stokkem), blijft de soort een zeer zeldzame broedvogel. De jaarlijkse aantallen fluctueren licht en van jaar tot jaar kunnen andere lokaties worden ingepalmd (in 1994 bijvoorbeeld in de Koningssteen).

Zomertaling *Anas querquedula*

4

Kaart 9

De Zomertaling maakt jaarlijks van enkele geschikte broedhabitats in de Maasvallei gebruik om te nestelen. Deze taling geeft de voorkeur aan voedselrijke ondiepe plassen of drassige en overstromde terreinen.

Met drie territoria, waarvan één in Bouxweerd aan Nederlandse zijde en drie aan de Vlaamse kant (Stokkem en Boorseme (twee)) blijft de Zomertaling een zeer zeldzame broedvogel. De grindplassen bij Boorseme kenden door de Maasoverstromingen van januari 1995 een uitzonderlijk hoge waterstand. Hierdoor hebben ook de nabijgelegen graslanden en akkers lange tijd onder water gestaan. Alzo ontstond een broedhabitat voor de Zomertaling. Een broedgeval is mislukt omdat het broedend wijfje is uitgemaaid. Een ander wijfje is er tot eind mei met twee mannetjes gezien.

Overigens is in 1993 ook een territorium van deze soort op Koningssteen gevonden.

Slobeend *Anas clypeata*

7

Kaart 10

De grote diepte van de meeste grindplassen in het onderzoeksgebied is verre van ideaal voor de Slobeend. Veel meer dan zeven territoria vallen dan ook niet te verwachten. Op drie lokaties zijn territoriale Slobeenden waargenomen: Bouxweerd (drie), Kollegreend (twee) en Negenoord (twee). Of de koppels werkelijk tot broeden zijn overgegaan, is niet zeker. In de toekomst zullen natuurontwikkelingsprojecten wellicht nieuwe kansen scheppen voor deze eendesoot.

Tafeleend *Aythya ferina*

6

Kaart 11

De Tafeleend is een algemene wintergast in de interlimburgse Maasvallei. Jaarlijks blijven in het voorjaar enige paartjes achter in geschikt broedhabitat: relatief ondiepe plassen met rijkbegroeide oevers. In 1995 zijn zes koppels aangetroffen: drie op Bouxweerd, twee nabij Dilsen-Stokkem (Oude Maas en Negenoord) en een op de Eijsder Beemden. Dit laatste paar heeft twee jongen grootgebracht.

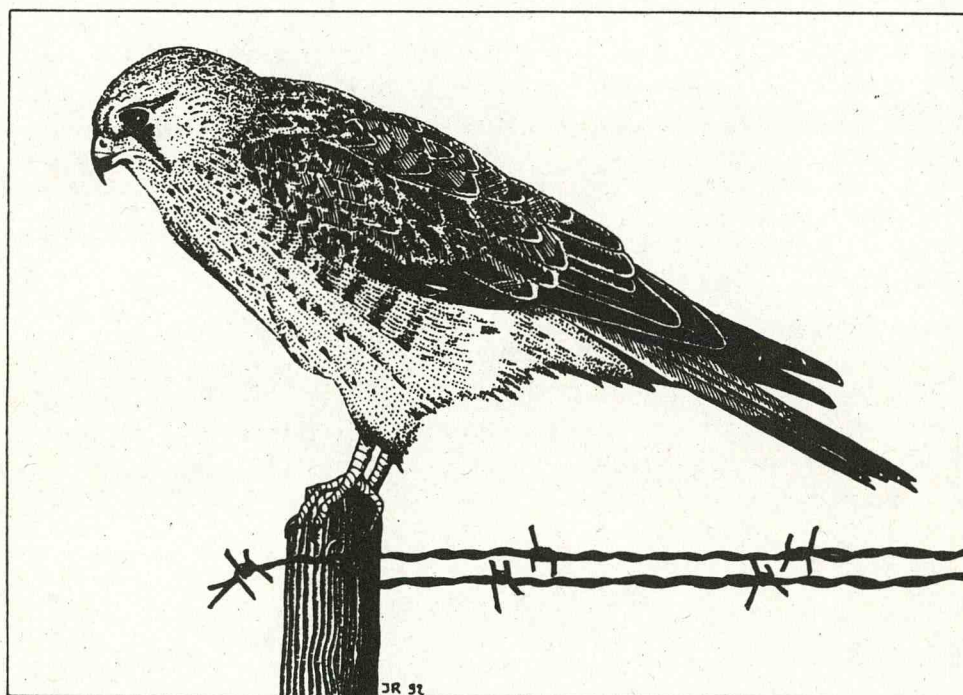
Kuifeend *Aythya fuligula*

18

Kaart 12

Met 18 territoria is de Kuifeend goed op de voorgrond gekomen in de Maasvallei. In het Maasplassengebied vormen de kleine plassen Sneppen en Stille bij Roermond en de Asseltse plassen een bolwerkje met vijf territoria. Merkwaardig genoeg zijn geen broedgevallen gevonden in Bouxweerd. Langs de Vlaamse Grensmaas zijn twee concentraties te vinden waarvan die bij Dilsen-Stokkem het grootst is (zeven territoria).

De Kuifeend heeft voorkeur voor niet al te ondiep water met oeverbegroeiing. Op dit moment vormt gebrek aan dergelijk broedhabitat de voornaamste reden waarom de populatie nog klein is in het zuidelijk Maasdal. Het hoofdvoedsel is de Driehoeksmossel die op de meeste plaatsen in overvloed aanwezig is.

De Torenvalk, geregeld waar te nemen in het zuidelijk Maasdal.

Wespendief *Pernis apivorus*

3

Kaart 13

De Wespendief is in Nederland en België een zeldzame broedvogel van gevarieerde open bossen en parklandschappen. Daar vindt hij zijn voedsel dat vooral uit larven, poppen en imago's van wespen en hommels bestaat.

Deze echte zomervogel is als broedvogel voor het eerst vastgesteld in het parkgebied te Ommerstein (Dilsen-Stokkem) en in Vijverbroek te Kessenich, waar hij een regelmatige broedvogel is. Deze plaatsen bevinden zich langs de Vlaamse zijde van de Grensmaas. Gedurende het atlasproject van de Limburgse broedvogels was deze onopvallende roofvogel eveneens aanwezig op het Belgische deel van de Sint-Pietersberg. Dit laatste gebied is in 1995 evenwel niet grondig onderzocht op Wespendien. Aan de Nederlandse zijde van de Maas zijn er voorlopig geen geschikte broedgebieden. Toch werd een territorium vastgesteld in een populierenaanplant bij de monding van de Kingbeek ten noorden van Grevenbicht.

Havik *Accipiter gentilis*

3

Kaart 14

De Havik is broedvogel van oudere naald- en loofbossen en is de meest uitgesproken standvogel onder onze roofvogels. Door het nagenoeg ontbreken van oude ooibossen in de uiterwaarden van de Maas is het broedhabitat maar in geringe mate aanwezig. Geïnterviewd zijn drie zekere broedgevallen: twee aan de Belgische zijde (Oude Maas bij Dilsen en Vijverbroek) en één aan de Nederlandse kant (Donderberg bij Rijkel) van de Maas. Dit lijkt aan de lage kant, echter met de toename van zowel ouderdom als structuur en variatie van de rivierbegeleidende bossen zal de Havik in de toekomst talrijker aanwezig zijn.

Sperwer *Accipiter nisus*

7

Kaart 14

De soort nestelt in nogal dicht struweel in zowel bossen, landbouwgebieden als buitenwijken. Door het kleine aantal voorkomende ooibosjes in de Maasuitwaarden aan de Nederlandse kant werden hier slechts twee broedparen waargenomen. Daarentegen bedroeg het aantal broedparen aan Belgische zijde vijf. Voor het totale telgebied wordt de stand geschat op 12 paar.

Buizerd *Buteo buteo*

23

Kaart 13

Deze zwever bij uitstek verkiest als broedplaats cultuurlandschappen en bosgebieden met aangrenzende graslanden. De Buizerd is voornamelijk standvogel. Door de aanwezigheid van oudere ooibossen en elzenbroekbossen (Koningssteen en Vijverbroek) en van populieren in zowel lanen, houtwallen als bosjes is deze stootvogel in het Maasdal vrij goed vertegenwoordigd. De inventarisatie heeft dan ook tien Belgische en 13 Nederlandse broedgevallen aan het licht gebracht.

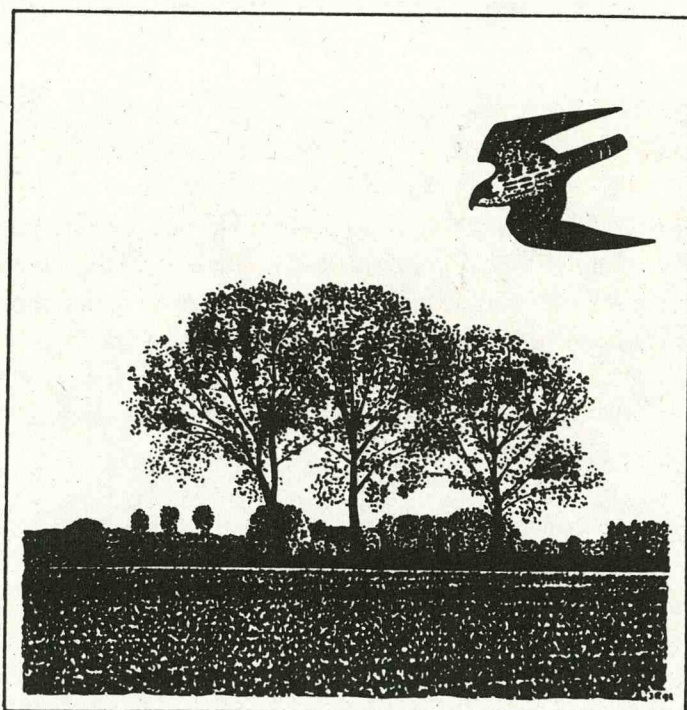
Torenvalk *Falco tinnunculus*

23

Kaart 15

De Torenvalk is broedvogel van open bossen, landbouwgebieden, parken, steden maar vooral van half open gebieden. De soort bouwt zelf geen nest maar maakt gebruik van oude kraaienesten en is verzot op nestkasten o.a. in laagstamboomgaarden. Ondanks wederom enorme overstromingen eind januari 1995, waarbij muizenpopulaties (hoofdvoedselbron) zijn gedecimeerd, is de stand in het Maasplassengebied met twee paar toegenomen ten opzichte van 1994. Maar dat dit aantal nog aan de lage kant is bewijzen de 16 broedgevallen aan Belgische zijde. In 1994 zijn aan de Nederlandse kant van de Grensmaas maar zeven territoria vastgesteld. Een schatting voor het totale onderzoeksgebied komt uit op ca. 30 paren.

In de Maasvallei bestaat het leefgebied uit open ruimten met verspreide populieraanplantingen en parkachtige landschappen. Aan de Belgische zijde zijn zes nesten en/ of territoria gelokaliseerd, verspreid over het hele gebied. Aan de Nederlandse kant zijn slechts twee broedgevallen geconstateerd in het Maasplassengebied, op dezelfde plaatsen als in 1994. Mogelijk zijn ook enkele paartjes over het hoofd gezien. Dikwijls zijn de nesten aangetroffen in de nabijheid van Oeverzwaluwkolonies. Opmerkelijk is het broedgeval in een hoogspanningsmast nabij Ohé en Laak.

Jagende Boomvalk.

Het natuurlijke broedhabitat van de Slechtvalk bestaat uit steile rotsen of (kust)kliffen grenzend aan een relatief open landschap. Ook wordt in halfopen bossen gebroed of zelfs op de grond wanneer grondpredatoren ontbreken. Daarnaast maakt de soort gebruik van kunstmatige habitats zoals hoogspanningsmasten of hoge gebouwen. De Slechtvalk maakt dan gebruik van oude nesten van kraaiachtigen of eventueel van nestkasten. In het Maasdal is één broedpaar aanwezig. Na twee broedsels in 1995 van respectievelijk drie en twee eieren konden geen pulli worden waargenomen (Linsen, 1995a; 1995b).

Vermeldenswaardig is de waarneming van een adult exemplaar tijdens het broedseizoen (13 mei 1995) bij de Sint-Pietersberg. De steile kliffen van het Albertkanaal vormen een potentieel geschikte broedplaats.

De Patrijs is met 126 territoria goed vertegenwoordigd in het Maasdal. Deze kleine dikke hoender houdt van open landschap met een groot aanbod aan onkruidzaden en met mogelijkheden tot

dekking in o.a. ruigtes. Plaatselijk kunnen dan hoge dichtheden worden bereikt zoals op de Isabellegreend bij Merum-Herten, rondom de Itterense plas en op het Bosscherveld.

De getelde aantallen geven geen goed beeld van de werkelijke aantallen en vormen een behoorlijke onderschatting van minstens 25 %. De soort komt zonder gerichte avondbezoeken niet volledig uit de verf (Schoppers, 1994). Een schatting voor de zuidelijke Maasvallei (inclusief de in 1995 niet getelde Nederlandse gebieden langs de Grensmaas) levert 200-230 paar op.

In het Maasplassengebied zijn de aantallen licht gedaald ten opzichte van 1994 (van 52 naar 43), terwijl op andere plekken sprake is van een duidelijke toename (o.a. in Borgharen/ Itteren van 15 naar 24). Dit laatste kan verklaard worden door de zachte winter van 94/95 waardoor wintersterfte nauwelijks invloed heeft gehad. Lokaal is de situatie wellicht wezenlijk beïnvloed door o.a. jacht.

Kwartel *Coturnix coturnix*

5

Kaart 18

De mooie, warme en droge zomermaanden van 1995 zijn zeker ten gunste van de Kwartel geweest. Er zijn drie roepende mannetjes bij elkaar gehoord te Heppencert-Elen en nog twee meer zuidelijke roeposten in een ruigte bij Uikhoven en in grasland ten noorden van Itteren. Het territorium op Koningssteen in 1994 is niet opnieuw vastgesteld. Het is overigens bekend dat de aantallen en lokaties van jaar tot jaar flink kunnen verschillen. De soort heeft soms een invasie-achtig voorkomen. In 1995 was daar echter zeker geen sprake van. Het feit dat voor de Kwartel een aparte avond- of nachtroute moet worden gemaakt, kan een ondertelling geven bij de inventarisatiemethode.

Waterral *Rallus aquaticus*

1

Kaart 19

Het broedhabitat van deze moerasvogel bestaat uit dichte moerasvegetaties van riet, zeggen, biezen in ondiep water al of niet in aanwezigheid van bomen of struiken. Dit habitat is enkel optimaal aanwezig in Bouxweerd en het Vijverbroek. In laatstgenoemd gebied is de soort reeds lang als broedvogel vastgesteld. Gedurende de periode 1989-1992 is de soort daar echter niet als broedvogel opgetekend. Dit is enerzijds het gevolg van een aantal zachte winters met weinig neerslag in die periode en anderzijds van verdroging ten gevolge van de grindwinning in de directe nabijheid. In 1994 zijn er twee territoria gevonden.

Alleszins is deze ralachtige zeer zeldzaam in de Maasvallei vanwege het (nog) ontbreken van geschikte broedhabitats.

Kwartelkoning *Crex crex*

3

Kaart 19

Een verheugend feit is de hernieuwde aanwezigheid van drie roepende Kwartelkoningen in de omgeving van Kessenich (vergelijk Kurstjens, 1994) en Stevensweert. De twee roeposten op de Kollegreend vormen in 1995 wellicht de enige voor Vlaanderen. Bij Itteren is op 12 mei een roepende vogel gehoord die als doortrekker is beschouwd.

De Kwartelkoning die ook wel 'Bremscheer' wordt genoemd, wordt o.a. door verlies aan geschikte habitats reeds lange tijd steeds zeldzamer in de Lage Landen. Tegenwoordig lijken alleen in zeer natte voorjaren nog min of meer aanvaardbare aantallen de weg te vinden naar onze contreien. Het lijkt erop dat deze soort heeft geprofiteerd van de twee opeenvolgende grote over-

stromingen van de Maas in de voorbije winters. Het wordt spannend of de soort in 1996 terugkeert in de Maasvallei.

In 1995 zijn in Wallonië 16 zangposten opgetekend in de Fagne-Famenne (Ryelandt, 1995). In Nederland is de soort tegenwoordig ook uitgesproken zeldzaam met in 1995 niet meer dan ca. 50 paar.

Scholekster *Haematopus ostralegus*

63

Kaart 20

Met een totaal van 63 broedgevallen doet de Scholekster het niet slecht in het zuidelijk Maasdal. Deze luidruchtige steltloper broedt in de Maasvallei vooral langs grindige of zandige oevers van grindgaten, maar ook op akkerland. Met 15 van de 45 territoria in het Maasplassengebied vormt het gebied rond de Clauscentrale het Limburgse bolwerk van deze vogel. Aan de Belgische kant liggen de broedterritoria vrij verspreid. Eigenaardig is wel dat ten zuiden van Maasmechelen geen broedgevallen gevonden zijn ofschoon daar geschikte broedgebieden aanwezig zijn. Met de gegevens van de provinciale kartering van de Nederlandse Grensmaas uit 1994 komt een schatting voor de totale grensoverschrijdende populatie uit op ca. 80 broedparen.

Kleine Plevier *Charadrius dubius*

66

Kaart 21

Met 66 territoria komt de Kleine Plevier goed uit de bus als broedvogel in de Maasvallei. Ongeveer de helft broedt in het Maasplassengebied (31), de rest langs de Grensmaas. Ter vergelijking: in 1994 zijn 28 paar gevonden in de Maasplassen; daar is het aantal dus niet wezenlijk veranderd.

Kerngebieden aan de Belgische zijde van de Maas vormen Gravelco bij Boorseme (zes) en de voormalige groeven bij Herbricht (acht). In de deelgebieden Meers, Itteren en Borgharen langs de Nederlandse Grensmaas is sprake van een flinke achteruitgang: vijf in 1995 tegen 19 in 1994. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de getallen van 1994 zijn gebaseerd op soepelere interpretatiecriteria waardoor overschatting kan zijn opgetreden. Een schatting voor het studiegebied is 80 paar. Het is goed mogelijk dat veel territoria in het zomerbed van de Grensmaas grensoverschrijdend zijn en tot dubbel tellingen hebben geleid. Overigens is voor 1994 een schatting gemaakt van 80 tot 90 broedparen (exclusief Belgische grindaafgravingen, inclusief de grindbanken in de Grensmaas). Zie Kurstjens & Schepers (1995). De voornaamste broedhabitats omvatten oevers van grindgaten, grind- en zandafzettingen op akkers en weilanden en grindeilanden in de Grensmaas.

Houtsnip *Scolopax rusticola*

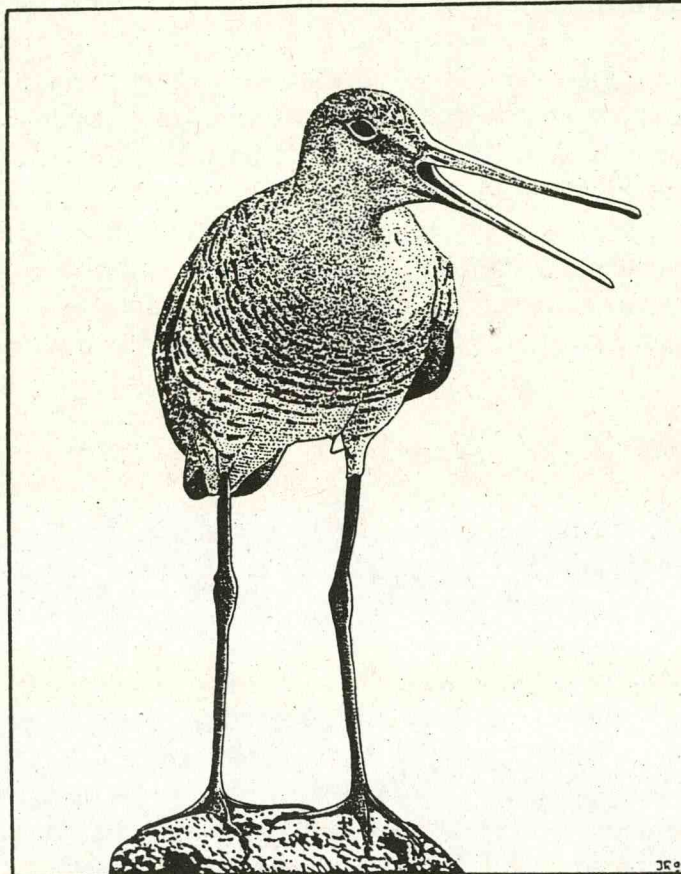
1

Kaart 22

De Houtsnip is niet bepaald een typische broedvogel voor de Maasvallei. Op het plateau van Caestert (Sint-Pietersberg) vindt deze mysterieuze steltloper desalniettemin een geschikt habitat in de vorm van gevarieerd loofbos. In de relatief natte ooibossen in het Maasdal is de soort nergens aangetroffen.

De recente tegenstrijdige trend van het aantal territoria van de Houtsnip in Nederland en Belgisch Limburg is opvallend. Voor de periode 1984-1992 stelde men in Nederland een gevoelige afname vast (van Dijk e.a., 1994), in Belgisch Limburg daarentegen een serieuze toename. Die is te wijten aan het geschikter worden van diverse broedhabitats, maar ook aan beter spoorwerk op geschikte lokaties.

In 1994 zijn er nog twee territoria in de Kuilkensgreend bij Stevensweert gevonden. Helaas is in 1995 niets meer vastgesteld en daarmee lijkt de Grutto uit het zuidelijk Maasdal verdwenen. Aan Belgische zijde is het doek voor deze weidevogel al rond 1990 gevallen. In 1989 heeft de Grutto ondermeer rond Klauwenhof nog met twee broedparen genesteld. Overigens vormt het zuidelijk Maasdal de rand van het (recente) verspreidingsgebied van deze steltloper.

De Grutto is een onregelmatige broedvogel in het zuidelijk Maasdal.

Wulp *Numenius arquata*

Het voorkomen van de Wulp in het onderzoeksgebied is de afgelopen jaren beperkt tot enkele incidentele gevallen. In 1995 is minimaal één jodelend paar gehoord in de Koeweide bij Grevenbicht. In 1994 zijn twee tot drie gevallen bekend aan de Nederlandse zijde van de Grensmaas (twee bij Grevenbicht en mogelijk ook een bij Itteren). In 1992 heeft een broedgeval plaatsgevonden bij Herbricht pal tegenover de Itterense plas. Bovendien is dat jaar een baltsend paar waargenomen bij de Molensteense plas ten noorden van Stevensweert. Het broedhabitat bestaat uit akkers en weilanden rondom kleine grindgaten.

Tureluur *Tringa totanus*

1

Kaart 23

De Tureluur is een incidentele broedvogel in het Maasplassengebied. In 1995 was er één broedterritorium in Osen (alarmerende oudervogel). In 1994 was iets soortgelijks vastgesteld in de nabijgelegen Isabellegreend, echter zonder broedresultaat. Het eerste territorium voor de Belgische Maasvallei werd nog een jaar eerder aangetroffen te Heppeneert-Elen.

Visdief *Sterna hirundo*

2

Kaart 24

Net als in 1994 zijn enkele koppels Visdieven tot broeden gekomen in het Belgische deel van het Maasplassengebied. Het betrof een paar op Klauwenhof, waarvan het nest vroegtijdig is verstoord door overmatige veebezetting en een paar in de omgeving van Houbenhof. Er zijn in 1995 geen jongen gezien. Hopelijk weet deze kleine populatie zich in de toekomst verder uit te breiden.

Tortel *Streptopelia turtur*

77

Kaart 25

In 1995 zijn 77 territoria van de Tortel ingetekend op de soortkaarten. Circa 60 % komt geconcentreerd voor in een zestal terreinen. Bij Wesseem bevonden zich zes territoria, in Vijverbroek zeven, te Heppeneert-Elen vijf, te Ohé en Laak/ Houbenhof zeven, bij Maaswinkel/ Leut elf en bij Hocht Bampd eveneens elf.

Koekoek *Cuculus canorus*

40

Kaart 26

De aanwezigheid van de Koekoek is afhankelijk van het voorkomen van zijn waardvogels. De belangrijkste zijn Heggemus, Bosrietzanger, Graspieper en Gele Kwikstaart. Deze opvallende nestparasiet is goed vertegenwoordigd in landschap met bosrijke terreinen. De 40 territoria liggen vrij regelmatig verspreid en dit vooral langs de Grensmaas. Aan Nederlandse zijde vormt het zuidelijk deel van het Maasplassengebied het voornaamste gebied (met 12 roepende mannetjes) in tegenstelling tot het noordelijke deel (met slechts drie territoria).

Kerkuil *Tyto alba*

5

Kaart 27

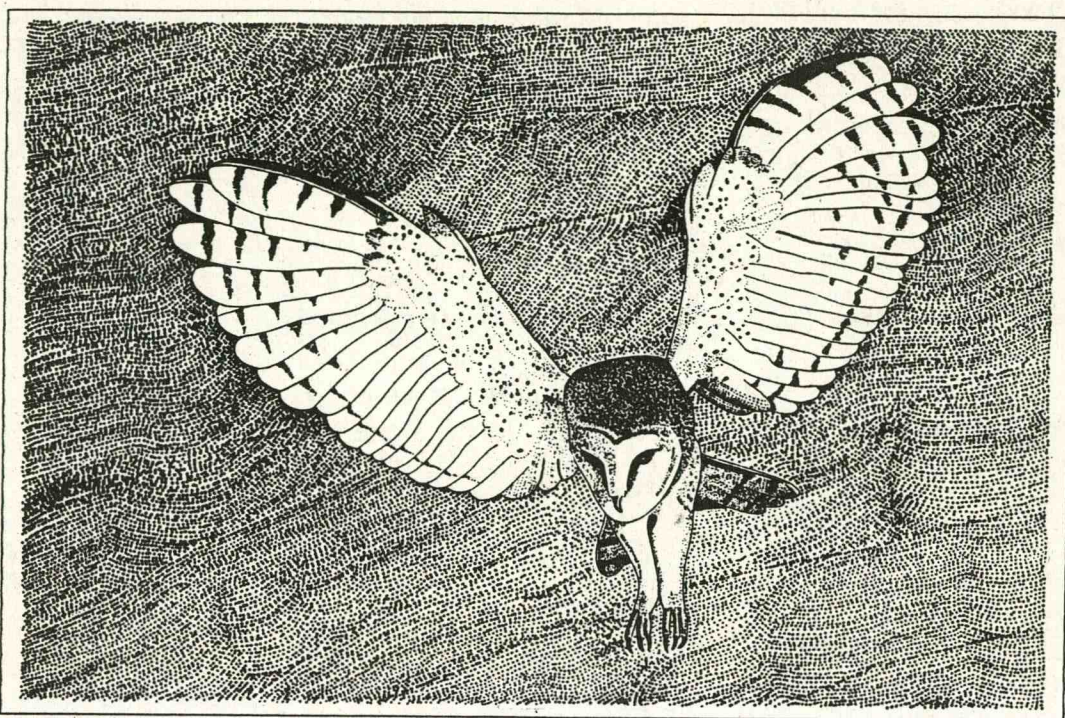
Nagenoeg de helft van de Belgisch-Limburgse Kerkuilenpopulatie wordt op kerkgebouwen aangetroffen (Gabriëls, 1992). Hierdoor is deze nachtroofvogel niet alleen de trouwste bezoeker, maar doet hij ook zijn naam alle eer aan.

Met slechts vijf broedparen waarvan twee aan Nederlandse zijde (Rijkel en Geulle aan de Maas) en drie aan Belgische kant lijkt deze soort zeldzaam in de Maasvallei. Er is in 1995 nog niet intensief genoeg gezocht naar broedlokaties die in principe in voldoende mate rond elk kerkdorp aanwezig zijn. Een schatting van tien paar van deze "witte uil" lijkt reëel.

Tijdens de opname voor de recente broedvogelatlas in Belgisch Limburg werd deze soort als broedvogel vastgesteld in de kastelen van Hocht, Rekem (ook in 1995) en Ommerstein. Aan de Nederlandse zijde is in 1994 bij Kokkelert nabij Roosteren een territorium gevonden.

Vanaf 1996 zal de Kerkuilenwerkgroep een grensoverschrijdend project opstarten. Vertegenwoordigers uit beide provincies zijn druk in de weer met het toegankelijk maken van

dichtgemaakte kerktorens door het plaatsen van nestbakken met inlooppijp. Wellicht dat in de toekomst meer Kerkuilen in de Maasvallei gaan broeden.

De Kerkuil huist in open gebouwen langs de Maas.

Stenuil *Athene noctua*

20

Kaart 28

Dit uiltje is een uitgesproken standvogel van cultuurland, boerderijen met bosjes, open terrein met knotwilgen. De soort schuwt het gezelschap van mensen niet. Als zodanig is zijn aanwezigheid in de Maasvallei niet verrassend. De meeste broedterritoria liggen in de dorpen langs de Maas die meestal (net) niet in de telplots vallen. Daarnaast zal niet iedere teller doelgericht met een cassetterecorder naar deze uilen hebben gezocht. De gevonden 20 paar zijn zeker een onder-telling, want plaatselijk worden hoge dichtheden bereikt.

Ransuil *Asio otus*

7

Kaart 27

Met maar zeven paar komt de Ransuil maar magertjes uit de Maasdalinventarisatie in 1995. Rekening houdend met een ondertelling (meestal worden alleen bedelende jongen en dus geslaagde broedsels opgespoord) komen we tot een schatting van tien paar voor het totale gebied. In 1994 is de soort niet gevonden in het Maasplassengebied; in 1995 heeft een geslaagd broed-geval plaatsgevonden in een oude boomgaard bij Ohé en Laak. De overige broedgevallen zijn langs de Grensmaas vastgesteld.

Mogelijk is er sprake van een overstromingseffekt ten nadele van deze uil. Langdurig natte om-standigheden in de winter en het voorjaar van 1995 hebben de muizenpopulaties, hoofdbestand-deel van het voedsel van de Ransuil, in de uiterwaarden van de Maas gedecimeerd.

Bosuil *Strix aluco*

2

Kaart 28

Door het vrijwel afwezig zijn van oude oobossen is de Bosuil nog schaars in het zuidelijk Maasdal. In 1995 zijn twee roepende mannetjes opgespoord: een in het hellingbos van de Belgische Sint-Pietersberg en een in het kasteelbos van de Oude Borg bij Merum-Herten. Daar zijn in juni ook bedelende jongen gehoord. In 1994 is in het Maasplassengebied een territoriaal mannetje gehoord in het oobos van de Linnerweerd. Aan de Vlaamse kant van de Grensmaas zijn in het verleden broedende Bosuilen aangetroffen in Vijverbroek en in het kasteelpark bij Leut-Meeswijk. Een schatting voor het totale gebied komt op twee tot vijf broedparen.

Gierzwaluw *Apus apus*

5

Kaart 22

Oorspronkelijk hoort deze spectaculaire vlieger thuis in een rotslandschap of oerbos, maar in West-Europa heeft hij hoge en oude gebouwen als vervanghabitat. Normaal is deze soort niet in het onderzoeksgebied betrokken. De aanwezigheid onder de brug van de E314 over de Maas bij Kotem/ Elsloo met vijf broedparen is evenwel vermeldenswaard.

IJsvogel *Alcedo atthis*

20

Kaart 29

De broedvogelstand van de IJsvogel wordt enorm bepaald door de weersomstandigheden in de winter. Bij langdurige vorstperioden leggen veel IJsvogels het loodje. Omdat er sinds eind jaren tachtig overwegend zachte winters geweest zijn (afgezien van een koudeperiode in februari 1991), is de broedvogelstand voornamelijk bepaald door het aanbod van geschikt broedhabitat. In 1995 zijn 20 territoria geïnventariseerd. Langs de Grensmaas en de Oude Maas bij Ohé en Laak is genesteld in door het hoogwater van januari 1995 vers afgeslagen steilwanden. Merkwaardig genoeg ontbreekt de soort langs de Maas ten noorden van Maasbracht. Met naar schatting 25 paar heeft deze prachtige soort waarschijnlijk een voorlopig maximum bereikt.

Groene Specht *Picus viridis*

46

Kaart 30

De Groene Specht, in de volksmond ook wel 'Maarts Veulen' genoemd, leeft en nestelt in loofbossen met open plekken, langs lanen, in kleine boomgroepen in agrarische landschappen en in grote tuinen en parken. De soort leeft vooral van mieren en is kwetsbaar tijdens strenge winters. Een uitkomst van 46 territoria waarvan 31 in België en 15 in Nederland, is een hoge score. Mogelijk is het aantal her en der overschat, gelet op het grote territorium én het feit dat zowel het mannetje als het vrouwtje roepen. De voornaamste bolwerken van de Groene Specht zijn gelegen in het zuidelijk deel van de Maasplassen (11), de oobossen langs de Vlaamse Grensmaas tussen Bichterweert en Hochter Bampd (21) en de Sint-Pietersberg (7). Een schatting voor het zuidelijk Maasdal komt neer op 50 tot 60 paar.

Zwarte Specht *Dryocopus martius*

0

In 1995 zijn geen territoriale Zwarte Spechten geïnventariseerd. De enige territoria die tot nu toe zijn gevonden, waren in 1994 in het ooibos van de Linnerweerd en in de vroege tachtiger jaren in het Vijverbroek. Veel geschikt broedhabitat is voor deze specht nog niet voorhanden. Oudere ooi- en broekbossen kunnen op termijn door de Zwarte Specht worden gekoloniseerd. Vijverbroek en Donderberg vormen daarvan wellicht de beste voorbeelden.

Grote Bonte Specht *Dendrocopus major*

79

Kaart 31

Bossen, tuinen, parken en bosschages vormen het broedhabitat van de algemeen voorkomende Grote Bonte Specht. Met 53 territoria langs de Belgische kant van de Maas en 21 in Nederland is de soort bijzonder goed vertegenwoordigd. Hoge dichtheden zijn vastgesteld in de hellingbossen van de Sint-Pietersberg (24) en het oude ooibos van Hochter Bampd (9).

Langs de relatief boomloze Nederlandse zijde van de Grensmaas zijn in 1994 maar 13 territoria gevonden. Met 90 paar komen we aardig in de buurt van het totale aantal in de zuidelijke Maasvallei.

Kleine Bonte Specht *Dendrocopus minor*

> 10

Kaart 31

De Kleine Bonte Specht broedt voornamelijk in oude loofbomen, vaak in populieren en oude boomgaarden, maar ook wel in elzen of berken bij water. De soort is niet makkelijk te inventariseren en lang niet zo luidruchtig als de Grote Bonte Specht. Ondanks dat zijn aan Belgische zijde zes en aan de Nederlandse kant vier territoria opgespoord. Daarmee is deze zeldzame specht duidelijk uit de inventarisatie naar voren gekomen, temeer daar de Sint-Pietersberg niet op deze soort onderzocht werd. De roepposten liggen verspreid over het hele onderzoeksgebied en geven de beter ontwikkelde bos- en parkgebieden goed aan.

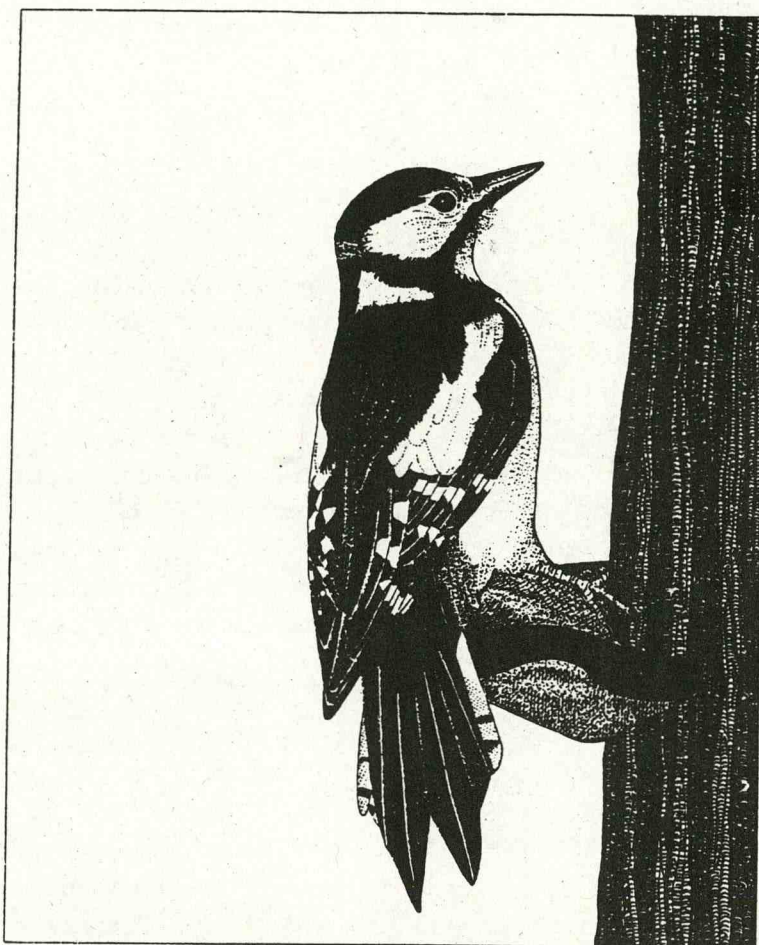
Oeverwaluw *Riparia riparia*

1766

Kaart 32

1995 was een uitermate goed jaar voor de Oeverwaluw. Met ruim 1750 nestholen vormt de Grensmaas een bolwerk op (inter)nationaal niveau. Vergeleken met 1994 is het aantal met minstens 600 paar toegenomen! Gaan we nog verder terug dan is de toename nog spectaculairder. In de periode 1989-1993 zijn slechts 350-550 paar langs de Grensmaas geteld (Kurstjens & Schepers, 1995). De stijging van 1995 komt vooral op conto van de Grensmaas. Door het tweede extreme hoogwater in januari 1995 zijn opnieuw over enorme lengtes oeversteilwanden ontstaan. Aan de Vlaamse kant zijn 317 hollen geteld waarvan 312 in steilwanden langs de rivier. De grootste kolonies zijn gevonden bij Smeermaas (60), Meeswijk (55) en Elen (151). De grote massa zat aan de Nederlandse zijde waar veel steile oevers intact bleven in tegenstelling tot de Belgische zijde. Daar werden door zware oeververstevingswerken op verscheidene locaties broedkolonies tijdens of na het broedseizoen compleet geruineerd. Tussen Borgharen en Ohé en Laak zijn maar liefst 1001 hollen gelokaliseerd. Topplaatsen waren o.a. Borgharen (121), Itteren (143) en Maasband (389). Buiten de rivieroevers van de Grensmaas zijn nog kleine aantallen gevonden op Gravelco in België (vijf) en in de Maasoever van de Kleine Weerd te Maastricht (twee).

In het Maasplassengebied is het aantal van 302 in 1994 naar 446 in 1995 gestegen. Grote aantallen zaten bij de Oude Maas te Ohé en Laak (159), Wesseem (61, maar verstoord), Asselt-Eind (69) en Osen (77). De eerstgenoemde drie lokaties in de Maasplassen zijn gelegen in grindwinningsgebieden. In de nabije toekomst zullen deze plekken mogelijk hun geschiktheid verliezen.

De Grote Bonte Specht is opvallend aanwezig in de bossen van het zuidelijk Maasdal.

Boompieper *Anthus trivialis*

4

Kaart 33

Het habitat van de Boompieper kenmerkt zich door de aanwezigheid van open ruimte met overjarige grasvegetaties op droge terreinen en verspreide bomen of hoge struiken. Dergelijke terreinen zijn zeldzaam in de Maasvallei. Enkel op de kalkhellingen van de Sint-Pietersberg (Riemst-Visé) zijn vier territoria gelokaliseerd en is de Boompieper jaarlijks broedvogel.

In het Belgisch-Limburgse deel van de Grensmaas is deze soort de voorbije drie decennia enkel aanwezig geweest in Vijverbroek en op de hierboven vermelde broedplaats. Na 1985 is de Boompieper als broedvogel uit het noorden van de Maasvallei verdwenen. De algemene trend van afname van de soort uit natte habitats wordt hiermee bevestigd.

Aan Nederlandse zijde is de soort in het geheel niet als broedvogel vastgesteld.

Gele Kwikstaart *Motacilla flava*

> 88 (B)

Kaart 34

De Gele Kwikstaart is enkel in België geïnventariseerd. Het aantal aangetroffen territoria bedroeg er 88. De telgebieden Klauwenhof en Houbenhof zijn niet geteld. Een schatting van 100 paar voor de Belgische zijde is reëel.

De hoogste aantallen komen voor in open agrarische terreinen met akkers en weilanden zoals de Boterakker bij Kessenich (10), Heppeneert-Elen (18), Maaswinkel (16) en Herbricht (11). Opvallend is het feit dat de soort vrijwel ontbreekt tussen Maaswinkel en Bichterweert. Het landschap is er blijkbaar te gesloten voor deze soort.

Grote Gele Kwikstaart *Motacilla cinerea*

2

Kaart 24

De "Gele Kwikstaart van de waterkanten" wordt aangetroffen langs beken, rivieren, kanalen, in slootgrachten van kastelen, aan watermolens en allerlei gebouwen langs beken. Het voorkeurs-habitat omvat snelstromende, heldere natuurlijke beken die in Vlaanderen aangetroffen worden in de Voerstreek en in Nederlands Limburg ten zuiden van Roermond.

De Grote Gele Kwikstaart was in de jaren zestig een regelmatig verspreide broedvogel in de Vlaamse Grensmaas (Lippens & Wille, 1972). Nadien is er slechts een succesvol broedgeval bekend in 1984 in het kasteelpark van Leut. In 1995 zijn twee broedgevallen in het studiegebied gekarteerd nl. één te Rekem in de gebouwen van de grindmaatschappij Komatco langs de Zuid-Willemsvaart en één te Maaseik kortbij de monding van de Bosbeek.

Na een strenge winter verdwijnen deze broedparen meestal hetgeen betekent dat de habitats in de Maasvallei zoals trouwens ook in de Kempen eerder als marginaal dienen te worden beschouwd.

Nachtegaal *Luscinia megarhynchos*

45

Kaart 35

De Nachtegaal laat een interessant verspreidingsbeeld zien: ten zuiden van Ohé en Laak laat deze prachtige zanger zich niet langs de Maas horen, hoewel geschikt broedgebied ogenschijnlijk voorhanden is zoals Hochter Bampd, Maaswinkel en Petit Gravier. In de recente broedvogelatlas van Belgisch Limburg wordt overigens wel melding gemaakt van incidentele zangposten langs de Belgische kant van de Maas. Bolwerken van de Nachtegaal vormen Vijverbroek (14), Koningssteen (zeven) en Linnerweerd/ Clauscentrale (tien).

De 45 paar vormen tevens een totaal voor het hele studiegebied. Vergelijken we de huidige aantallen in het Maasplassengebied (31) met die van 1994 (27) dan lijken de aantallen stabiel of licht toegenomen. Plaatselijk verschilt de trend behoorlijk: op Koningssteen is de soort tegenover een paar jaar geleden juist afgenomen.

Blauwborst *Luscinia svecica*

17

Kaart 36

De Blauwborst is recent begonnen met de kolonisatie in de Maasvallei. Dit geldt niet voor het Vijverbroek waar de soort al geruime tijd als 'broeder' gemeld is. Elders werd het eerste territorium pas in 1994 vastgesteld in een gevarieerd wilgenbosje vastgesteld langs de Zanderbeek nabij Maaseik. Een exemplaar werd daar in 1994 geringd en ditzelfde individu werd in 1995 teruggevangen (mond. med. G. Knoops).

Het onderzoek in 1995 heeft een belangrijke concentratie aan het licht gebracht ten zuiden van Boorseem nabij de Zuid-Willemsvaart. De territoria bevonden zich in jong wilgenstruweel en rietvegetatie. Er waren eveneens twee territoria rond Bichterweert terwijl de broedlokatie ten zuiden van Maaseik niet meer werd bezet. Op 10 maart 1995 werd de zang van een doortrekker gehoord op de Boterakker in dicht struweel rond twee voormalige kleiputten en op 3 april zijn twee zingende mannetjes gehoord op Petit Gravier.

Deze kolonisatie loopt wellicht parallel met de sterke afname van de soort in de vallei van de Ziepbeek (in vogelvlucht vijf km) de laatste jaren. Het te dicht worden van de verlandingsvegetaties door de natuurlijke evolutie, aanzienlijk versneld door de verdroging, is daar zeker niet vreemd aan. Hierdoor kon het inpalmen van geschikte broedhabitats in de Maasvallei wellicht een aanvang nemen.

In contrast met deze lokale afname staat de zeer positieve trend van de Blauwborst in Nederland waarbij eventuele kolonisatie van het Maasplassengebied spoedig te verwachten is (Foppen & van Seggelen, 1995).

Gekraagde Roodstaart *Phoenicurus phoenicurus*

1

Kaart 37

Slechts één territorium van de Gekraagde Roodstaart werd in 1995 ontdekt. Dit was op de Donderberg nabij Rijkel in droog gemengd bos. Merkwaardig genoeg ontbrak de soort in het Meggelveld waar in 1994 nog twee territoria werden gevonden. In de Maasvallei aan Belgische zijde kwam de Gekraagde Roodstaart rond 1985 nog wel voor. Waarom deze soort nu volledig ontbreekt in het rivierdal is onduidelijk. De soort vertoont in de meeste habitats een sterke terugval.

Paapje *Saxicola rubetra*

3

Kaart 38

Het Paapje is een uitgesproken broedvogel van natte kruidenrijke hooilanden. De afname van het Paapje illustreert treffend de negatieve invloed van de moderne, intensieve landbouw op zulke natuurwaarden. Habitatvernietiging is de belangrijkste oorzaak van het verdwijnen. Enkel waar graslanden in natuurreservaten specifiek voor de soort beheerd worden, houden Paapjes stand.

Verheugend was het dan ook om vast te stellen dat er in 1995 drie territoria in het studiegebied bezet waren waarvan één in de Stadsweide bij Roermond (een koppel met zingend mannetje op 20 mei), een ander in een kruidenrijk hooiland bij Maaswinkel (met uitgevlogen jongen) en het derde territorium aan weerszijden van de Grensmaas ter hoogte van de Bichterweert/ Koeweide Grevenbicht. Waarschijnlijk heeft dat koppel aan Nederlandse zijde gebroed.

Wellicht hebben de nieuwe vestigingen te maken met de hoge winterwaterstanden van december 1993 en januari 1995, waardoor nieuwe ruige hoekjes konden ontstaan op verscheidende plaatsen langs de rivier. Het afsluiten van ondersteuningsovereenkomsten door de Vlaamse Provincie Limburg, zoals is gebeurd in de Maaswinkel, vormt een andere mogelijkheid voor behoud en/ of herstel van kruidenrijke uiterwaardgraslanden. Het loont de moeite om deze evolutie op de voet te blijven volgen in de Maasvallei.

Het favoriete habitat in de Maasvallei vormen de kruidenrijke hooilanden in de uiterwaarden. Met slechts twee zekere broedgevallen, enkel aan de Vlaamse kant van de Grensmaas, is de Roodborsttapuit uitgesproken zeldzaam geworden als broedvogel. Evenals bij het Paapje is habitatvernietiging de belangrijkste oorzaak van deze achteruitgang.

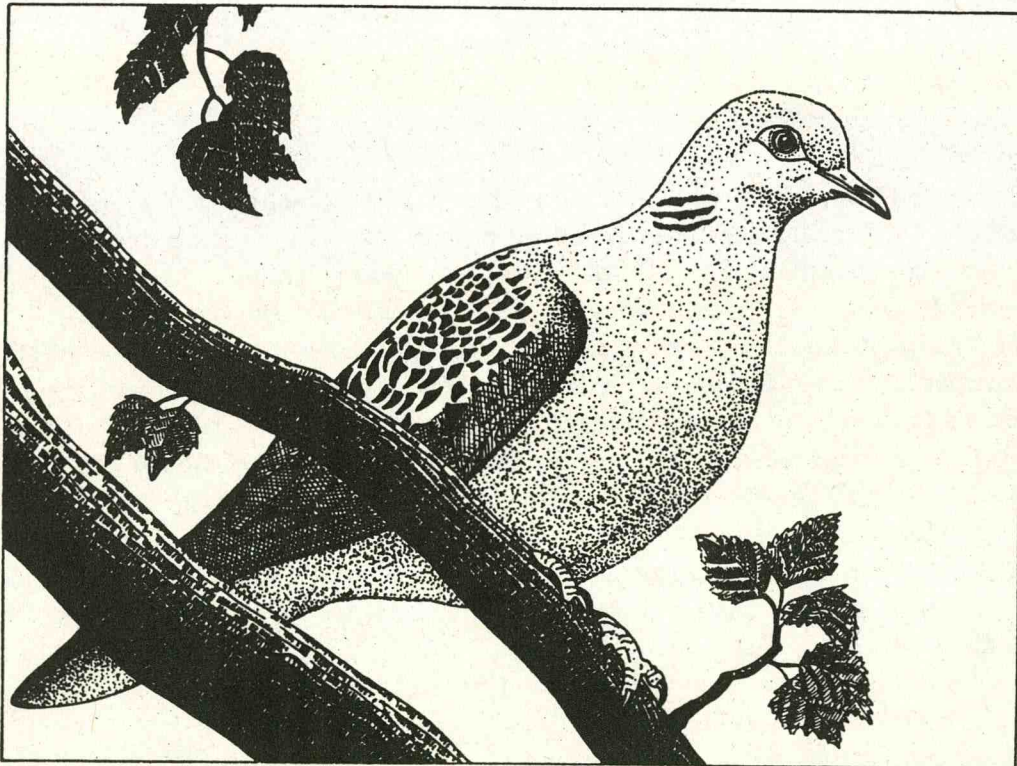
Wellicht dat de soort in de ruige natuurontwikkelingsterreinen langs de Maas nieuwe broedgelegenheid aantreft. Aan de Nederlandse kant is in 1993 bij Ohé en Laak een territorium in een ruige pioniervegetatie op vers afgezet zand opgespoord (Kurstjens & Shepherd, 1994).

Kramsvogel *Turdus pilaris*

> 52

Kaart 39

De Kramsvogel broedt in losse kolonies (zelden solitair) in open landschappen met hoge bomen en weilanden. In de Maasvallei nestelt deze lijsterachtige vooral in populieraanplantingen. Op sommige lokaties zoals op Hochter Bampd wordt ook gebroed in oude wilgenbossen. De kolonies liggen vrij homogeen verspreid langs de Maas met 35 territoria aan de Belgische zijde en 17 aan de Nederlandse kant. De Nederlandse territoria situeren zich vooral bij Meers, Koningssteen, Osen en de Stadsweide. Langs de Vlaamse zijde bevinden zich de kolonies te L'Ille, Hochter Bampd, Uikhoven, Maaswinkel, Leut, Negenoord, Bichterweert (Meerheuvel) en in Vijverbroek. De soort komt eveneens voor in het hellingbos van de Sint-Pietersberg waar deze niet geteld is. Een schatting voor het hele zuidelijke Maasdal komt op 80 broedparen.

60% der territoria van de Tortel ligt geconcentreerd in zes geïnventariseerde gebieden.

Sprinkhaanrietzanger *Locustella naevia*

4

Kaart 35

Met vier zangposten in de Grensmaasvallei komt de Sprinkhaanrietzanger redelijk uit de bus. In het Maasplassengebied is zowel in 1994 als 1995 niets vastgesteld. Aan Belgische zijde is gebroed in Vijverbroek (natte lisdodde-rietgrasvegetatie) en bij Komatco (ruige, droge kruidenrijke vegetatie). Bijzonder was de vestiging van twee zingende mannetjes in hartje Maastricht in een ruig deel van de Kleine Weerd.

Kleine Karekiet *Acrocephalus scirpaceus*

60

Kaart 40

Daar waar de Maas zich tussen beide Limburgen doorwurmt, vallen niet veel rietvegetaties te bespeuren. Dit houdt ondermeer verband met het dynamische karakter van het Maasecosysteem. Toch zijn 60 Kleine Karekieten erin geslaagd een geschikt plekje te vinden om te 'bivakkeren'. Op veel plaatsen houdt dit bekende rietvogeltje zich immers op in andere plantengroei. Bij Klauwenhof, Uikhoven en Maaswinkel vertoefden zingende mannetjes in jong wilgenstruweel, terwijl op de Kollegreend en Herbricht Rietgras als verblijfplaats werd uitgekozen. Elders is broeden in ruigte van Aardpeer al eerder vastgesteld.

Orpheusspotvogel *Hippolais polyglotta*

1

Kaart 41

Bijzonder, maar niet geheel onverwacht, was de zangpost van een Orpheusspotvogel net in Nederland op het kleine natuurterrein La Frayère du Petit Gravier bij Lanaye tussen de Maas en het Albertkanaal. Het habitat bestond uit dicht Sleedoorstruweel in de buurt van een oude Maasarm. De zang is gehoord tussen 7 en 15 juli. In 1994 is in Nederland in het Geuldal ook een territoriaal mannetje geobserveerd; het eerste voor Limburg (Schepers, 1994). In Nederland is in 1990 voor het eerst een broedgeval vastgesteld in Flevoland (van Beusekom, 1995).

Spotvogel *Hippolais icterina*

64

Kaart 41

Het afgelopen broedseizoen zijn 64 territoria van de Spotvogel geïnventariseerd. Elk geschikt plekje met hagen, struwelen en vlierbosjes bleek garant te staan voor enige territoria van deze soort. Vooral het Vijverbroek en Linnerweerd herbergen respectabele dichtheden. Langs de Belgische kant van de Grensmaas is de soort niet bepaald algemeen te noemen, met uitzondering van het gebied rondom Herbricht. Op basis van de Grensmaastelling aan Nederlandse zijde in 1994 kan de populatie van het totale onderzoeksgebied worden geschat op 100 paar.

Braamsluiper *Sylvia curruca*

14

Kaart 42

De Braamsluiper broedt met name in dichte doornstruwelen. Het aantal vastgestelde territoria ligt beduidend lager dan men op basis van de geschikte habitats in het Maasdal zou verwachten. De soort deed het relatief goed op de Belgische Sint-Pietersberg en de Eijsder Beemden met de helft van de in totaal 14 vastgestelde broedgevallen. Mogelijk is de inventarisatie-intensiteit voor deze soort wat aan de lage kant geweest, omdat de soort slechts in een korte periode optimaal zingt. Overigens is de Braamsluiper in grote delen van Nederlands Zuid-Limburg relatief schaars (volgens Provinciale broedvogelkartering). Dit geldt ook voor Belgisch Limburg zoals uit het

atlasonderzoek bleek. De soort vertoont een duidelijk negatieve trend. De populatie van het zuidelijk Maasdal komt waarschijnlijk niet boven de 30 uit.

Fluiter *Phylloscopus sibilatrix*

3

Kaart 43

Het broedhabitat van de Fluiter bestaat vooral uit oude loofbossen met schaarse vegetatie van struiken en kruiden in de ondergroei. Dit laatste is noodzakelijk voor de balts en het trapsgewijze neerdalen naar het nest (Fouarge, 1968). Deze karakteristieke bossen treft men enkel aan op de Sint-Pietersberg tussen Maastricht en Lanaye. Daar primeert het eiken-haagbeukenbos en is de Fluiter jaarlijks met minimaal drie broedparen aanwezig. De aantallen zijn jaarlijks aan grote schommelingen onderhevig. Uit onderzoek is gebleken dat Fluiters niet altijd naar hun geboorteplaats terugkeren.

Op Hochter Bampd verbleef van 21 april tot 2 mei een zingend mannetje in het oude wilgenbos om vervolgens door te trekken.

Bonte Vliegenvanger *Ficedula hypoleuca*

2

Kaart 37

Als holenbroeder van goed ontwikkelde loofbossen, is het interessant dat er twee territoria van de Bonte Vliegenvanger langs de Maas zijn vastgesteld. De lokaties zijn het vervallen kasteelparkbos Walburg (bij Ohé en Laak) en het gemengde bos op de Donderberg bij Rijkel. Tijdens de inventarisatie in 1994 is deze soort niet waargenomen.

Tot op heden zijn langs de Nederlandse en Belgische Grensmaas nog geen broedgevallen van de Bonte Vliegenvanger vastgesteld. Oude kasteelbossen en hellingbossen zijn mogelijk toekomstige habitats in de Maasvallei. Aandacht voor deze opvallende soort is gewenst!

Buidelmees *Remiz pendulinus*

11

Kaart 44

Vanaf het begin van de jaren tachtig is er een toenemend aantal waarnemingen van de Buidelmees in de Maasvallei. Dit leidde tot een eerste broedpoging in 1987 in de Eijsder Beemden bij Oost-Maarland (Lemmens, 1990). Aan de Vlaamse zijde is een broedgeval ontdekt te Boorseem in 1988 dat omwille van de zeldzaamheid van de soort pas later ruchtbaar is gemaakt.

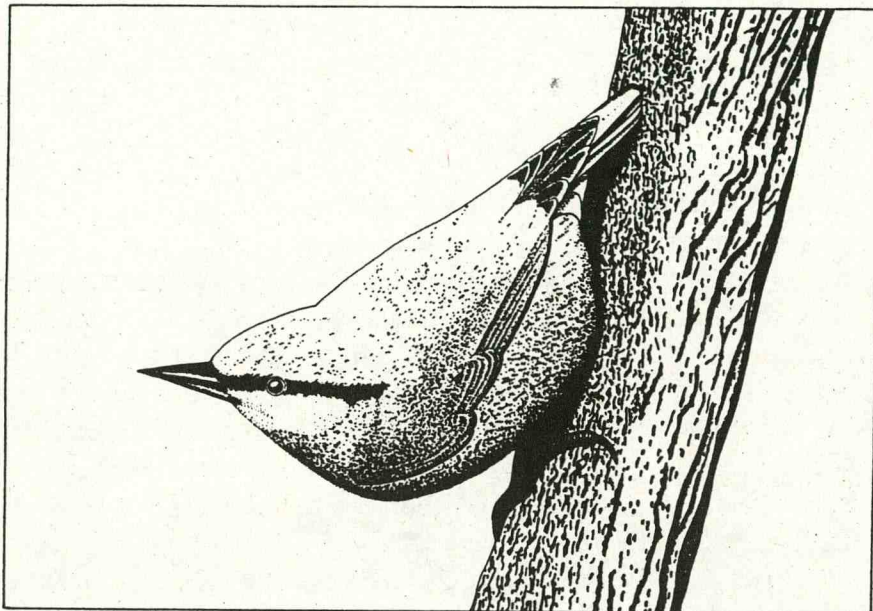
In 1991 vestigden zich op Koningssteen en Kollegreend maar liefst tien verschillende broedparen met in totaal 13 nesten (Schepers & Verstraeten, 1991). Nadien is de Buidelmees broedvogel in de Maasvallei gebleven, met evenwel een beduidend lager aantal territoria en andere broedplaatsen (o.a. Hochter Bampd).

De vestiging langs de Maas ten noorden van Eijsden en Lanaye biedt perspectieven vermits de soort sinds 1992 in toenemende mate hier nestelde (Testaert & Schepers, 1995).

Het broedvogelonderzoek in 1995 heeft acht nesten aan het licht gebracht in het Maasdal bij Oost-Maarland (drie, waarvan twee op de Eijsder Beemden) en Lanaye (twee op Petit Gravier en drie op Nouvelle Gravière). Verder waren er broedaanwijzingen te Dilsen (twee nesten) en Maaseik (half-afgemaakt nest).

Vreemd genoeg is de Buidelmees niet meer als broedvogel vastgesteld te Kessenich-Thorn en op andere broedlocaties van weleer. Alle territoria zijn toen ontdekt in wilgenstruwelen met een leeftijd van 10-15 jaar. Deze grote fluctuaties in aantallen en nestlokaties wijzen er op dat de Buidelmees nog steeds de Maasvallei aan het veroveren is.

Bij een soort in uitbreiding worden vaak stappen in het inpalmen van geschikte gebieden tijdelijk overgeslagen (Bekhuis e.a., 1993). Naar de toekomst verwachten we dat deze merkwaardige broedvogel vele geschikte broedlocaties in de Maasvallei zal gaan innemen.

De Boomklever komt voor in de oudere loofbossen van het onderzoeksgebied.

Glanskop *Parus palustris*

> 19

Kaart 45

De Glanskop verkiest als holenbroeder oude loofbossen met een rijk gevarieerde struiklaag. Deze mees komt langs de Maas maar in een beperkt aantal gebieden voor en hij vormt een uitstekende graadmeter voor de ouderdom van bossen.

Aan de Nederlandse zijde zijn negen territoria vastgesteld waarvan drie in het Meggelveld (elzenbroekbos) en zes in de bossen rondom de Clauscentrale bij Maasbracht. In 1994 zijn in deze gebieden acht territoria gekarteerd.

De Belgische Glanskoppen nestelen voornamelijk in de parkgebieden van Ommerstein (bij Dilsen) en Leut (bij Maasmechelen). Daarnaast wordt ook gebreed in het natuurgebied Hochter Bampd te Lanaken. Merkwaardig is de aanwezigheid van de Glanskop in oude loofbomen (vooral Beuk en Zomereik) langs de Zuid-Willemsvaart.

De grootste broedpopulatie komt evenwel voor in het eiken-haagbeukenbos van de Sint-Pietersberg. Helaas is de soort aldaar wegens omstandigheden niet geteld.

Voor het totale Maasdal wordt de stand op 35 paar geschat.

Matkop *Parus montanus*

> 36

Kaart 46

De Matkop hakt haar nestholte zelf uit in week hout van allerlei soorten bomen en struiken. Deze mees is veel meer aanwezig in natte habitats dan in droge, en is talrijker verspreid in de Maasvallei dan de nauwverwante Glanskop.

Aan de Nederlandse kant is de soort met 13 territoria vooral aanwezig rond de Clauscentrale en Koningssteen. In Belgisch Limburg valt de concentratie van Vijverbroek (elzenbroekbos) op en

verder is een regelmatige verspreiding vanaf Stokkem-Negenoord tot en met Hochter Bampd te zien.

Op de Sint-Pietersberg, waar de Matkop naast de Glanskop in hellingbos broedt, is de populatie niet geteld. Langs de Maas op Petit Gravier en op de Eijsder Beemden zijn twee zangposten genoteerd die deel uitmaken van deze populatie.

Een schatting voor het totale onderzoeksgebied geeft circa 50 broedparen.

Boomklever *Sitta europaea*

> 12

Kaart 33

De Boomklever is broedvogel van oude open loofbossen. Deze uitstekende klimmer die even gemakkelijk omhoog als omlaag loopt langs de stam van een boom, is een indicator-soort voor de beter ontwikkelde helling- en oobossen in het Maasdal. Er bevinden zich enkele kleine concentraties in het Maasplassengebied zoals in de Linnerweerd (vier) en de Donderberg bij Rijkel (drie) en langs de Vlaamse Grensmaas in het kasteelbos Leut bij Meeswijk (drie). Langs de Nederlandse Grensmaas zijn in 1994 territoria opgespoord in het bronnenbos bij Obbicht (twee) en in het hellingbos Scharberg bij Elsloo (twee). In 1995 is de soort op laatstvermelde lokatie niet teruggehoord. Daarnaast zijn nog twee geïsoleerde broedparen gevonden bij landhuizen te Merum (Oude Borg) en Thorn (Kleine Hegge). Ten opzichte van 1994 zijn de aantallen van deze standvogel in de Maasplassen niet wezenlijk veranderd.

Een belangrijk kerngebied voor deze soort namelijk de hellingbossen van Sint-Pietersberg, is in 1995 niet geteld. Een schatting voor het zuidelijk Maasdal komt op minimaal 20 territoria.

Wielewaal *Oriolus oriolus*

23

Kaart 47

"Dudeljoo" klonk het lied van de Wielewaal op slechts 23 plaatsen langs de Maas. Het broedhabitat bestaat uit goed ontwikkelde oobossen (zoals op Hochter Bampd en Koningssteen), oude populierenaanplanten en elzenbroekbos (Vijverbreek).

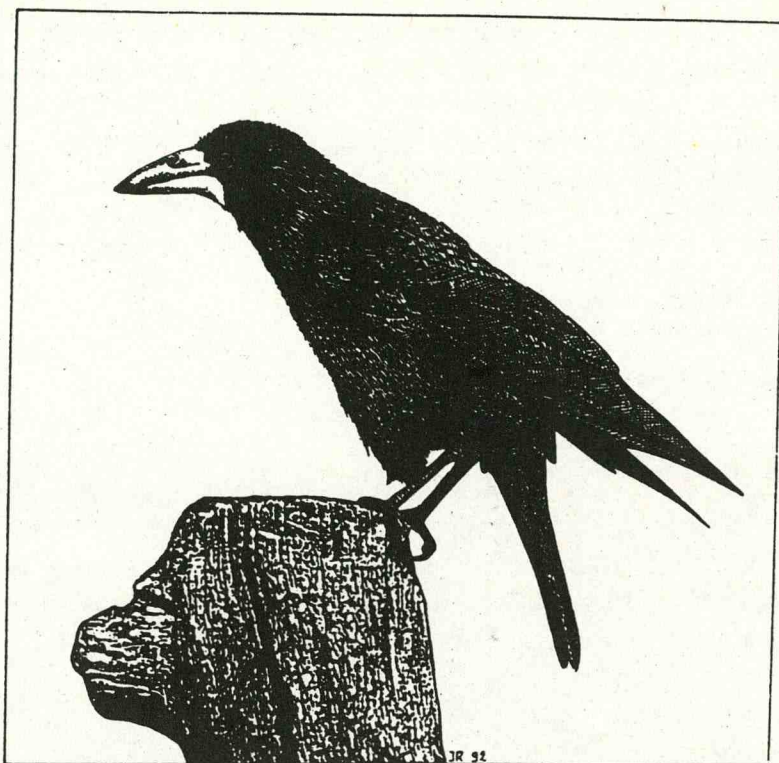
In Vijverbreek kwam een kleine concentratie voor van vijf territoria. Overigens lagen de zangposten van de Wielewaal vrij regelmatig verspreid over het onderzochte gebied. In het Maasplassengebied is de stand ten opzichte van 1994 gehalveerd (van tien naar vijf).

Roek *Corvus frugilegus*

684

Kaart 48

De gewoonte van de Roek om vrij vroeg in het voorjaar te nestelen - nog voordat de bladeren aan de bomen zijn - maakt het tellen van deze kolonievogel vrij eenvoudig. Het hele Maasdal omvat 13 roekerieën waarvan die bij Maaseik (met 120) en bij de sluis van Born op de weg naar Grevenbicht (185) de grootste zijn. De kolonie bij Wessems langs de beek vormt in Nederlands Limburg de meest noordelijke broedplaats. Met in totaal bijna 700 broedparen vormt het Maasdal een regionaal bolwerk. In vergelijking met 1994 is de stand aan de Nederlandse zijde weer verder toegenomen (van 389 tot 459 paar). Zie ook Ummels (1995). In het Maasdal zijn de nestbomen vrijwel altijd populieren.

In het onderzochte gebied werden 684 Roekenesten geteld in 1995.

Europese Kanarie *Serinus serinus*

2

Kaart 49

Enkel in het Maastrichtse natuurontwikkelingsterrein de Kleine Weerd bij het Gouvernement zijn territoria vastgesteld. Twee zingende mannetjes zijn gehoord nabij een dicht struweel van Sleedoorn, Spaanse aak, Rode kornoelje en Vlier. In 1994 is deze snelle zanger daar niet gehoord. Het broedhabitat is dan ook sterk verbeterd door het ontstaan van uitgebreide ruigtevegetaties met een ruim voedselaanbod. De gevonden territoria sluiten goed aan op de flinke broedpopulatie in de stad Maastricht. De gevonden 2 paar vormen tevens het geschatte totaal aantal voor het zuidelijk Maasdal.

Putter *Carduelis carduelis*

5

Kaart 49

Alleen in het Nederlandse deel van het Maasplassengebied zijn territoria vastgesteld van de fraai gekleurde Putter. Met vijf territoria scoort de soort beter dan in 1994 (drie). Er is sprake van een kleine concentratie rondom Linne en Maasbracht. De Putter schijnt vooruit te gaan in het nabijgelegen Roerdal en mogelijk profiteert het Maasplassengebied van deze areaaluitbreiding. Het is overigens merkwaardig dat de soort in de rest van de Maasvallei als broedvogel verstek laat gaan.

Goudvink *Pyrrhula pyrrhula*

2

Kaart 50

Ook in 1995 is de Goudvink in de Maasvallei als broedvogel opgemerkt. In vochtig wilgenstruweel bij Maasbracht, waar in 1994 twee territoria zijn gevonden, zong in 1995 één mannetje.

Bijzonder is ook een geslaagd broedgeval in het oobos van Koningssteen. Op 18 augustus werd een koppel met drie jongen waargenomen. Mogelijk gaat het in dit geval om een paar dat in het nabijgelegen Vijverbroek heeft genesteld.

Veel meer Goudvinken zijn niet te verwachten in het rivierdal. Maar de trefkans voor deze mooie soort blijft aan de lage kant.

Appelvink *Coccothraustes coccothraustes*

> 5

Kaart 50

De Appelvink verkiest vooral oude loofbossen waarin zaden van Beuk, Haagbeuk, Esdoorn, Vogelkers en Zoete kers het hoofdvoedsel vormen. Op de Sint-Pietersberg, waar het eiken-haagbeukenbos domineert, is deze soort regelmatige broedvogel (minstens drie territoria). Verder is de Appelvink vastgesteld in een beukenbos langs de Zuid-Willemsvaart te Hochter Bampd en in een oud wilgenbos langs het Lateraalkanaal in het Maasplassengebied bij Buggenum. Buiten de parkgebieden van Leut en Ommerstein bij Meeswijk zijn er niet veel meer geschikte broedhabitats aanwezig langs de Grensmaas. In de Linnerweerd is de Appelvink mogelijk over het hoofd gezien: de soort is namelijk weinig opvallend als broedvogel.

Geelgors *Emberiza citrinella*

59

Kaart 51

De verspreiding van de Geelgors als broedvogel in de Maasvallei is opvallend vermits er 53 territoria gelokaliseerd werden aan de Belgische zijde en slechts zes aan de Nederlandse. Een deel van de Nederlandse populatie tussen Roosteren en Geulle aan de Maas die perfect aansluit op die aan de Vlaamse zijde is evenwel niet geteld in 1995, maar omvatte in 1994 33 territoria. Een schatting voor het zuidelijk Maasdal komt uit op ca. 100 broedparen.

Deze gors houdt van droge tot vochtige gronden waar open terreinen afwisselen met struwelen of bomen en met veel overgangssituaties in het landschap. Vooral in het kleinschalig cultuurland met veel kleine landschapselementen, ruigten, graanakkers, met heggen omrande boomgaarden, is de soort talrijk aanwezig. Er is één aaneengesloten broedhabitat in het centrale deel van de Grensmaas vanaf Uikhoven tot en met Heppeneert-Elen. Dit verspreidingsgebied komt volledig overeen met dat van de recente broedvogelatlas van Belgisch Limburg.

Een tweede bolwerk met 11 paar treft men aan op de kalkhellingen van de Sint-Pietersberg waar het hoger vermelde habitat eveneens talrijk voorkomt. Het losse territorium op de Kleine Weerd in Maastricht behoort waarschijnlijk tot deze populatie. Op de Eijsder Beemden is de soort vooralsnog niet teruggekeerd.

Langs de Nederlandse kant van de Maas ontbreken de kleine landschapselementen grotendeels. Enkele territoria zijn vastgesteld ten noorden van Roermond. Merkwaardig genoeg zijn in 1995 in de Linnerweerd geen zingende mannetjes meer gehoord (in 1994 nog drie).

Rietgors *Emberiza schoeniclus*

> 146

Kaart 52

De Rietgors heeft zich ook in 1995 wel thuis gevoeld in de vochtige zoomvegetaties van de Maas en haar grindplassen. Met bijna 150 getelde territoria vormt de soort een karakteristieke broedvogel. Vooral in de omgeving van Stevensweert, Koningssteen en Kollegreend, nabij Boorseme (Gravelco) en in Maaswinkel lagen de territoria soms dicht bijeen. De hoogste dichtheid is geteld op het ruige grasland van Kollegreend (14 koppels op ca. 11 ha).

Rekening houdend met het feit dat de soort langs de Nederlandse Grensmaas en in de Asseltse plassen niet geïnventariseerd is, wordt het totaal aantal in het studiegebied op 180 paar geschat.

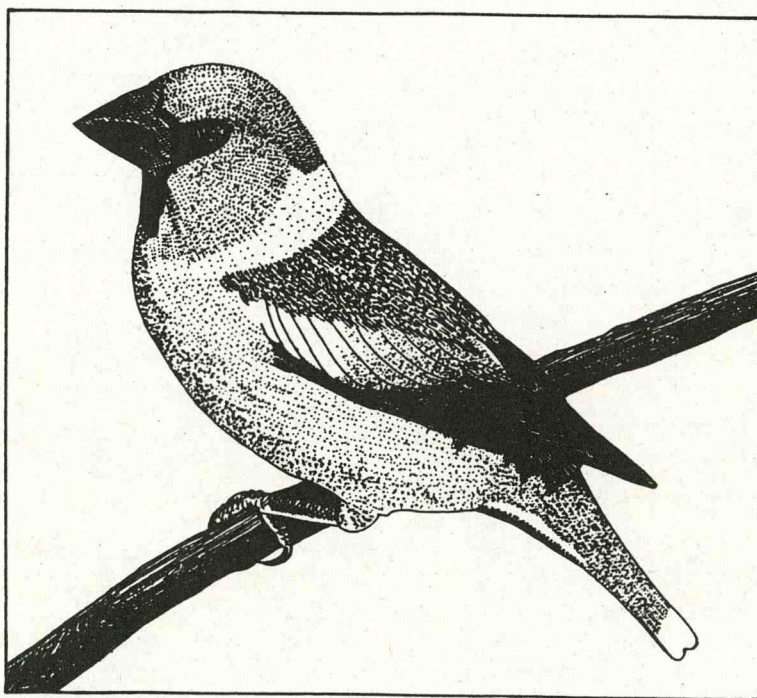
Grauwe Gors *Miliaria calandra*

57

Kaart 53

Het broedgebied van de Grauwe Gors lijkt zich steeds meer in zuidelijke richting te verplaatsen. In het Midden-Limburgse Maasplassengebied konden in 1994 nog negen zangposten worden opgespoord. In 1995 waren er nog slechts drie territoria rondom Ohé en Laak/ Aldeneik. Ten noorden van Roermond komt de soort niet meer voor als broedvogel.

Langs de Vlaamse Grensmaas liggen twee bolwerken die goed aansluiten op concentraties aan de Nederlandse zijde namelijk Heppeneert-Elen/ Koeweide Grevenbicht en Herbricht/ Itteren en Borgharen. Aan Belgische zijde werden 20 territoria vastgesteld. In het Nederlandse Grensmaasgebied zijn er 34 gevonden van deze Rode Lijstsoort en voor de niet getelde gebieden (o.a. bij Vissersweert en Geulle aan de Maas) worden acht koppels geschat. De Nederlands Limburgse Maaspopulatie wordt geschat op 45 paar en het totale zuidelijke Maasdal op 65 paar. De verwachting dat de soort wellicht opnieuw zou profiteren van de Maasoverstromingen van januari 1995 is niet uitgekomen. 1994 was een goed jaar voor de Grauwe Gors: de Nederlandse Maaspopulatie omvatte ca. 70 territoria (Hustings e.a., 1995). Deze korte opleving (verdubbeling van de stand) wordt toegeschreven aan het ontstaan van uitgebreide ruigtes na de felle overstromingen.

De Appelvink is zeldzaam in het zuidelijk Maasdal.

3.2. OVERZICHTSTABELLEN AANTAL TERRITORIA

Gebied ⇨	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Totaal
Soort ⇨																	
Fuut		9			3		6	0	5		1	8	3	1	14		59
Dodaars								1						1			2
Kwak		1															1
Blauwe Reiger									8						46	11	65
Knobbelzwaan		2		1	2		1	3	1			2	1	1			14
Grauwe Gans	2								3								5
Nijlgans		2			4		1		1		1	1					10
Bergeend		2		2				2	3			1					10
Krakeend		2							1								3
Wintertaling									1								1
Zomertaling									1			2					3
Slobeend		2							2								4
Tafeleend								1	1								2
Kuifeend								6	1			2	1	1			11
Wespendief	1						1										2
Havik	1							1									2
Sperwer									1		1		1			2	5
Buizerd	1						1	1	1	2						4	10
Torenvalk	1						1	2	1	2	1	2	2	1		3	16
Boomvalk	1		1				1	1			1				1		6
Patrijs	3	1	5	5		5	3	5	1	2	4	7	4	6	1		52
Kwartel						3							1				4
Waterral	1																1
Kwartelkoning		2															2
Scholekster		1	1	5	2	3	2	1	2	1	2	1					21
Kleine Plevier		1		2	1	7	3		3		3	6		8			34
Houtsnip																1	1
Visdief				1	1												2
Tortel	7		2	3		4	3	1		5	6	3	2	8	3	3	50
Koekoek	3						1	2		1	2	1	2	2	2	2	18
Kerkuil								1				1	1				3
Steenuil	2				1		1	2		1		1	1	1			10
Ransuil								1		1	1		1	1			5
Bostuil																1	1
Gierzwaluw												5					5
Ijsvogel		1			1	1		2	1				1		2		9
Groene Specht	2	1		1			1	3		4	3		3	4	3	6	31
Grote Bonte Specht	5	1						4	2	4	2		3	1	9	24	55
Kleine Bonte Specht	2								1	1			1		1	ng	>6
Oeverzwaluw					30	161			4	55		5			60		315
Boompieper																4	4
Gele Kwikstaart			10	ng	ng	18	7	4	3	1	16	10	7	11	1		>88
Grote Gele Kwikstaart					1								1				2
Nachtegaal	14	1	1														16
Blauwborst							2						12	3			17
Paapje											1						1
Roodborsttapuit											1			1			2
Kramsvogel	3						5		10	3	3		3	1	2	ng	>30
Sprinkhaanrietzanger	1												1				2
Kleine Karekiet	2	2			10						2		10	3	3		32
Spotvogel	9		2			3	1			1			2	5		1	24
Braamsluiper							1						1			4	6
Fluiter																3	3
Buidelmees					1			2									3
Glanskop								1		2			3		4	ng	>10
Markop	7	2							1	3	2	2	2		4	ng	>23
Boomklever										3						ng	>3
Wielewaal	5		1		1		1			1	1		3		2		15
Roek					120				0	39		29	28				225
Appelvink															1	>3	>4
Geelgors	1				1	5	3	3	4	5	13	3	4			11	53
Rietgors	1	16	2	4	1	5	7		1		11	2	13	7			70
Grauwe Gors				1		5			1		2			12			21

Tabel 1: Aantal territoria aan Belgische zijde. (ng = niet geïnventariseerd)

Gebied ⇨	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	Elders	Totaal
Soort ⇨																				
Fuut	1	1	3	5	6	5		13	2	15	45	3				1	25	15		140
Dodaars	1																			1
Blauwe Reiger		78				42			225								5			350
Knobbelzwaan	1	2	1	1	4	1		2	1	4	5	2				1	2			27
Grauwe Gans		8	2			6		29	34		7									86
GGa x Indische Gans								1												1
GGa x Canadese Gans								1												1
Brandgans									1											1
Canadese Gans									1											1
(CGaxGGa)x(CGaxGGa)								1												1
Zwaangans								3												3
Soepgans								3									4			7
Nijlgans		2		1	2	1		2	1	1	1									11
Bergeend	3	4	4	3	7	1		8	1	1	2	5								39
Krakeend		1			2			2		2										7
Wintertaling		2																		2
Zomertaling		1																		1
Slobeend		3																		3
Tafeleend		3															1			4
Kuifeend		1	1	3				1										1		7
Wespendief																			1	1
Havik	1																			1
Sperwer							1			1										2
Buizerd	1	2			1	1	1	1	1	1	3	1								13
Torenvalk				1			1			1	1	3								7
Boomvalk				1								1								2
Slechtvalk								1												1
Patrijs	1			1	14		2	1	2	2	3	11	1	12	12	5	7			74
Kwartel													1							1
Kwartelkoning											1									1
Scholekster	2	2		2	4	3	1	15	1	1	4	1	2	2	2					42
Kleine Plevier	2		1		5	4		3	1	2	1	8	3	2						32
Wulp																			1	1
Tureluur						1														1
Tortel	2	1		1	1	2	1	1	8	2		6					1	1		27
Koekoek	1	2						1	1	3	2	5		3	1		2	1		22
Kerkuil	1																		1	2
Steenuil	1	1		1							3	1		2			1			10
Ransuil												1						1		2
Bosuil					1															1
Ijsvogel							1	1	2		1	2		1		1	2			11
Groene Specht	1				1		2	1	2	2		3	2					1		15
Grote Bonte Specht	3	2			1		4	1	2	3	1	1	3				2	1		24
Kleine Bonte Specht	1				1					1							1			4
Oeverzwaluw			69		25	77			61			184	3	178	211	2			641	1451
Nachtegaal	1	3		2	1		4	6	5	6		1								29
Gekraagde Roodstaart	1																			1
Paapje				1															1	2
Kramsvogel		1		3		3	1			3			6				5			22
Sprinkhaanrietzanger																2				2
Kleine Karekiet	2	4	2	3				1		7		5	5		1					28
Spotvogel	2	5		2	1		6	3	6	2	4	1	2		1	1	4			40
Orpheusspotvogel																			1	1
Braamsluiper	2							2				1					2	1		8
Bonte Vliegenvanger	1											1								2
Buidelmees																	3	5		8
Glanskop							1	5	3											9
Markop	1						1	3	1	4			1				1	1		13
Boomklever	3				1		4			1										9
Wielewaal							2	1		2			2					1		8
Roek									51			35	5						368	459
Europese Kanarie					1	1	2								2					2
Putter	1						1													5
Goudvink										1										2
Appelvink		1																		1
Geelgors	1	1		1								2			1					6
Rietgors	2	4	ng	8	7			9	1	12	14	7	2	1	3	6				>76
Grauwe Gors												2	15	10					9	36

Tabel 2: Aantal territoria aan Nederlandse zijde. (ng = niet geïnventariseerd)

4. EVALUATIE

Dit unieke grensoverschrijdende rapport geeft een beeld van de soorten en aantallen van 80 bijzondere broedvogels in de Maasvallei tussen de Sint-Pietersberg bij Lanaye en de monding van de Swalm bij Rijkel. Dit onderzoeksgebied wordt ook wel het zuidelijk Maasdal genoemd. In totaal broeden er bijna 120 soorten in dit gebied. Dit geeft aan hoe hoog de diversiteit van dit riviergebied reeds is, laat staan wat ze kan worden na uitvoering van de uitgebreide, op handen zijnde natuurontwikkelingsplannen in zowel België als Nederland (o.a. Helmer e.a., 1991; Van Looy & De Blust, 1995). De Aalscholver is een van de karakteristieke riviervogels die nog niet tot broeden is gekomen langs de Limburgse Maas.

De uiterwaarden van de rivier de Maas werden over een lengte van ruim 85 km geteld. De totale geïnventariseerde oppervlakte bedraagt ca. 5000 ha. Enkele telgebieden aan de Nederlandse kant van de Grensmaas werden in 1995 niet geteld. De telling van het studiegebied zal in 1996 opnieuw worden uitgevoerd. Het Maasplassengebied, het noordelijke deel van het totale telgebied, is overigens reeds vanaf 1994 integraal geteld.

Uitspraken over voor- of achteruitgang van soorten kunnen eigenlijk pas gedaan worden na jarenlange monitoring. Soorten die nu reeds duidelijk vooruit zijn gegaan in het Maasplassengebied zijn onder meer Grauwe Gans en Nijlgans. Wielewaal, Kramsvogel en Grauwe Gors vertonen een opvallende terugval.

Een van de belangrijkste ecologische processen vormden de grote overstromingen van de Maas in januari 1995. Er zijn duidelijk aanwijzingen dat IJsvogel en Oeverwaluw daarvan geprofiteerd hebben door het ontstaan van geschikte oeversteilwanden.

Het zuidelijk Maasdal herbergt (rest)populaties of losse broedgevallen van een twintigtal soorten die van regionaal of zelfs nationaal belang zijn (zie tabel 3). Regionaal belang betekent dat de soort een belangrijk deel van beide Limburgse populaties herbergt; nationaal belang dat de soort op de Rode Lijst van bedreigde vogels staat van Nederland (Osieck & Hustings, 1994).

In bijna alle gevallen geldt het nationaal belang voor beide landen, behalve voor de Buidelmees (alleen voor Vlaanderen) en de Grauwe Gors (alleen voor Nederland).

	Nationaal	Regionaal
Fuut		ca. 200
Kwak	1	
Blauwe Reiger		415
Grauwe Gans		91
Bergeend		ca. 50
Zomertaling		4
Slechtvalk	1	
Kwartelkoning	3	
Kleine Plevier		ca. 80
Visdief		2
IJsvogel		20
Oeverwaluw	1766	
Nachtegaal		45
Blauwborst		17
Paapje	3 *1	
Kramsvogel		ca. 80
Orpheusspotvogel	1	
Buidelmees	11 *1	
Roek		684
Grauwe Gors	ca. 65 *2	

*1 geldt alleen voor Vlaanderen *2 geldt alleen voor Nederland

Tabel 3: Aantallen van broedvogelsoorten met regionaal of nationaal belang in het Maasdal tussen de Sint-Pietersberg bij Lanaye en de monding van de Swalm bij Rijkel in 1995.

5. LITERATUUR

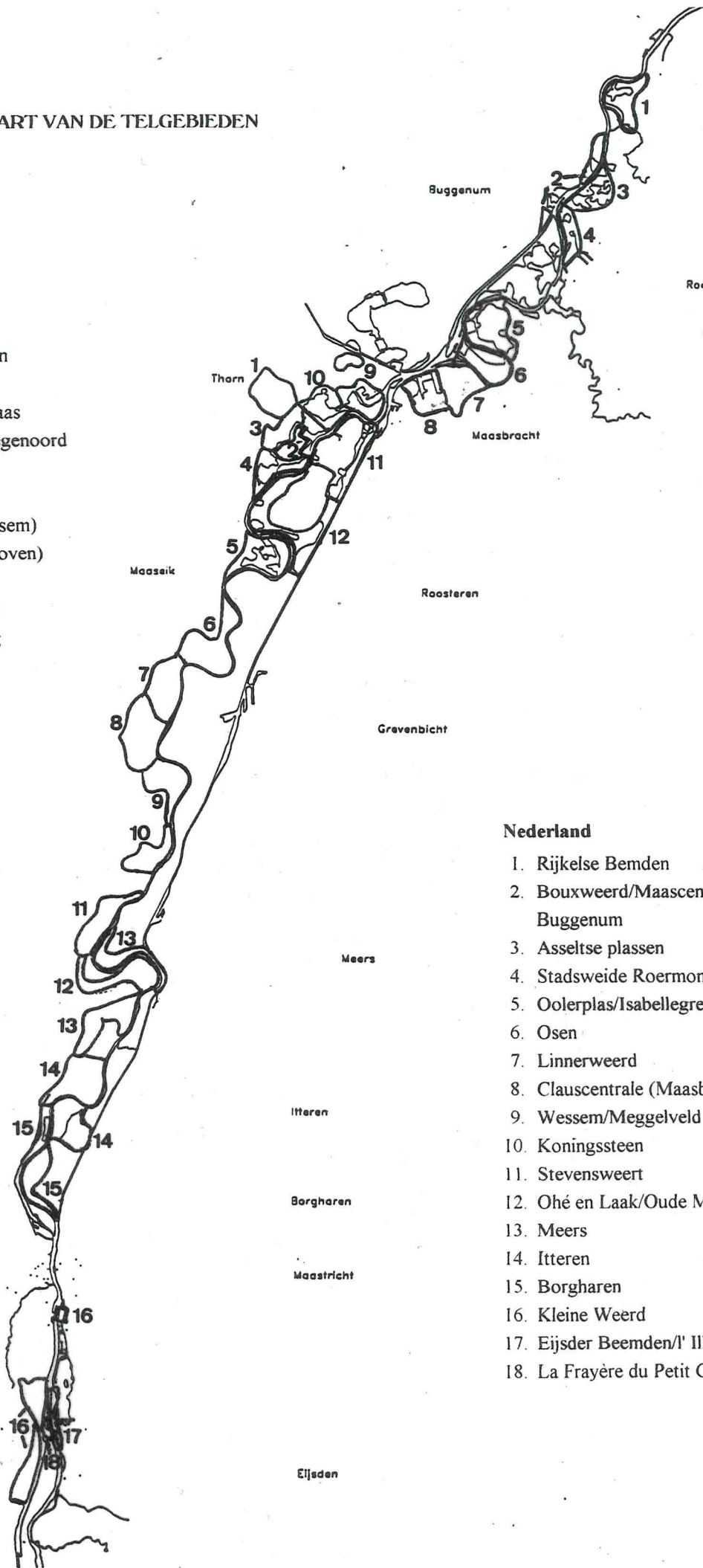
- Bekhuis, J.F., J. Nienhuis, E. Wymenga, N. Beemster & R. van Beusekom, 1993. Opmars van de Buidelmees *Remiz pendulinus* in Nederland in de periode 1988-92. *Limosa* 66 (3): 97-106.
- Beusekom, R.F.J. van, 1995. Orpheusspotvogel broedend in Flevoland in 1990. *Dutch Birding* 17: 240-244.
- Bijlsma, R.G., 1993. Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels. Schuyt & Co, Haarlem.
- De Coster, M., 1995. Il re di quaglie. Plan Kwartelkoning. In: *Natuurreservaten* 17 (4): 14-16.
- Desmet, J., 1987. Vogels. Hun levensloop in België, hun wedervaren met de mens. Marc Van de Wiele, Brugge.
- Dijk, A.J. van, 1993. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Dijk, A.J. van, F. Hustings & T. Verstrael, 1994. SOVON Broedvogelverslag 1992. SOVON-monitoringsrapport 1994/03. Beek-Ubbergen.
- Foppen, R. & C. van Seggelen, 1995. Verspreiding en aantalsverloop van de Blauwborst in Limburg en aangrenzende gebieden. *Limburgse Vogels* 6 (2): 37-48.
- Fouarge, G.G., 1968. Le Pouillot siffleur, *Phylloscopus sibilatrix* B. *Giervalk* 58: 179-368.
- Gabriëls, J., 1985. Atlas van de Limburgse Broedvogels. Natuurreservaten v.z.w. i.s.m. LISEC, Bokrijk-Gent.
- Gabriëls, J., 1992. LIKONA-jaarboek 1991. 7.1 - 7.7. Provincie Limburg, Hasselt.
- Gabriëls, J., J. Stevens & P. Van Sañden, 1994. Broedvogelatlas van Limburg. Veranderingen in aantallen en verspreiding na 1985. LIKONA, Provincie Limburg, Hasselt.
- Ganzevles, W., F. Hustings, F. Schepers, J. Ummels & W. Vergoossen, 1985. Vogels in Limburg. Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht.
- Helmer, W., W. Overmars & G. Litjens, 1991. Toekomst voor een grindrivier. Studie in opdracht van de Provincie Limburg.
- Hustings, F., F. Schepers & F. Ellenbroek, 1995. De Grauwe Gors *Miliaria calandra* in de eerste helft van de jaren negentig. *Limosa* 68 (4): 159-162.
- Kurstjens, G., 1994. Broedende Kwartelkoningen in de Maasvallei. *Limburgse Vogels* 5 (2): 47-48.
- Kurstjens, G. & L. Reyrink, 1994. De opmars van broedende Grauwe Ganzen in Limburg en de aangrenzende Kreis Viersen in Nordrhein-Westfalen. *Limburgse Vogels* 5 (2): 49-54.
- Kurstjens, G. & D. Shepherd, 1994. Dilkensweerd. Jaarverslag 1992-1993. Stichting Ark, Laag Keppel.

- Kurstjens, G., P. Beckers, J. Reneerkens & N. Reneerkens, 1995. Broedvogels in het Maasplassengebied in 1994. IKC-rapport 95.007. Thorn.
- Kurstjens, G. & F. Schepers, 1995. Ontwikkeling van flora en fauna in het zuidelijk Maasdal. Jaaroverzicht 1994. Natuurhistorisch Maandblad 84 (6/7): 135-166.
- Kurstjens, G. & D. Shepherd, 1995. Voorbeeldprojecten Petit Gravier, Eijsder Beemden en Kleine Weerd. Gebiedsbeschrijving en beheer. Natuurhistorisch Maandblad 84 (6/7): 177-180.
- Lemmens, K., 1990. De Buidelmees *Remiz pendulinus* in het zuidelijk Maasdal. Limburgse Vogels 1 (1): 16-19.
- Linsen, F., 1995a. Waarnemingen Slechtvalken Clauscentrale. Slechtvalk Nieuwsbrief 1(1): 7-8.
- Linsen, F., 1995b. Slechtvalken bij de Clauscentrale. Slechtvalk Nieuwsbrief 1(2): 3.
- Lippens, L. & H. Wille, 1972. Atlas van de vogels in België en West-Europa. Tielt, Lannoo.
- Noorden, B. van, 1992. Watervogels en wetlands in Limburg. Reports of the project "Ecological rehabilitation of the river Meuse" nr. 7. Provincie Limburg. Bureau Waardenburg, RIZA en Rijkswaterstaat.
- Noorden, B. van, 1994. De broedvogels van Midden-Limburg. Avifaunakartering Limburg. Deelgebied III, 1992. Provincie Limburg. Hoofdgroep R.O.V., Maastricht.
- Osieck, E.R. & F. Hustings, 1994. Rode lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland. Technisch Rapport nr. 12. Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Ryelandt, P., 1995. Le Rôle des genêts (*Crex crex*) en Fagne et Famenne de 1990 à 1994. Aves 32 (1): 1-33.
- Schepers, F., 1994. Orpheusspotvogel, een verwachte aanwinst. Limburgse Vogels 5 (2): 64-66.
- Schepers, F. & F. Verstraeten, 1991. Explosieve groei van Buidelmeespopulatie in de Limburgse Maasvallei in 1991. Limburgse Vogels 2 (3): 82-83.
- Schoppers, J., 1994. Inventarisatieperikelen: Patrijzen inventariseren met de cassetterecorder. SOVON-Nieuws 7 (1): 14.
- SOVON, 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels. Arnhem.
- Testaert, D. & F. Schepers, 1995. Voorkomen van de Buidelmees als broedvogel tussen Maastricht en Luik. Limburgse Vogels 6 (2): 67-69.
- Ummels, J., 1995. Aantalsontwikkeling van de Roek (*Corvus frugilegus*) in Limburg in de periode 1979-1994. Limburgse Vogels 6 (1).
- Van Looy, K. & G. De Blust, 1995. De Maas natuurlijk?! Aanzet tot een grootschalig natuurontwikkelingsproject in de Grensmaasvallei. Wetenschappelijke Mededeling van het Instituut voor Natuurbehoud 1995 (2), Brussel.

OVERZICHTSKAART VAN DE TELGEBIEDEN

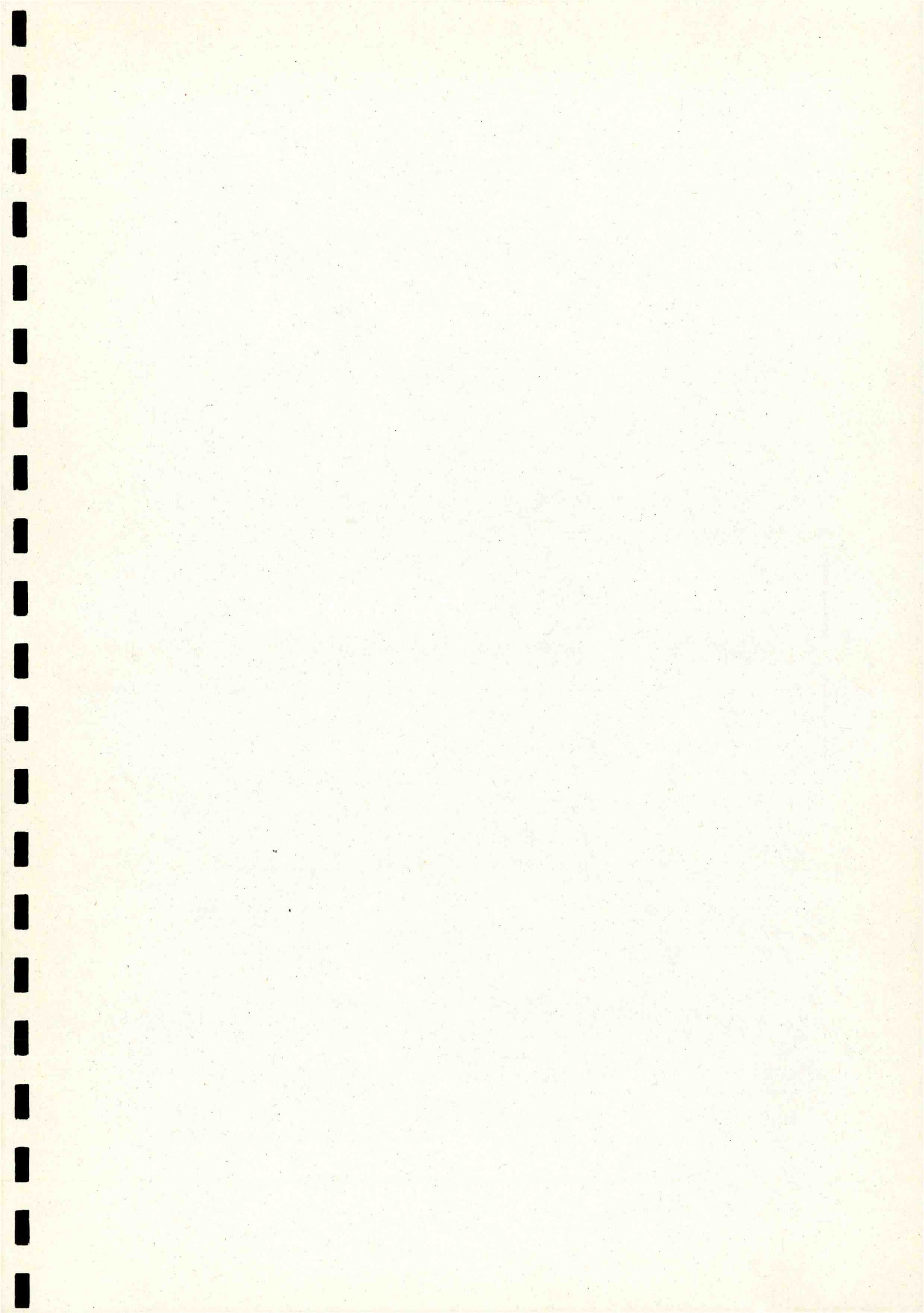
België

1. Vijverbroek
2. Kollegreend
3. Boterakker
4. Houbenhof
5. Klauwenhof
6. Heppeneert-Elen
7. Bichterweert
8. Dilsen/Oude Maas
9. Kerkeweerd-Negenoord
10. Leut-Meeswijk
11. Maaswinkel
12. Gravelco (Boorseme)
13. Komatco (Uikhoven)
14. Herbricht
15. Hochter Bampd
16. Sint-Pietersberg

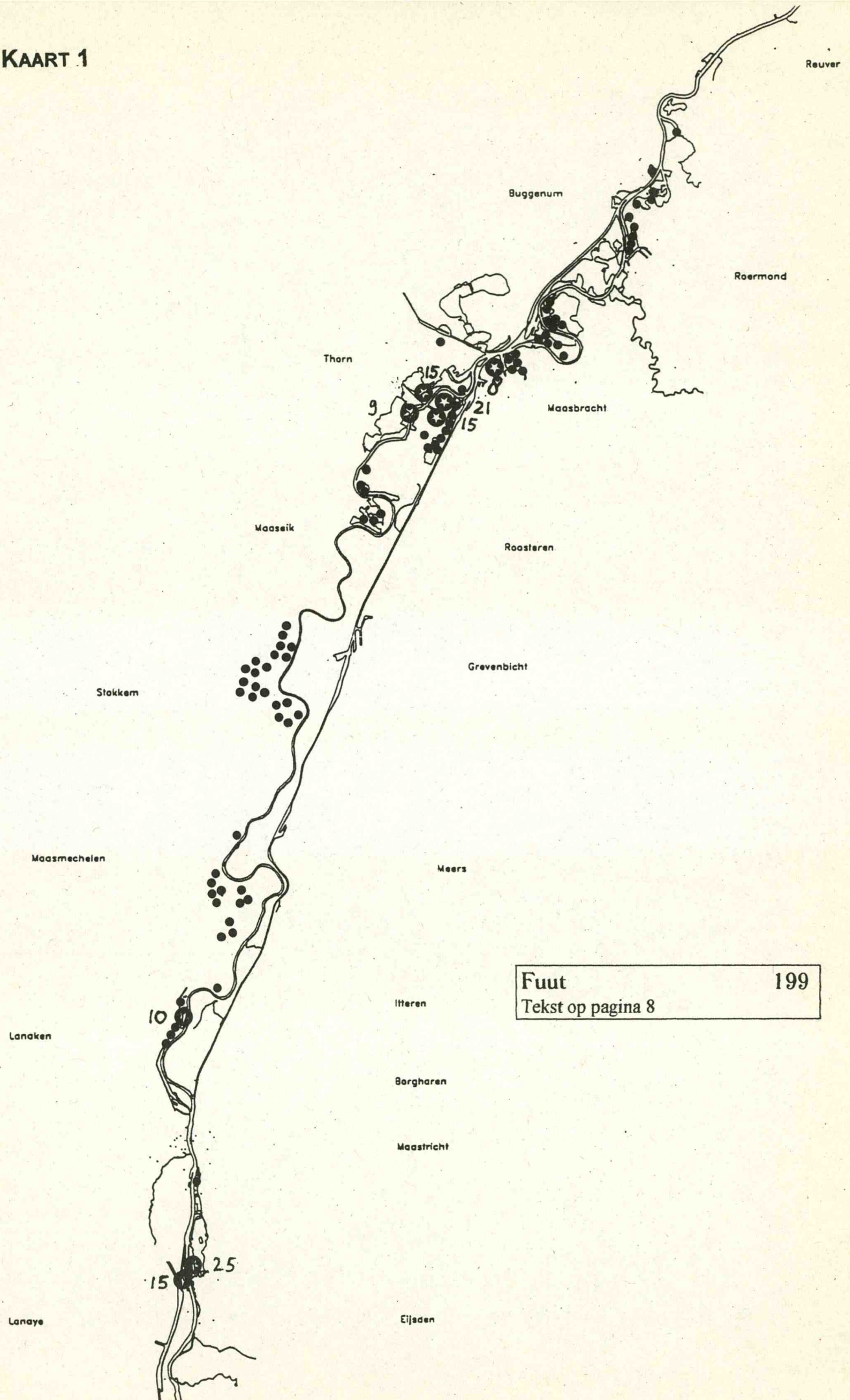

Nederland

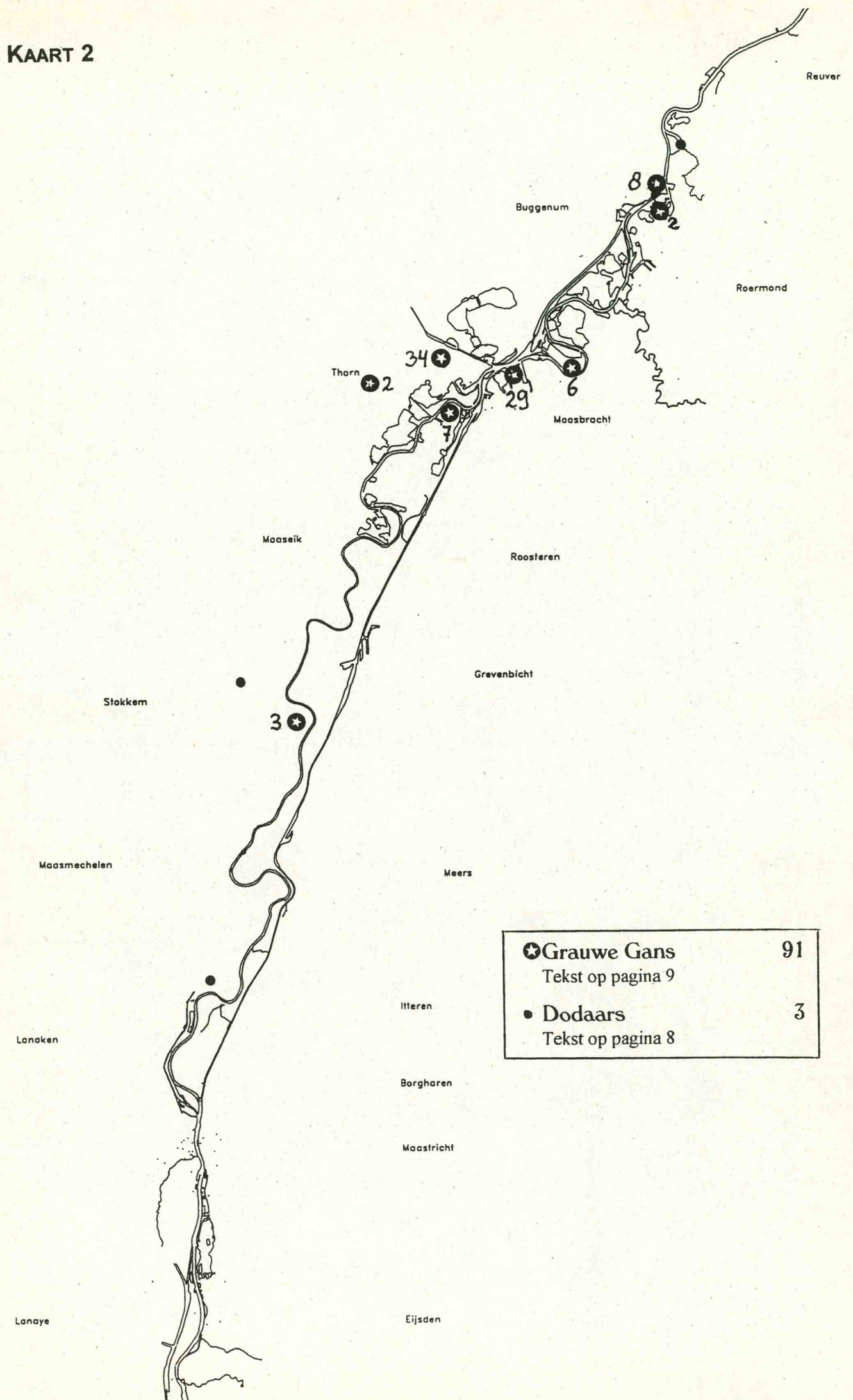
1. Rijkelse Benden
2. Bouxweerd/Maascentrale Buggenum
3. Asseltse plassen
4. Stadsweide Roermond
5. Oolerplas/Isabellegreend
6. Osen
7. Linnerweerd
8. Clauscentrale (Maasbracht)
9. Wesssem/Meggelveld
10. Koningssteen
11. Stevensweert
12. Ohé en Laak/Oude Maas
13. Meers
14. Itteren
15. Borgharen
16. Kleine Weerd
17. Eijsder Beemden/l' Illa
18. La Frayère du Petit Gravier

KAART 1

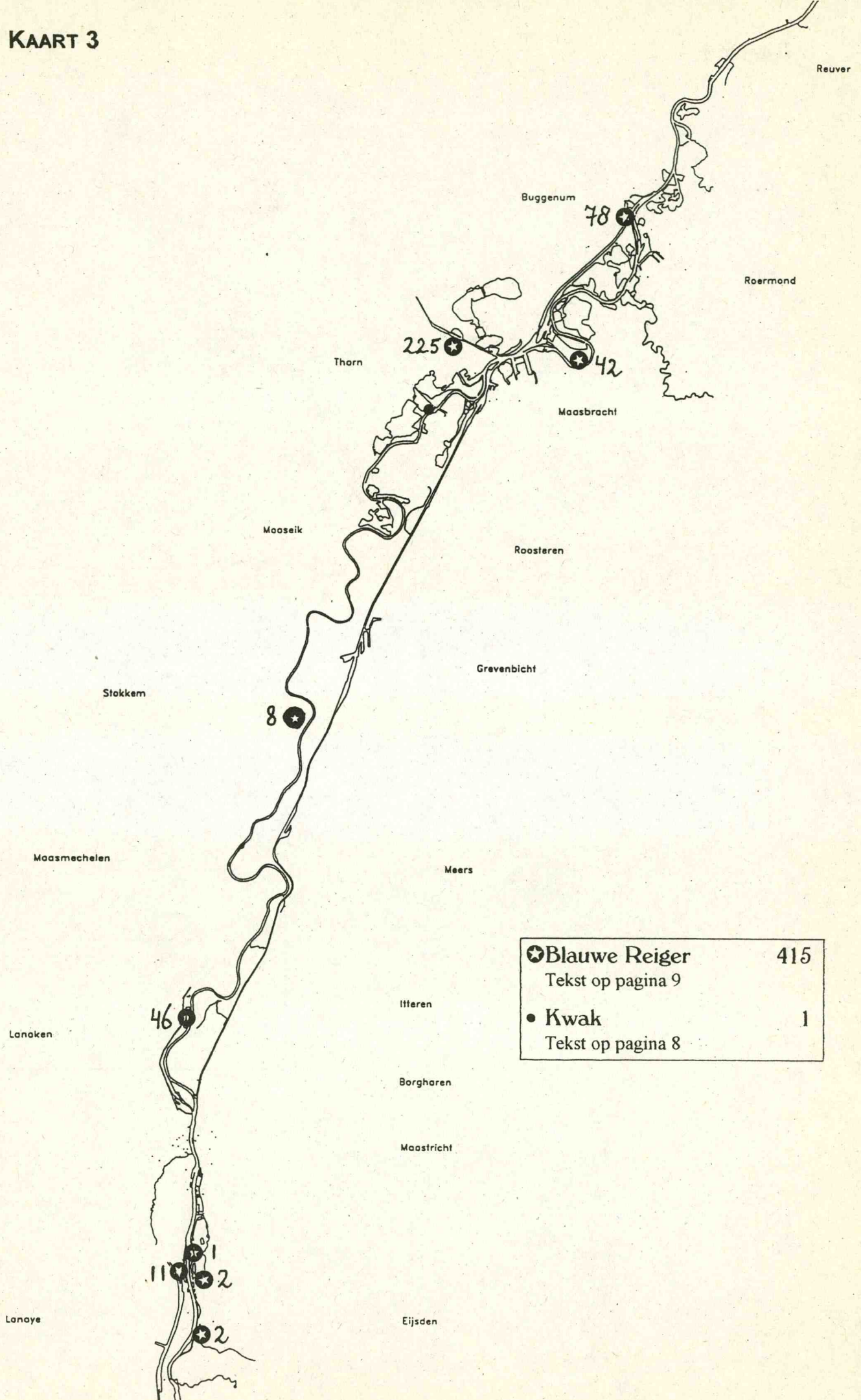

KAART 2

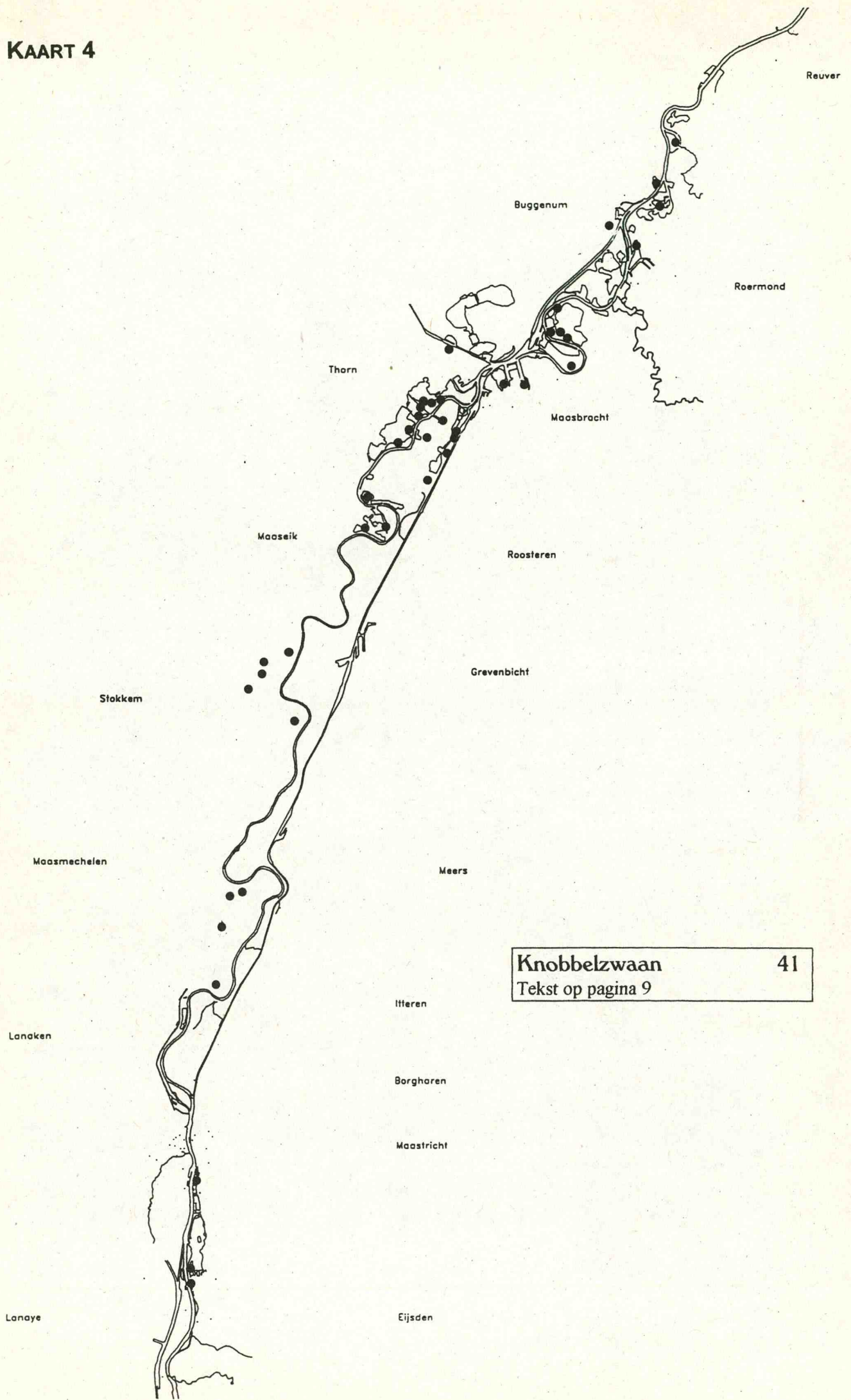
★	Grauwe Gans	91
	Tekst op pagina 9	
•	Dodaars	3
	Tekst op pagina 8	

KAART 3

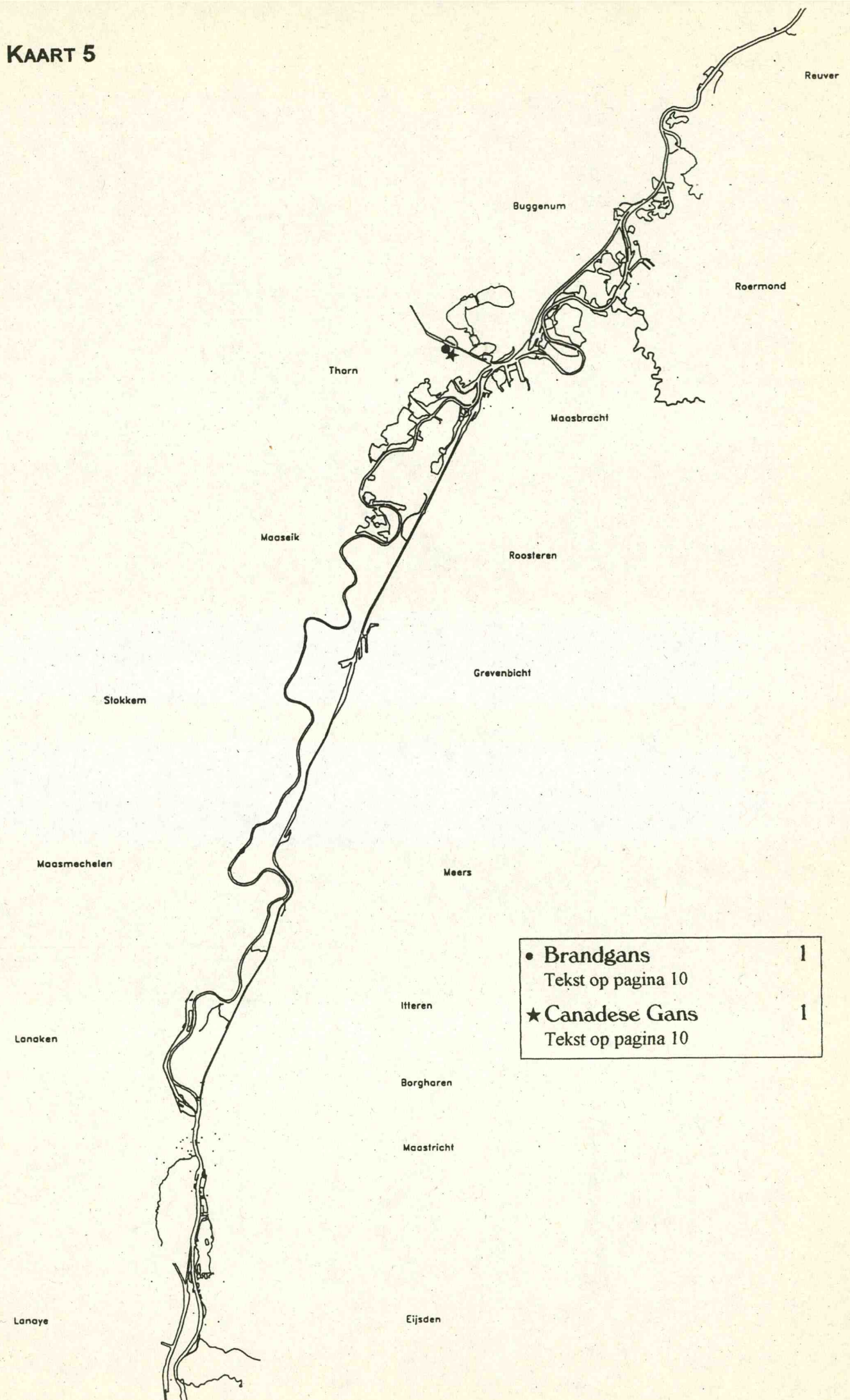
<p>★ Blauwe Reiger Tekst op pagina 9</p>	415
<p>● Kwak Tekst op pagina 8</p>	1

KAART 4

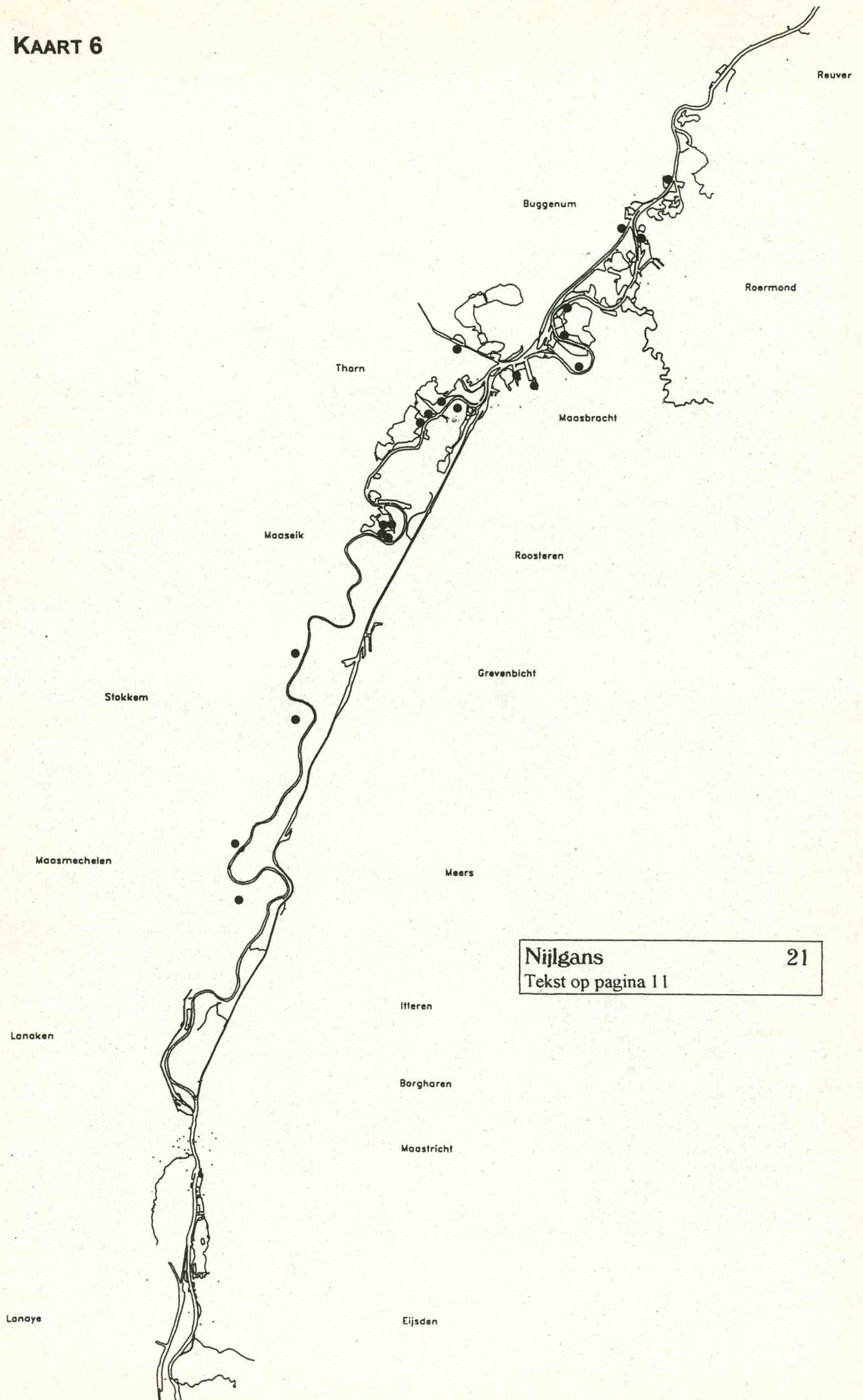
Knobbelzwaan 41
Tekst op pagina 9

KAART 5

• Brandgans	1
Tekst op pagina 10	
★ Canadese Gans	1
Tekst op pagina 10	

KAART 6

Reuver

Buggenum

Roermond

Thorn

Maasbracht

Maaseik

Roosteren

Stokkem

Grevenbicht

Maasmechelen

Meers

Nijlgans
Tekst op pagina 11

21

Ifteren

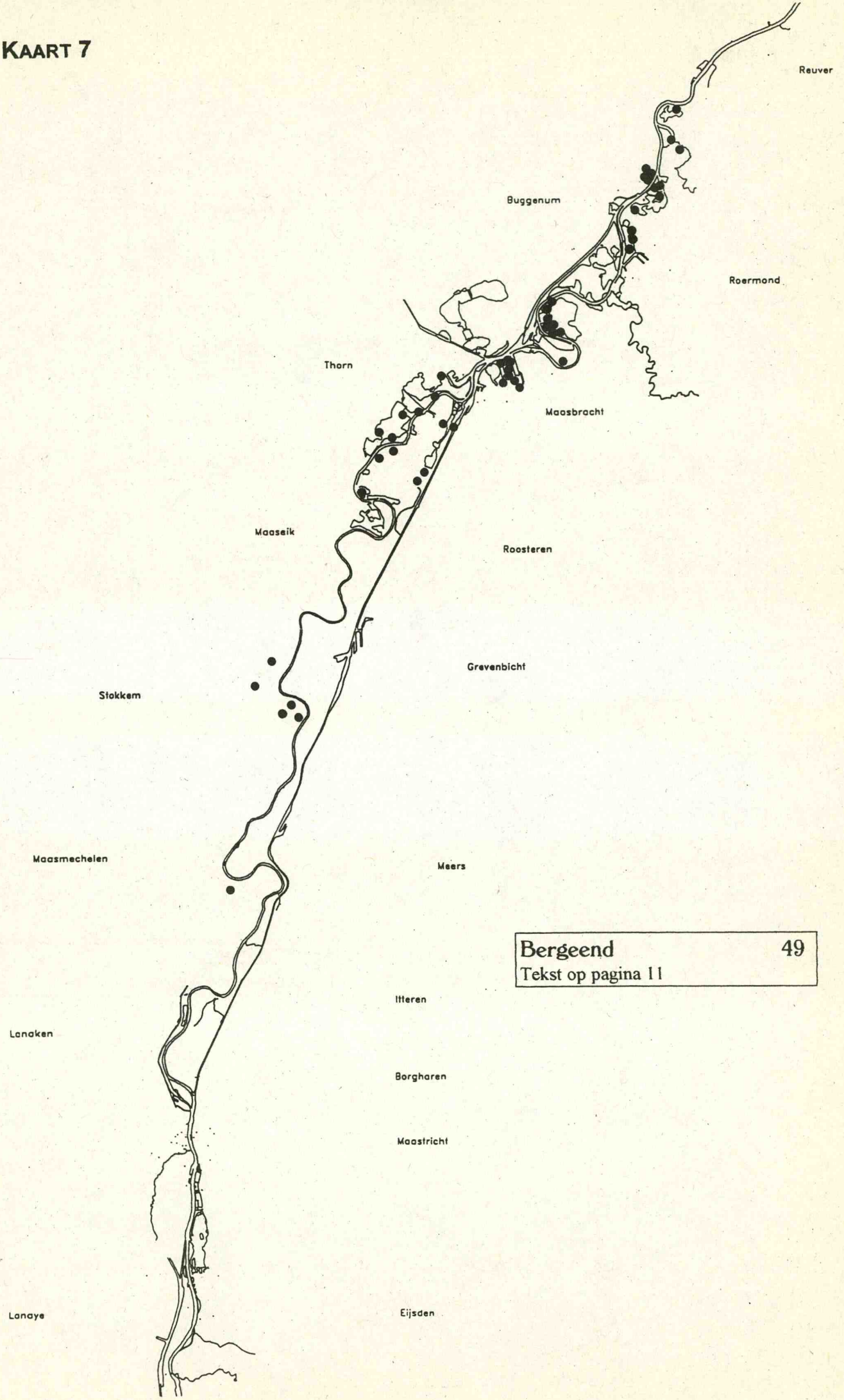
Lanaken

Borghoren

Maastricht

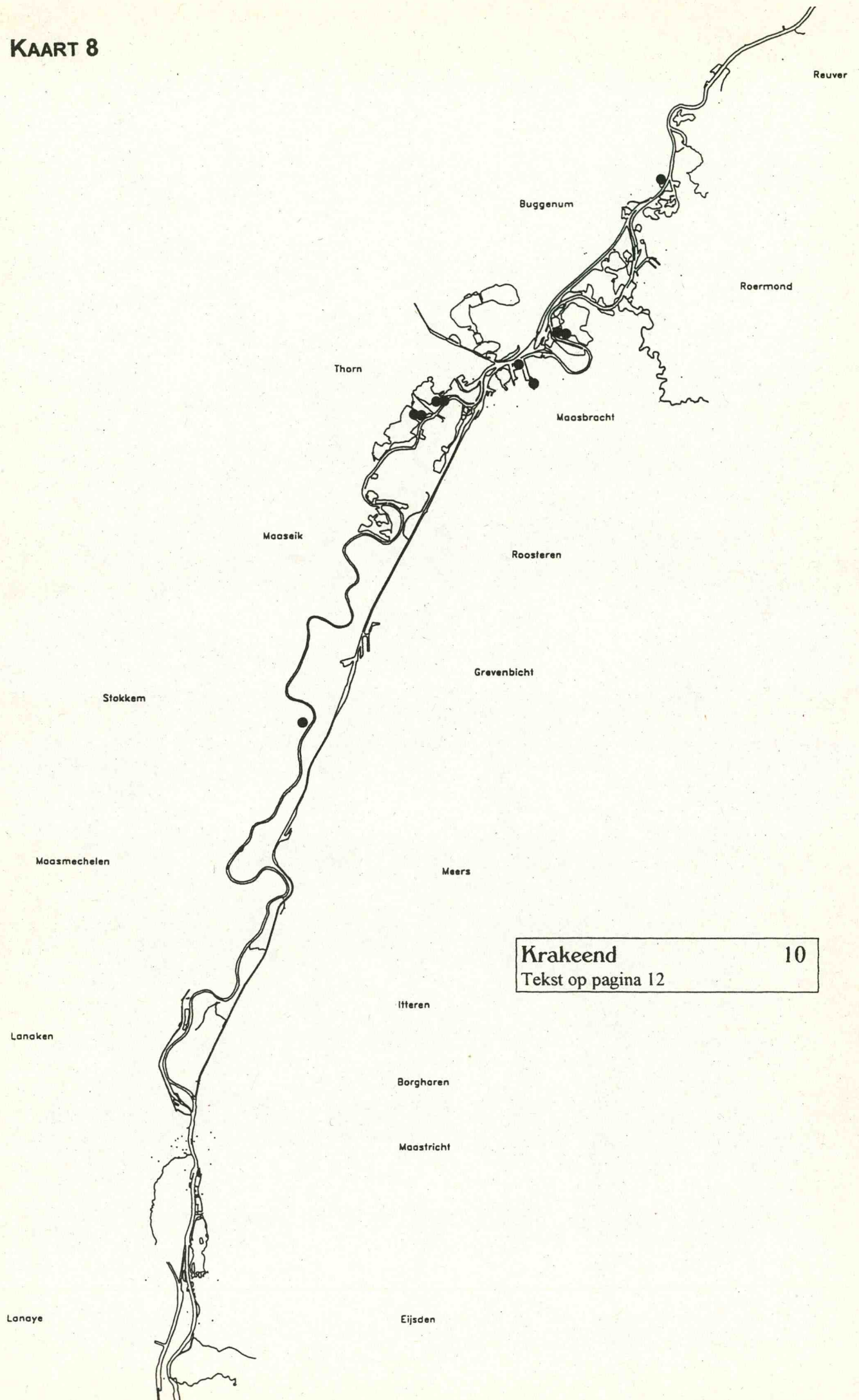
Lanaye

Eijsden

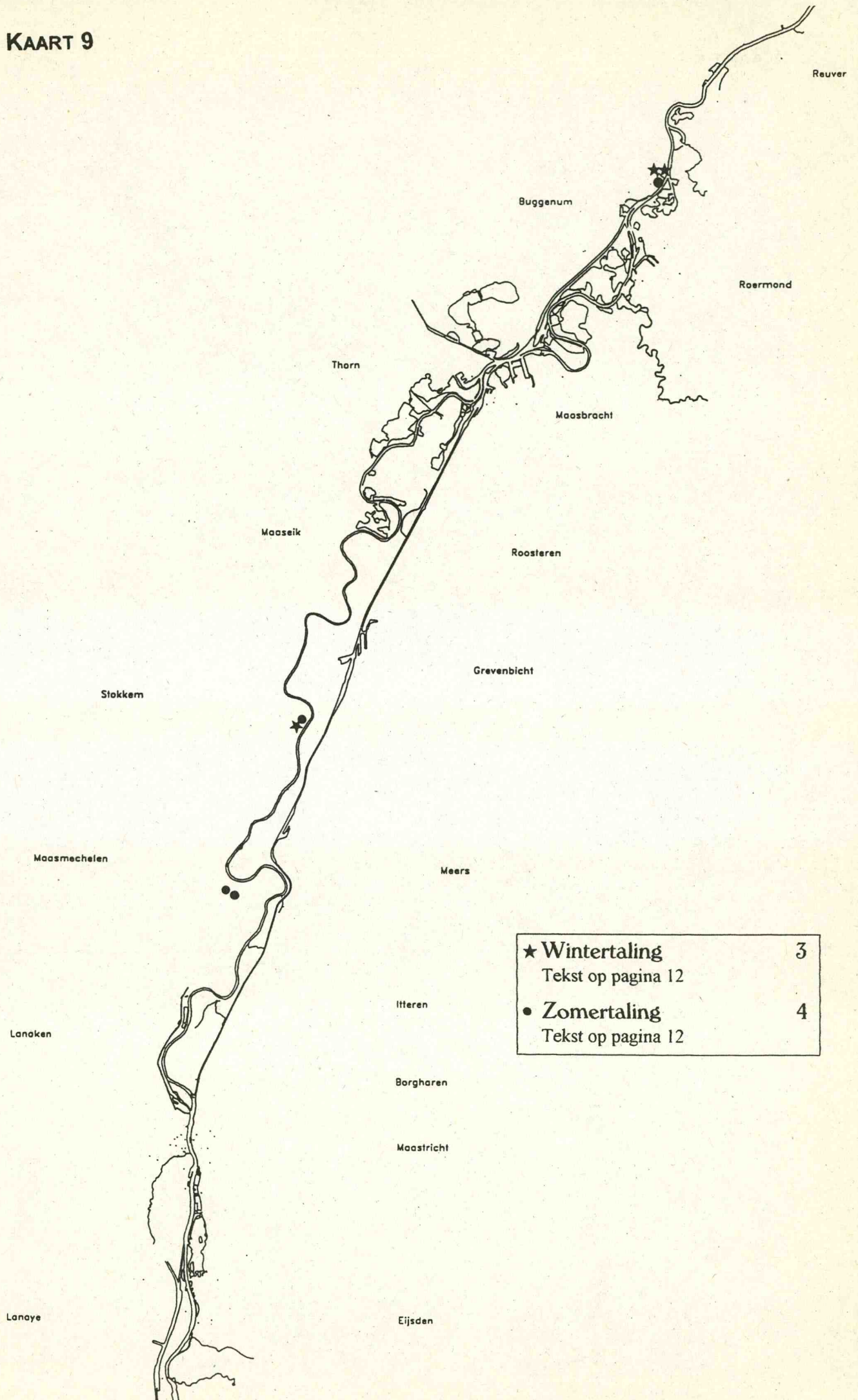
Bergeend
Tekst op pagina 11

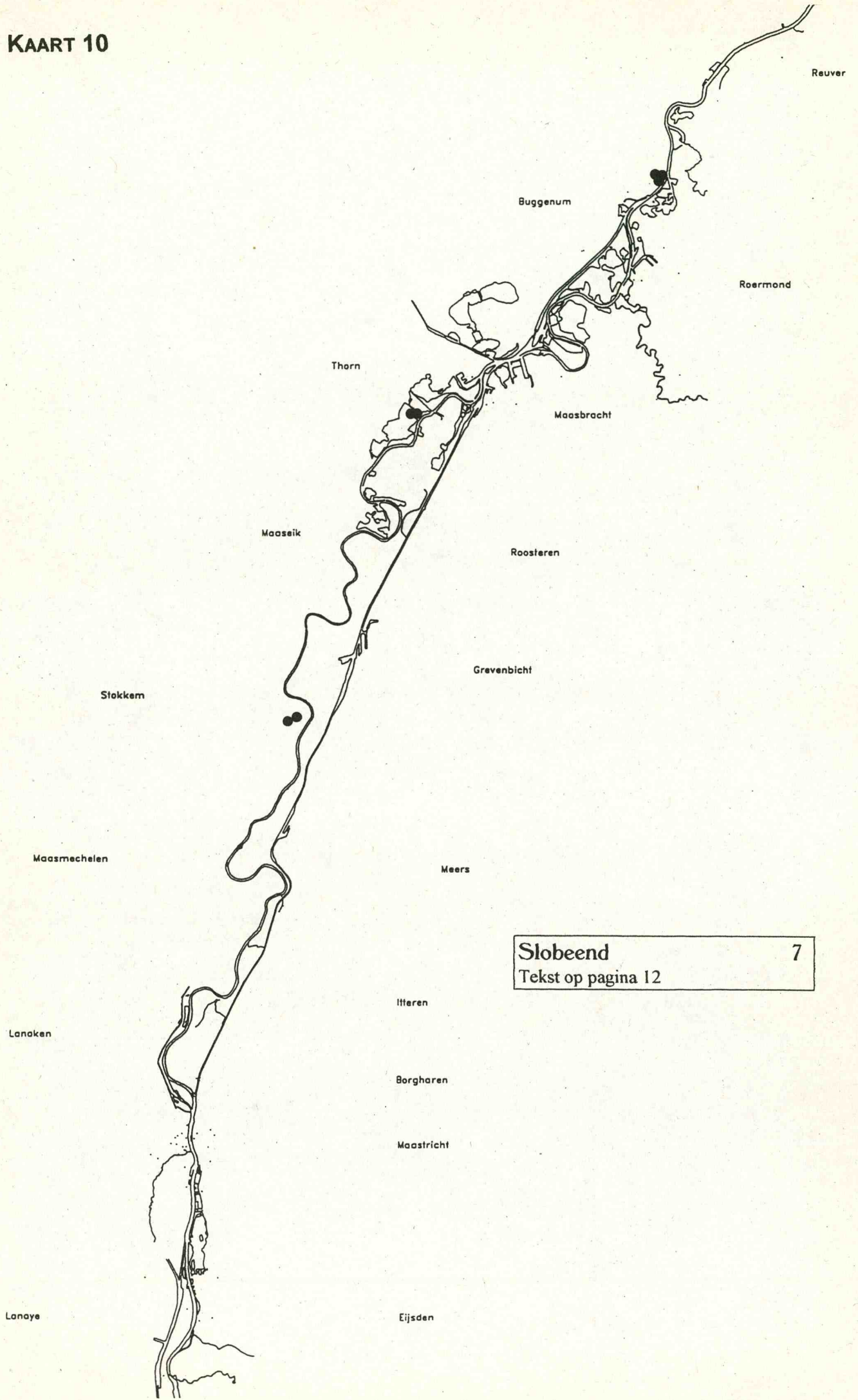
KAART 8

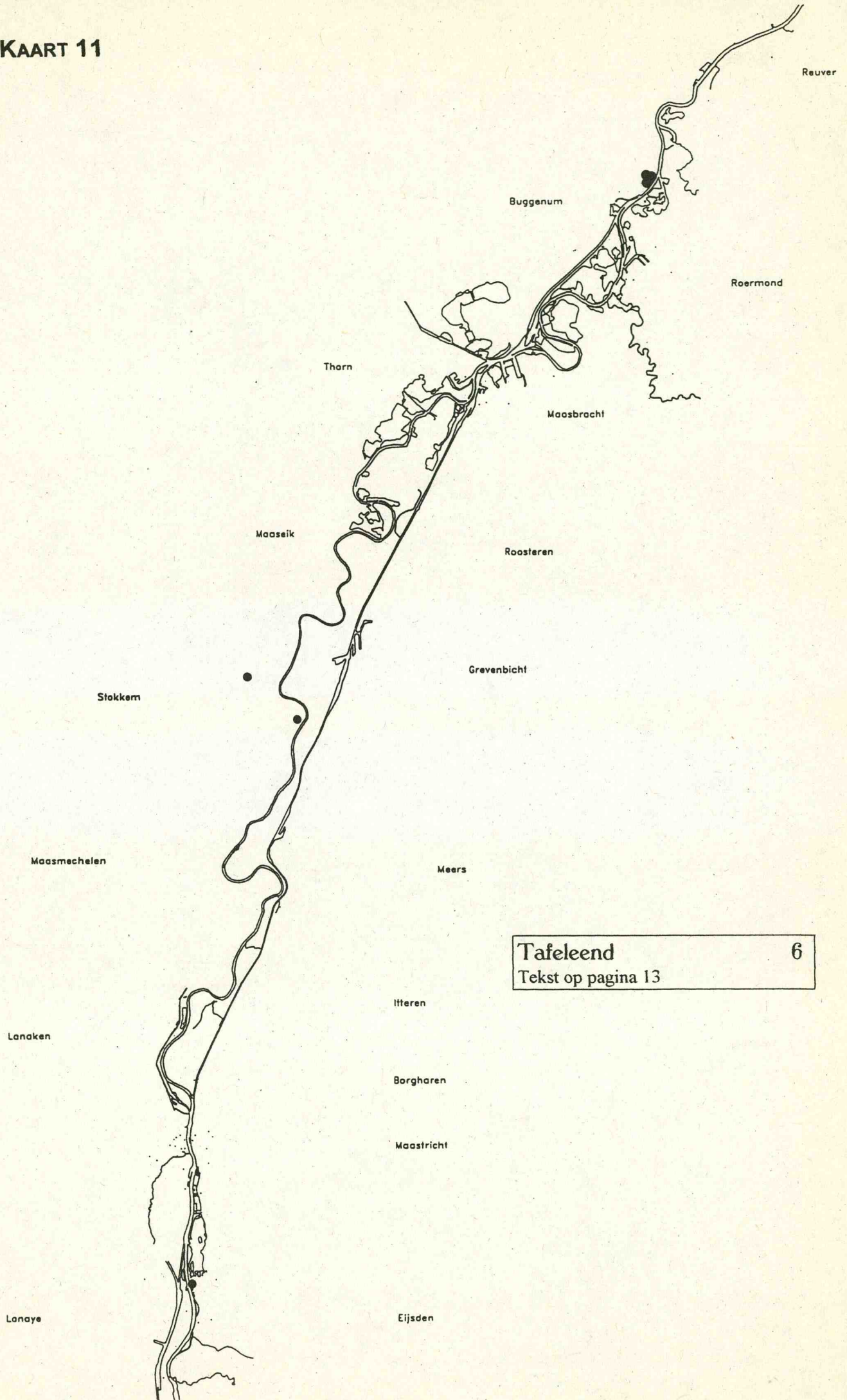
Krakeend 10
Tekst op pagina 12

KAART 9

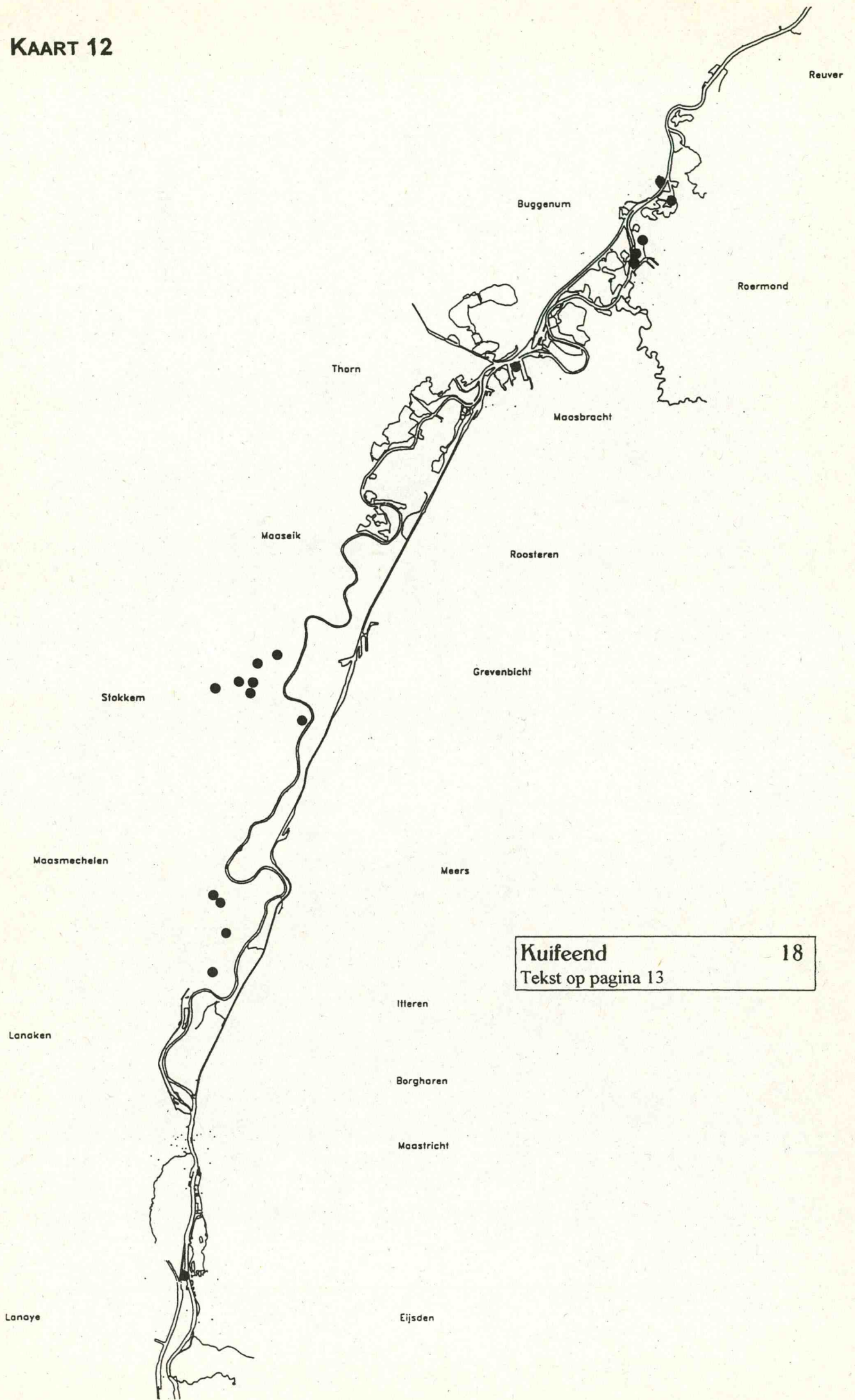

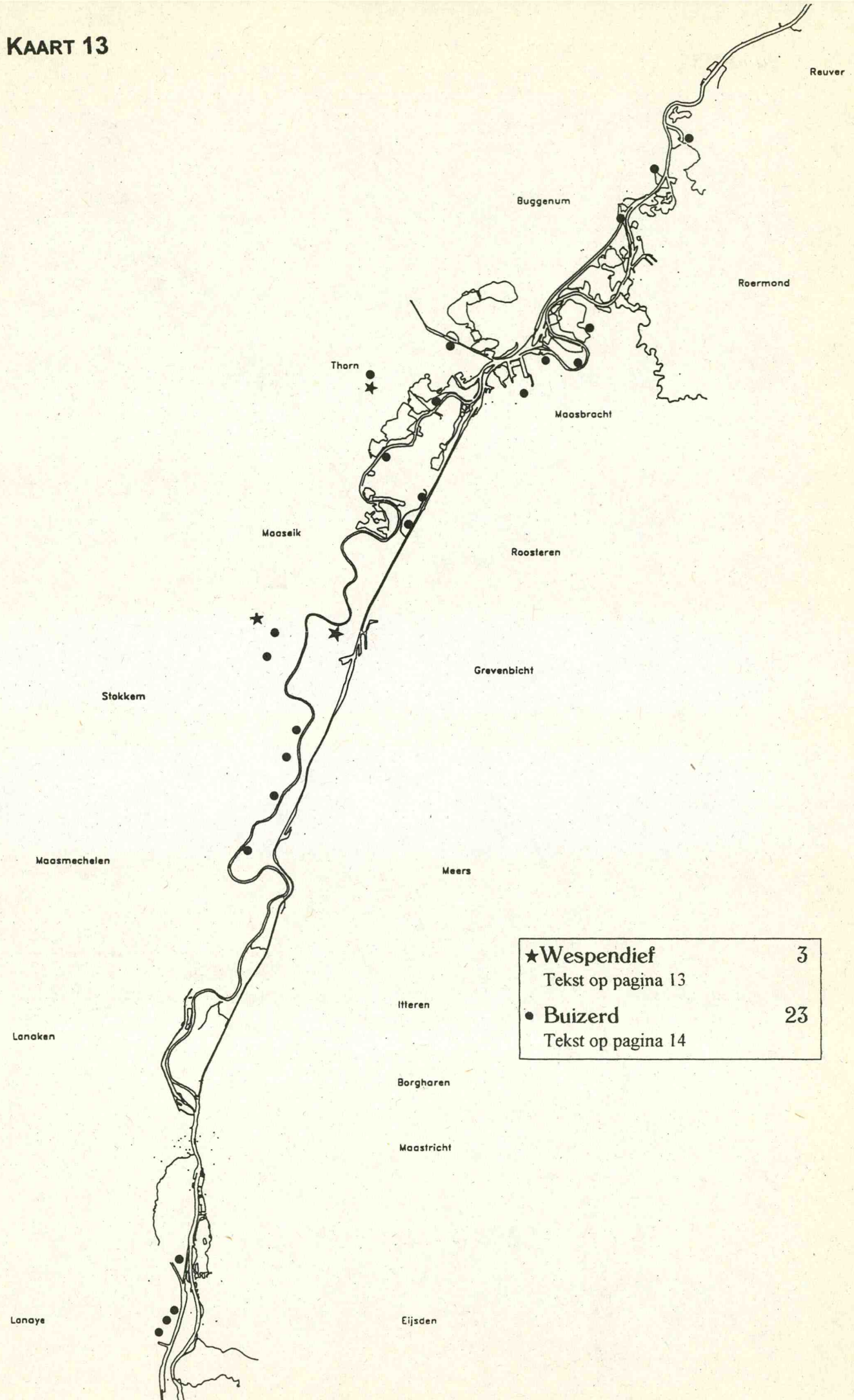

Slobeend 7
Tekst op pagina 12

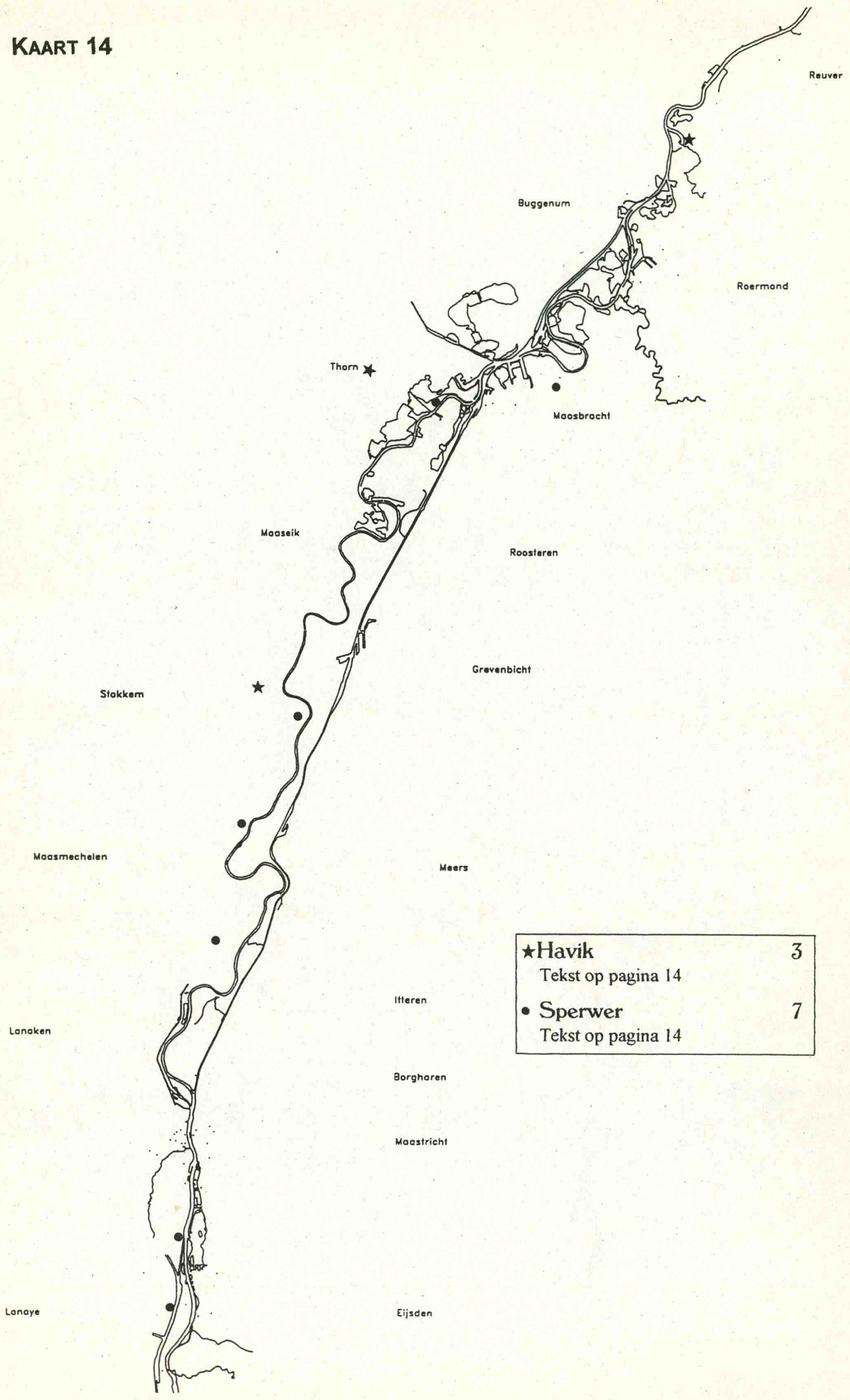
Tafeleend 6
Tekst op pagina 13

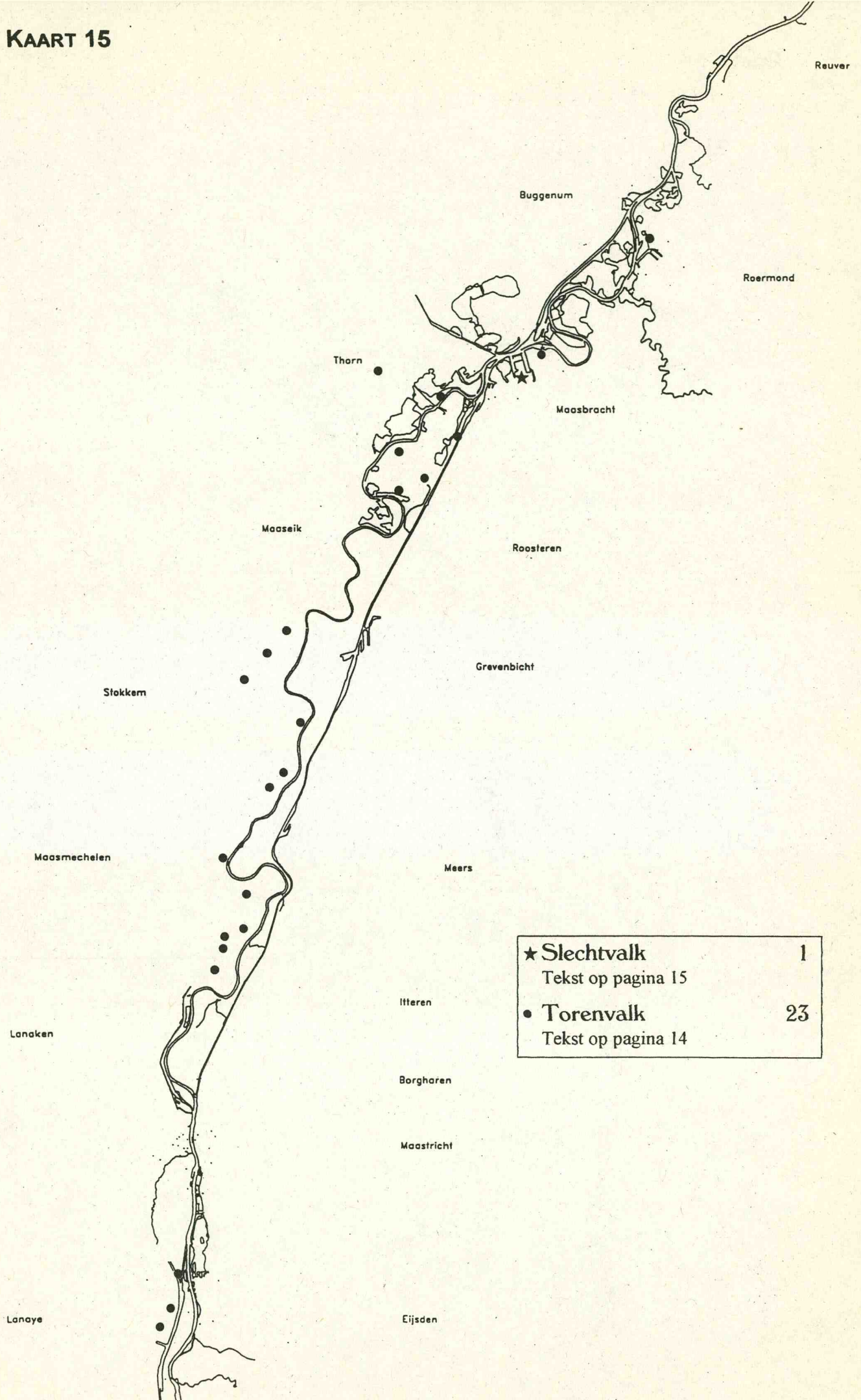

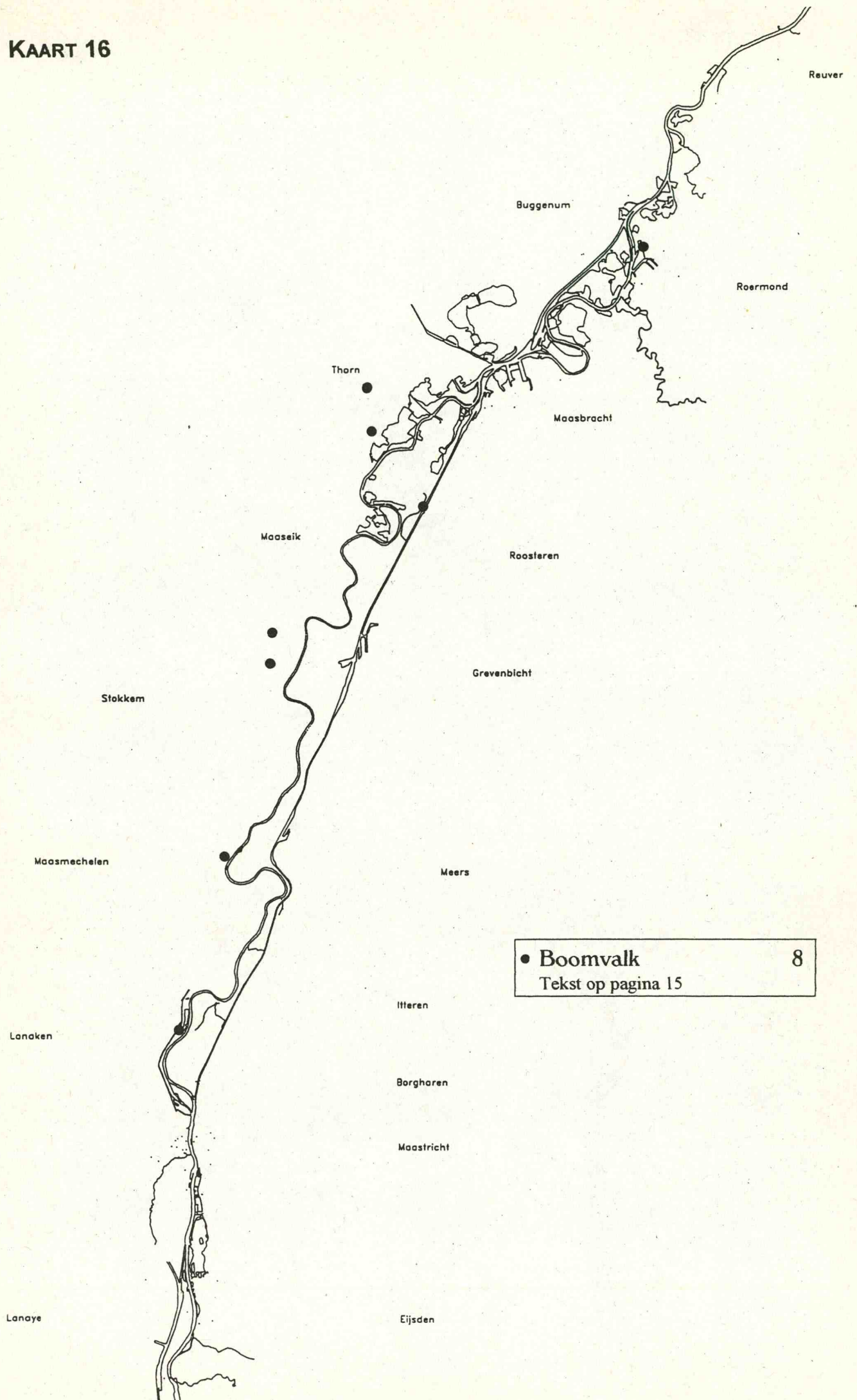
★ Wespendief	3
Tekst op pagina 13	
● Buizerd	23
Tekst op pagina 14	

KAART 14

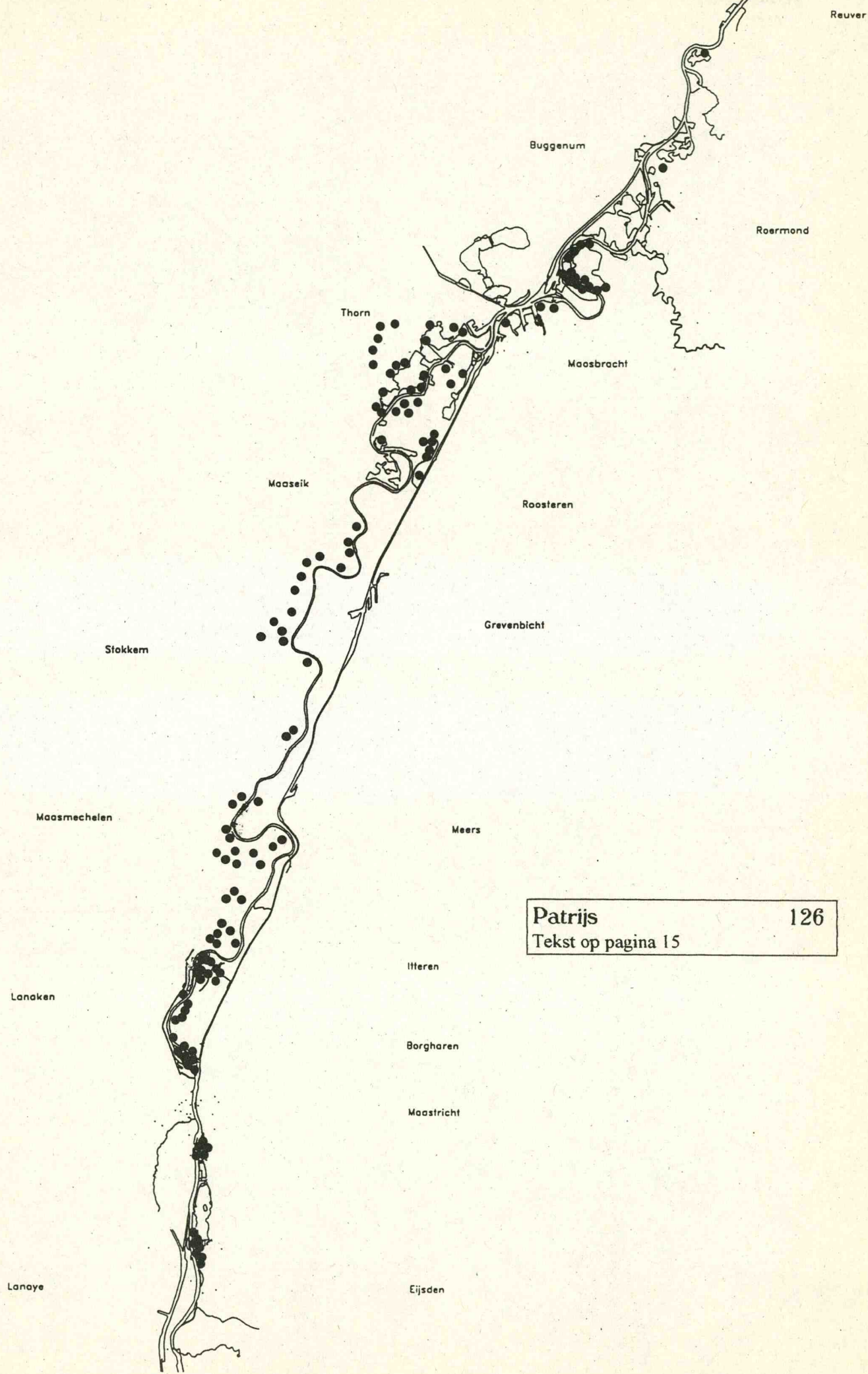

★ Havik	3
Tekst op pagina 14	
● Sperwer	7
Tekst op pagina 14	

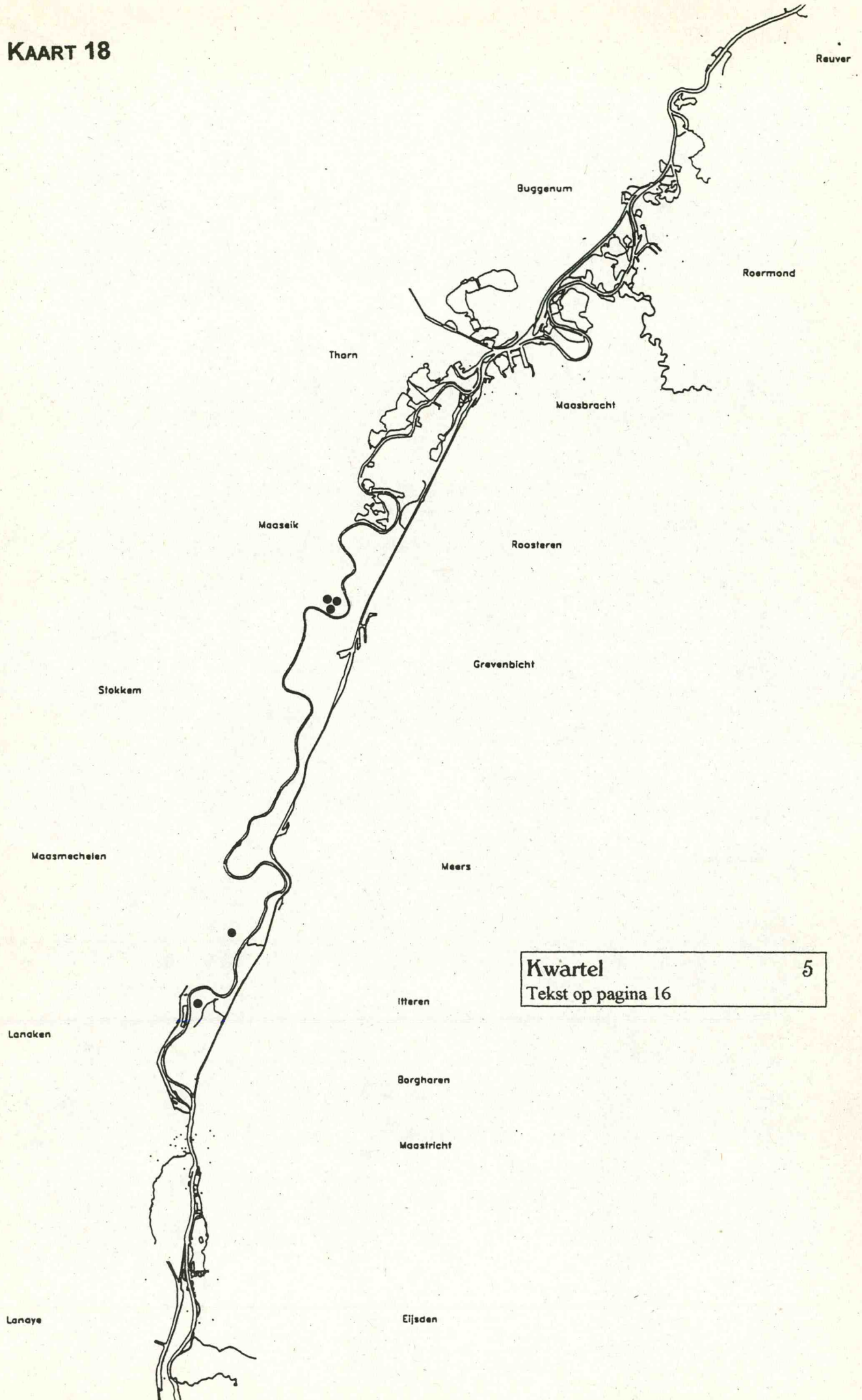

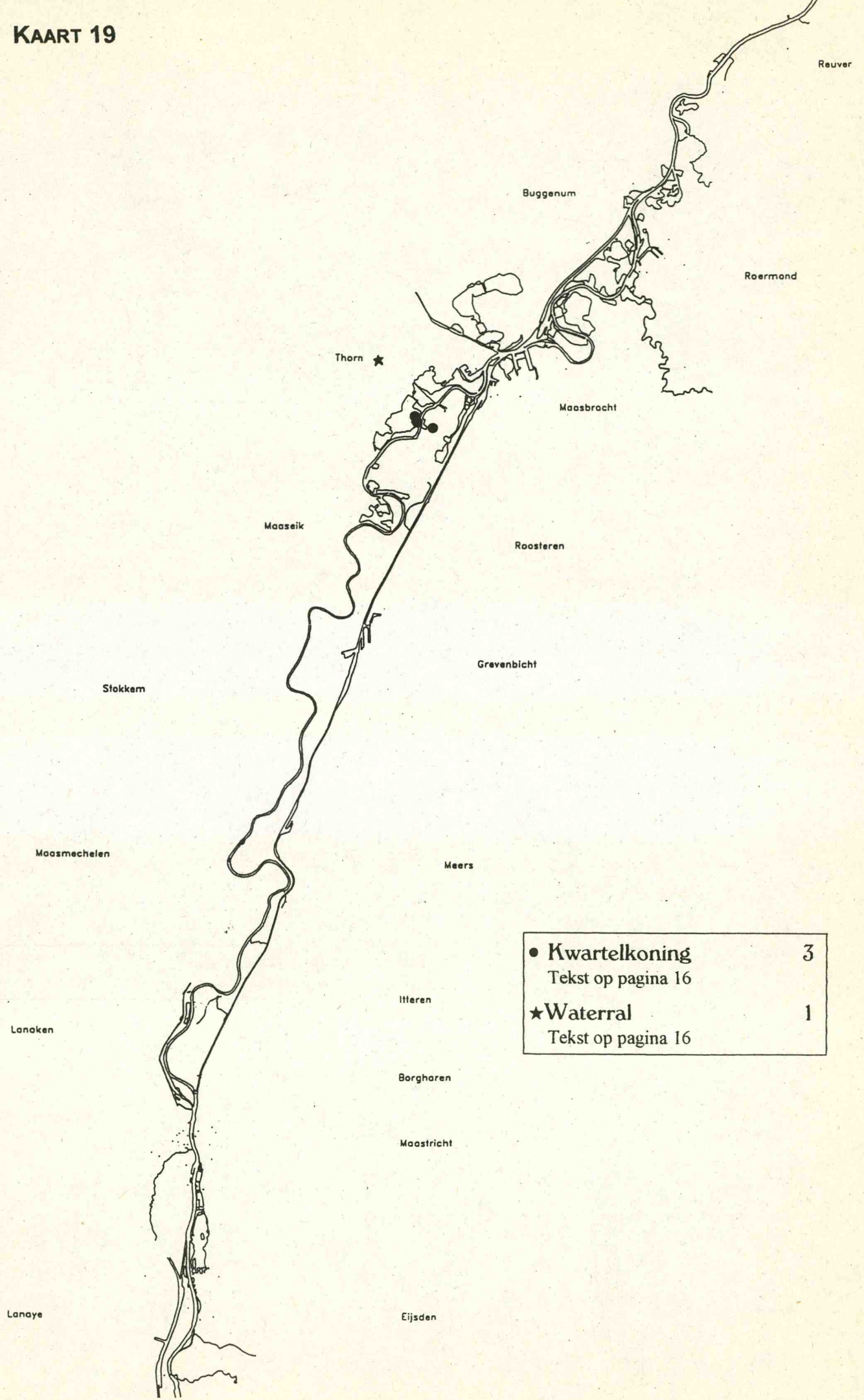
● Boomvalk 8
Tekst op pagina 15

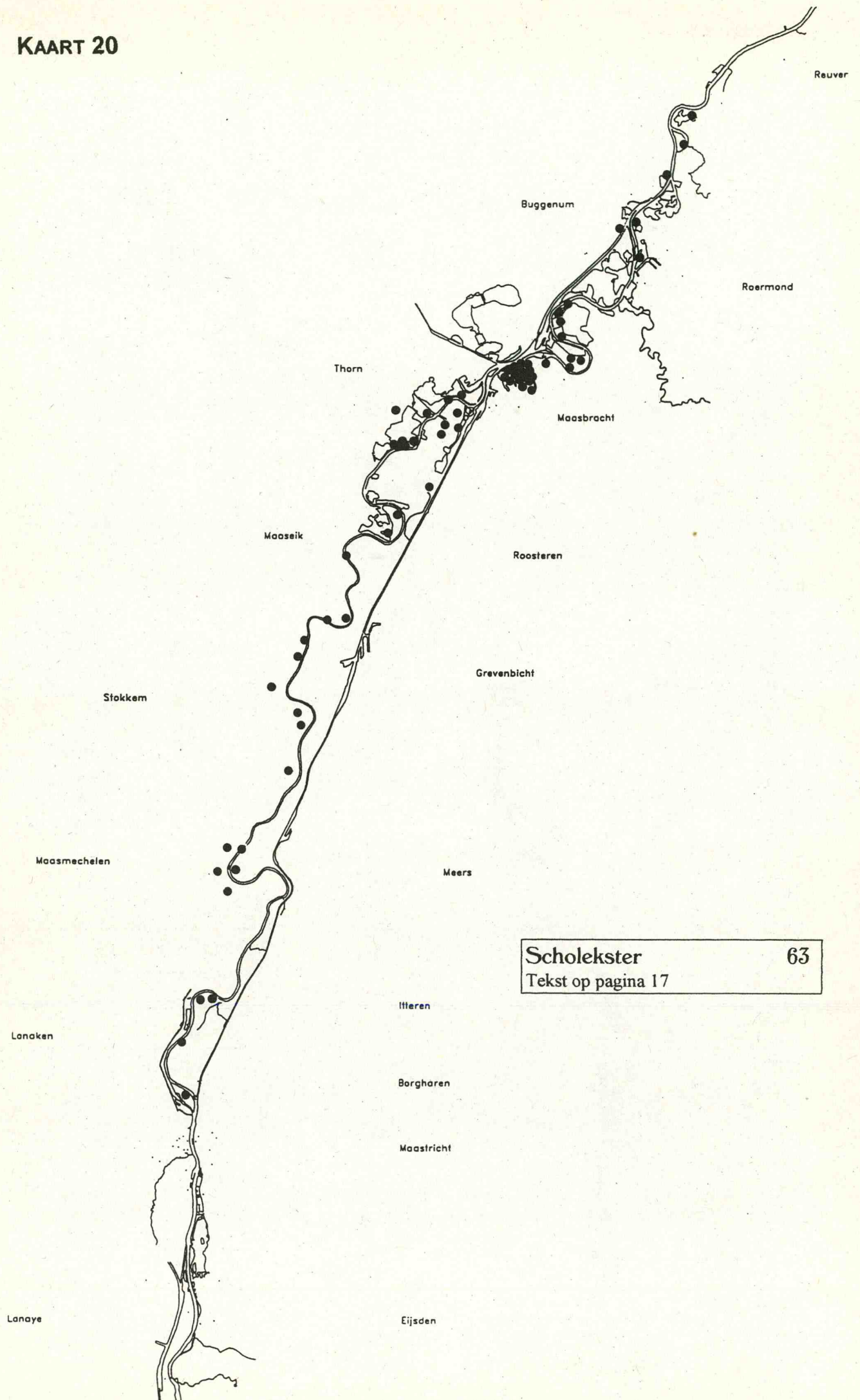
Patrijs 126
Tekst op pagina 15

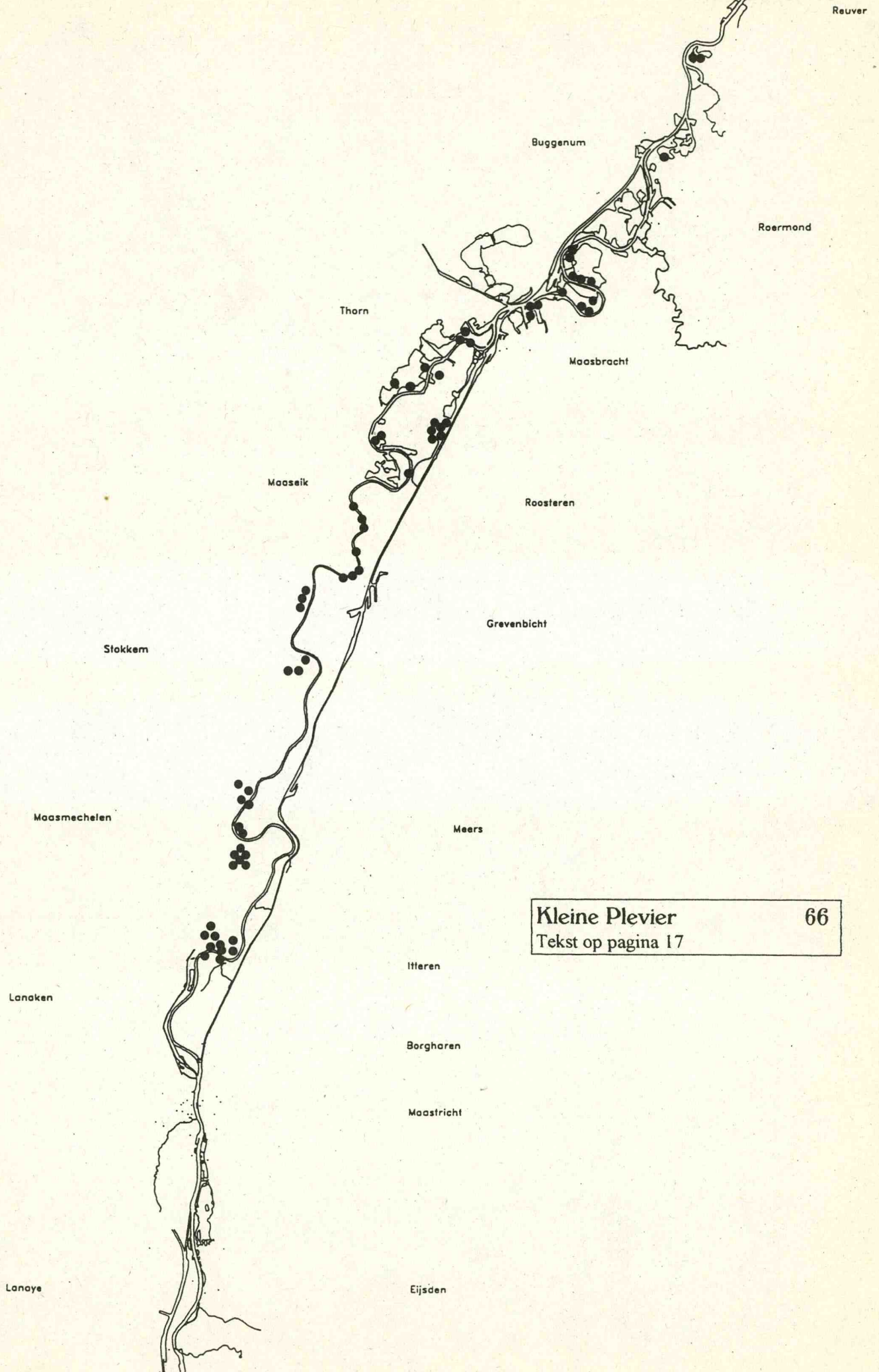
Kwartel 5
Tekst op pagina 16

● Kwartelkoning	3
Tekst op pagina 16	
★ Waterral	1
Tekst op pagina 16	

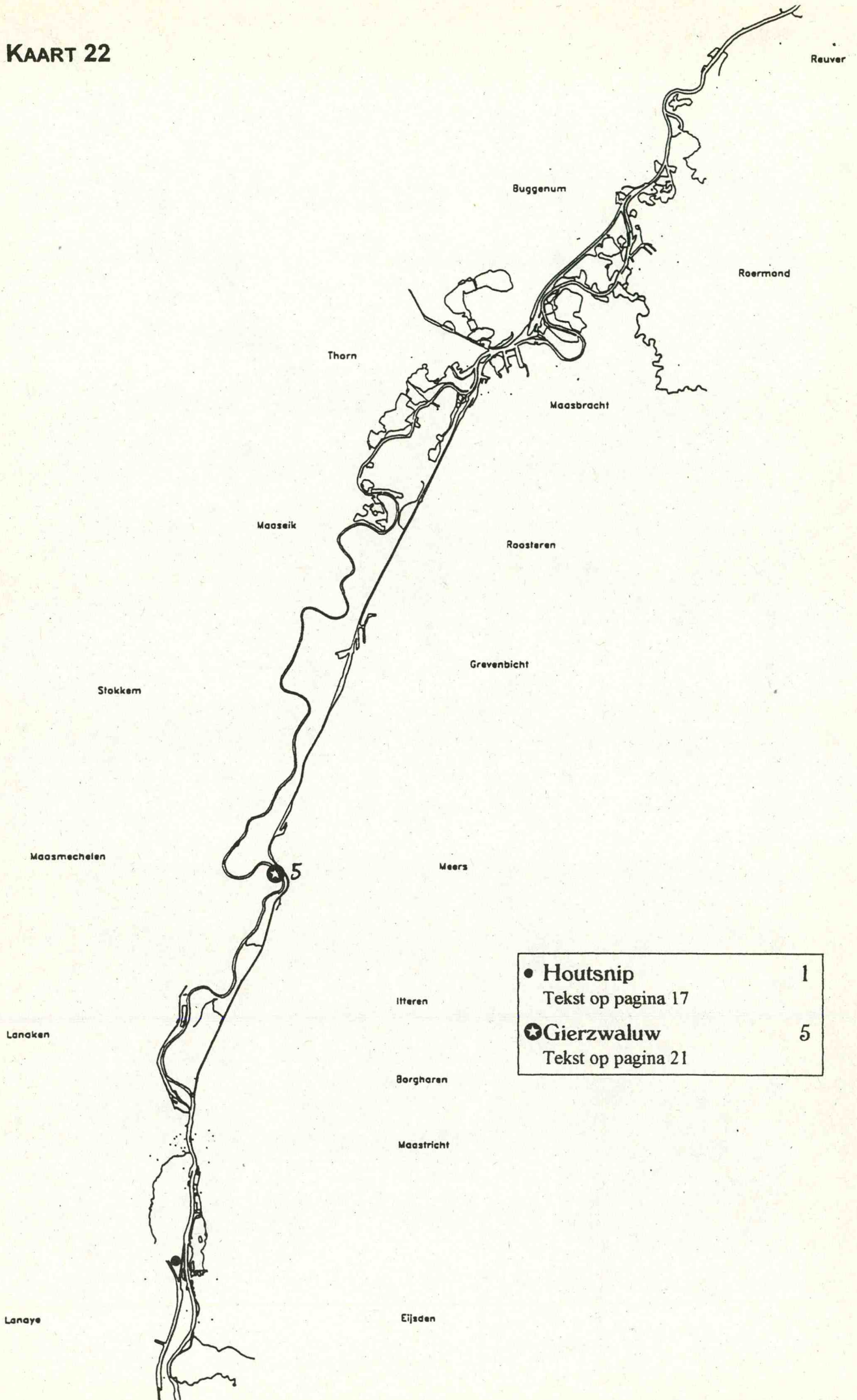

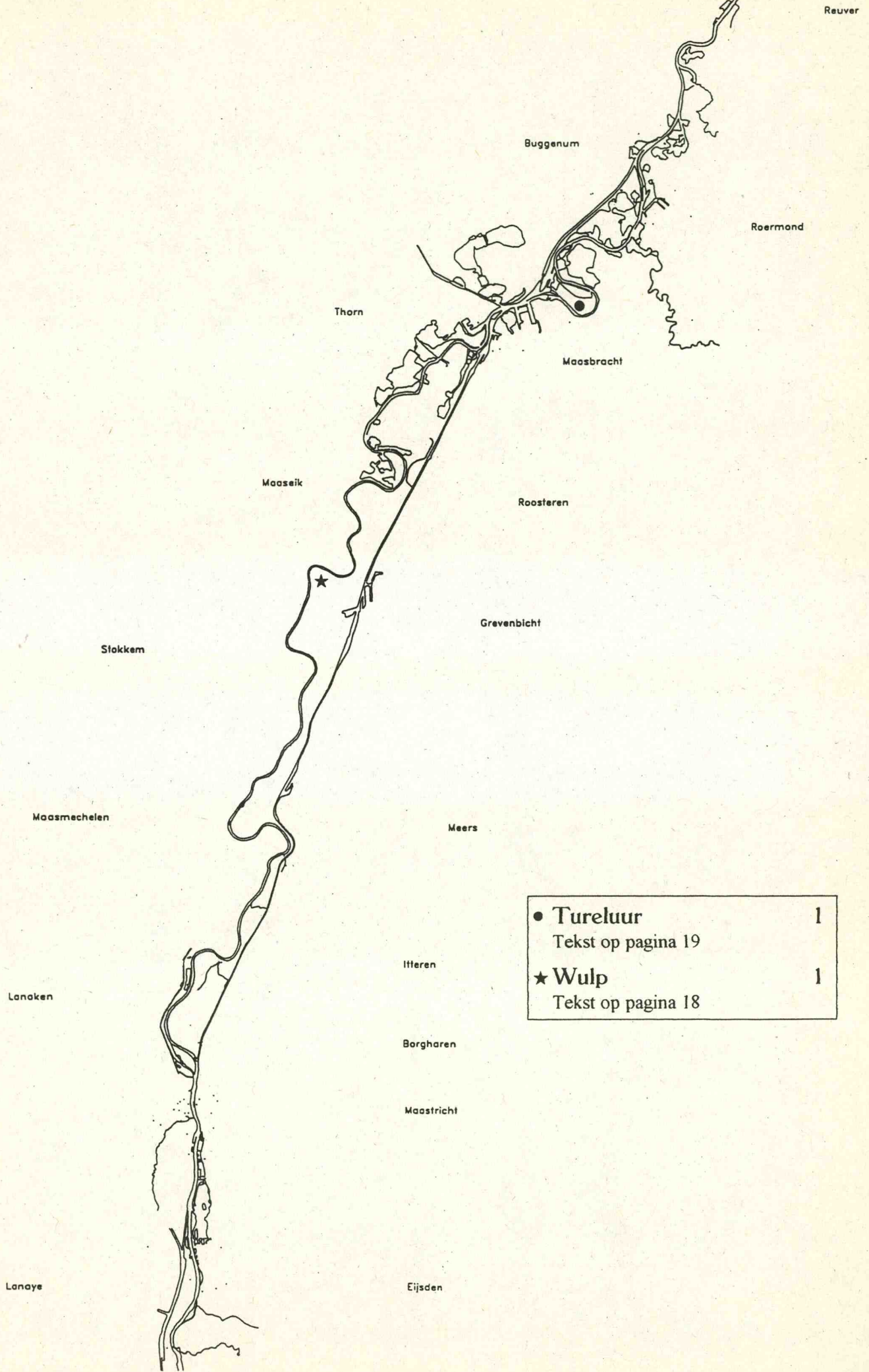
Scholokster 63
Tekst op pagina 17

Kleine Plevier
Tekst op pagina 17

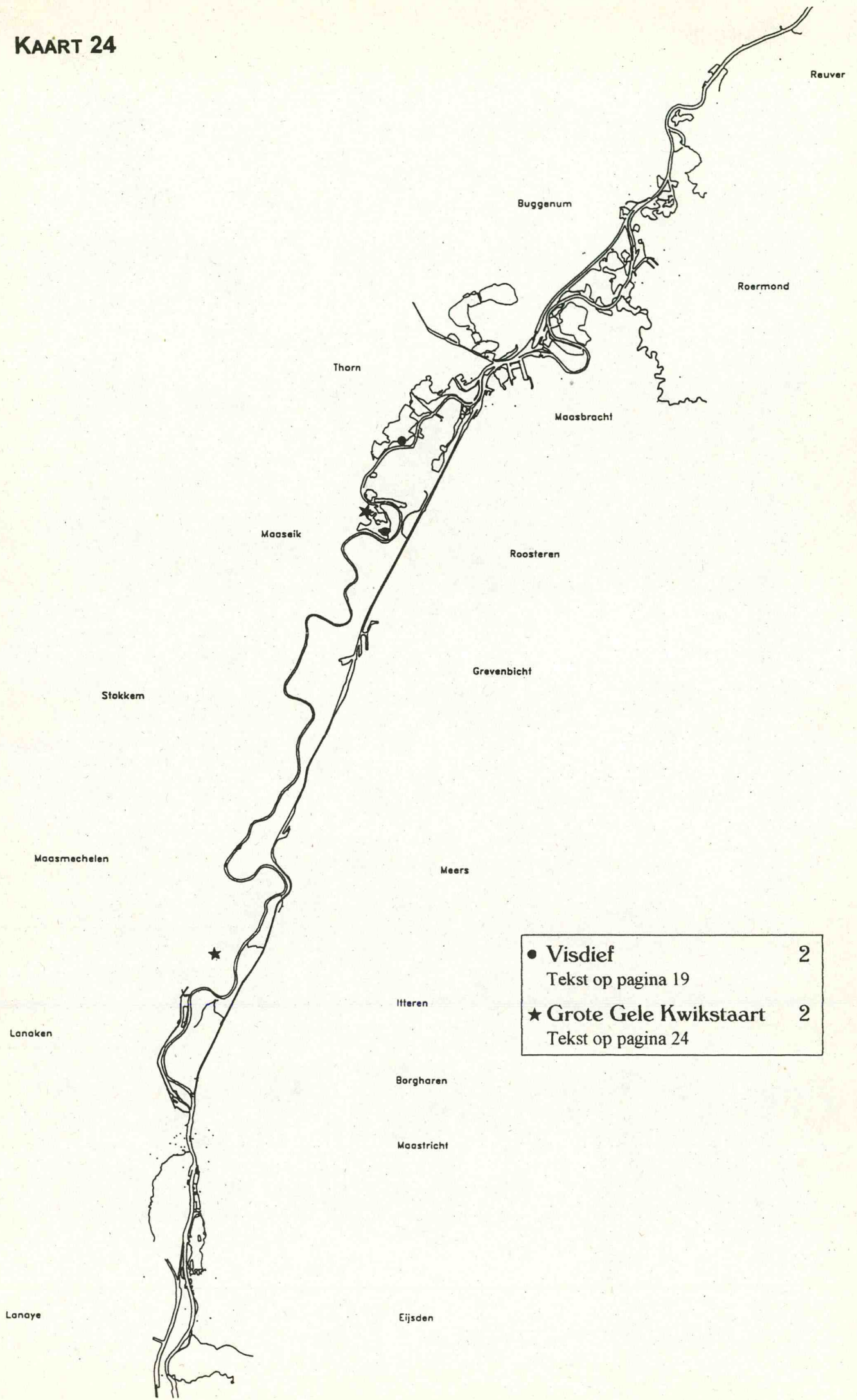
KAART 22

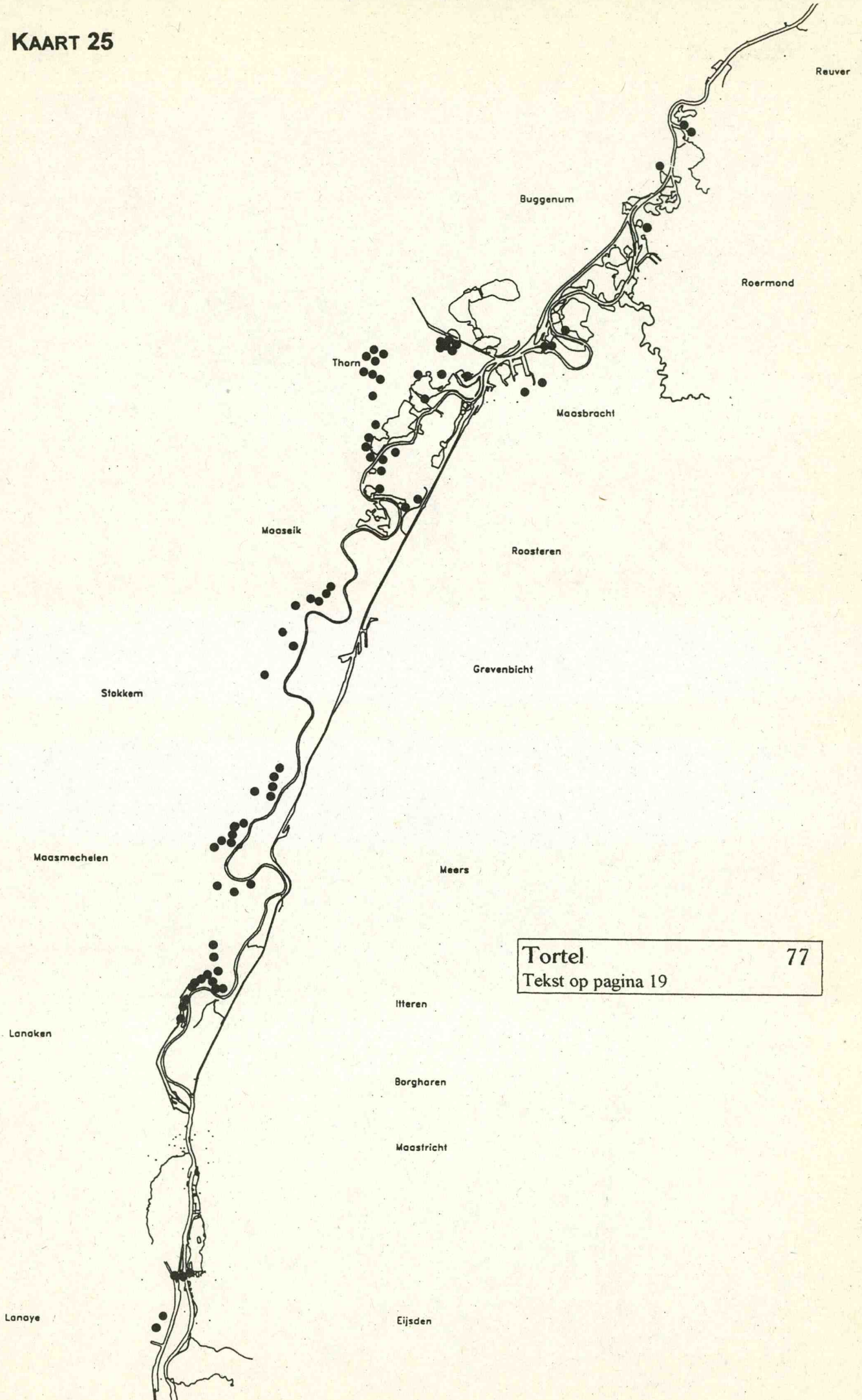

● Tureluur	1
Tekst op pagina 19	
★ Wulp	1
Tekst op pagina 18	

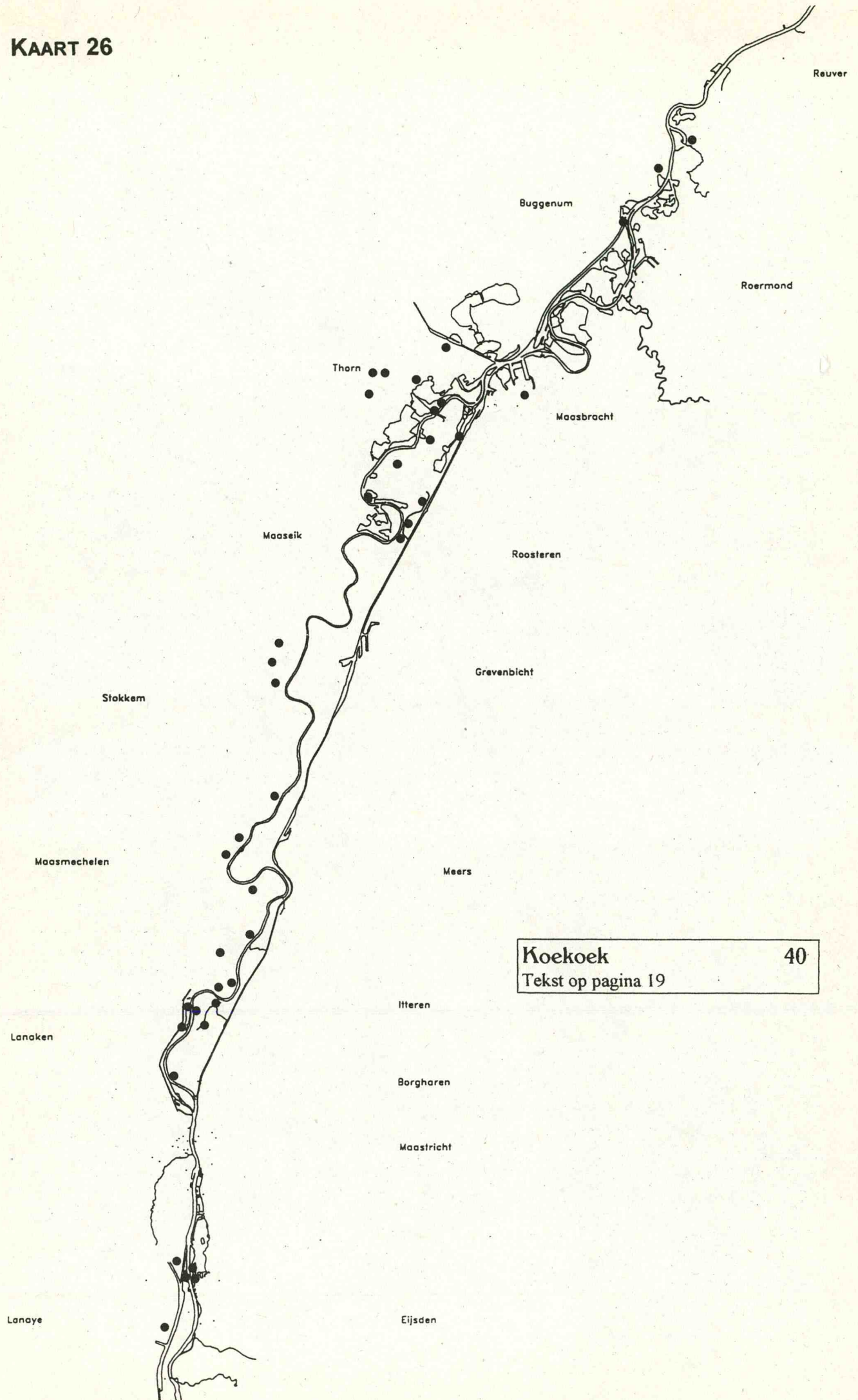
KAART 24

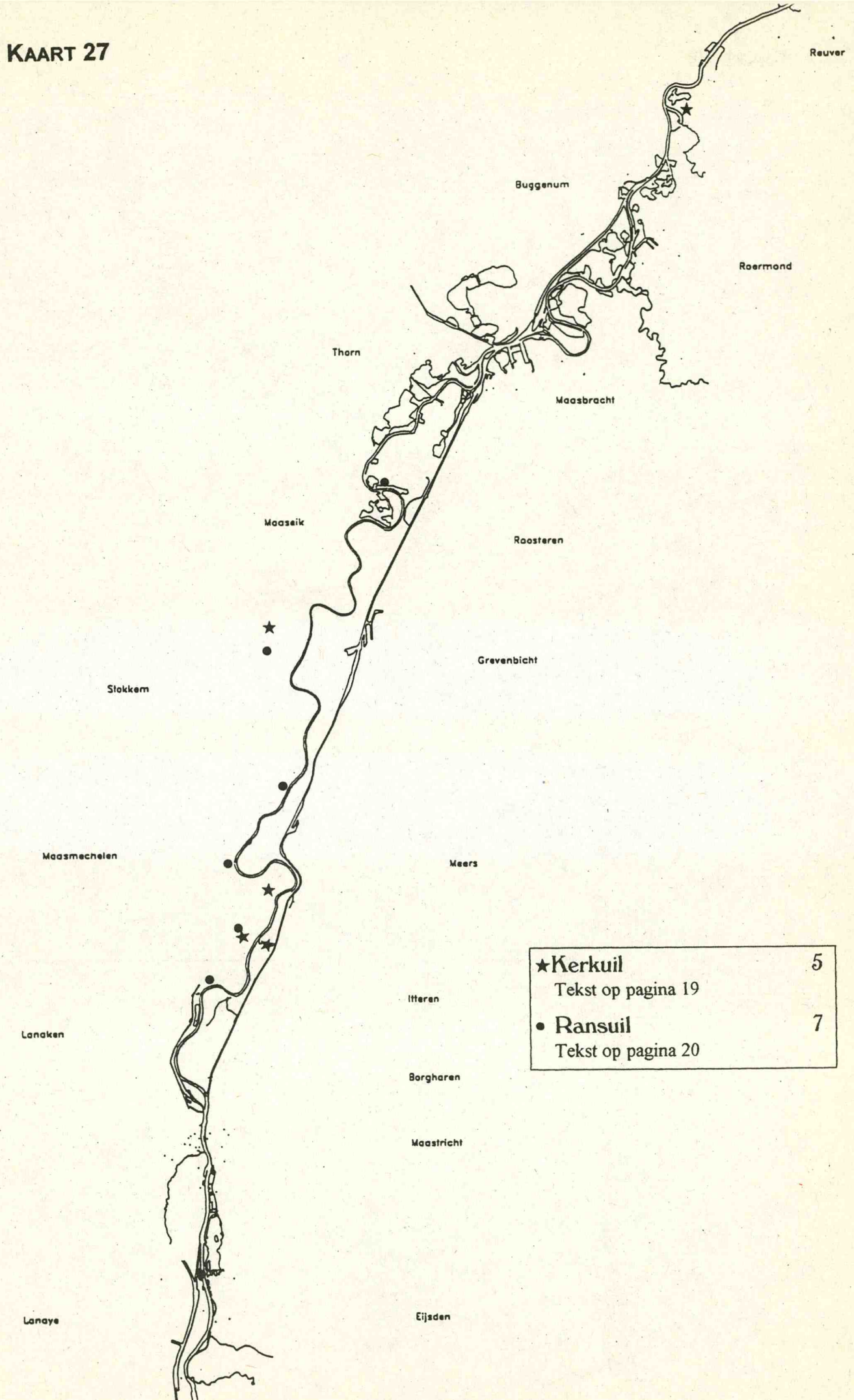
● Visdief	2
Tekst op pagina 19	
★ Grote Gele Kwikstaart	2
Tekst op pagina 24	

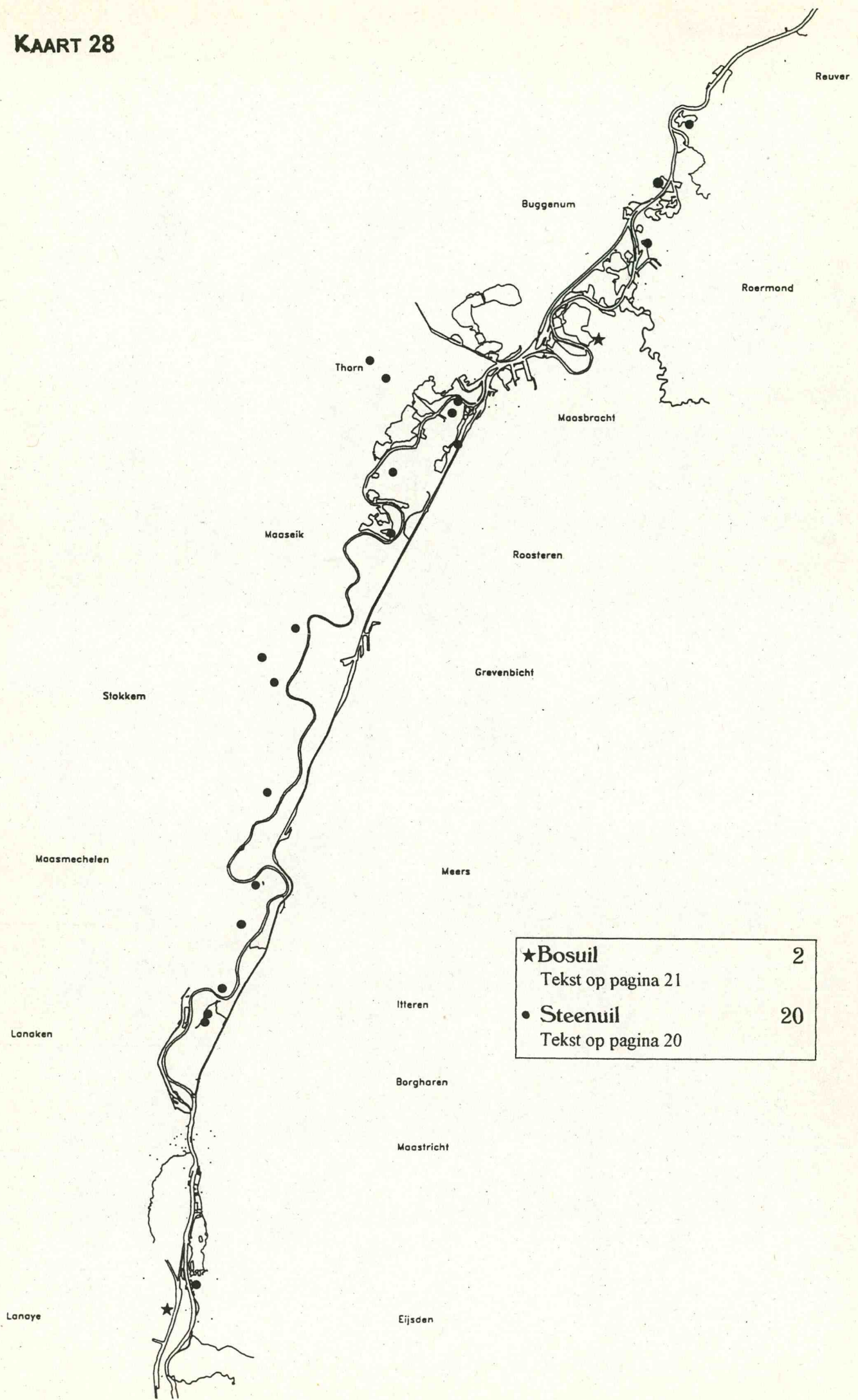
Tortel
Tekst op pagina 19

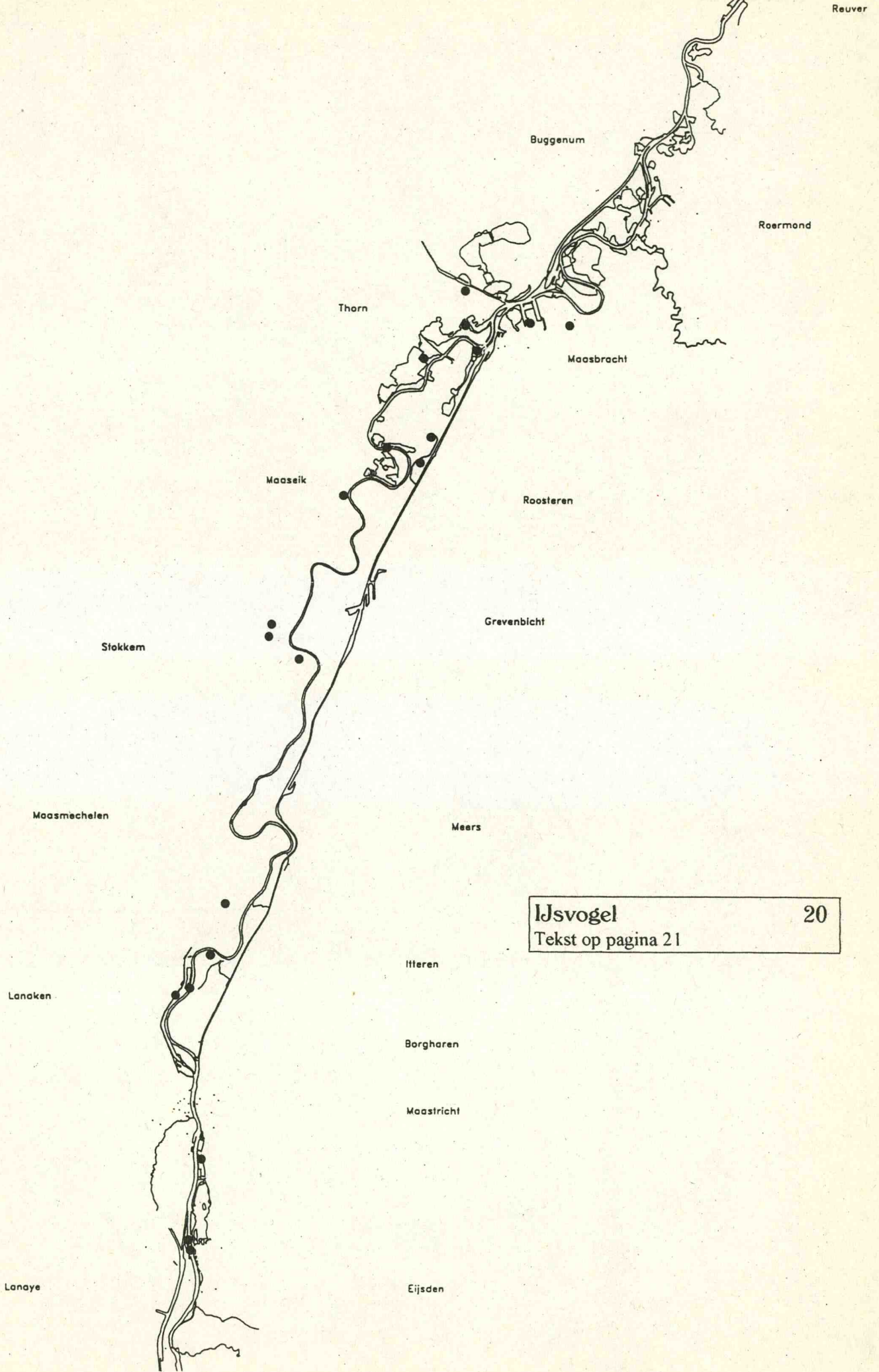
Koekoek 40
Tekst op pagina 19

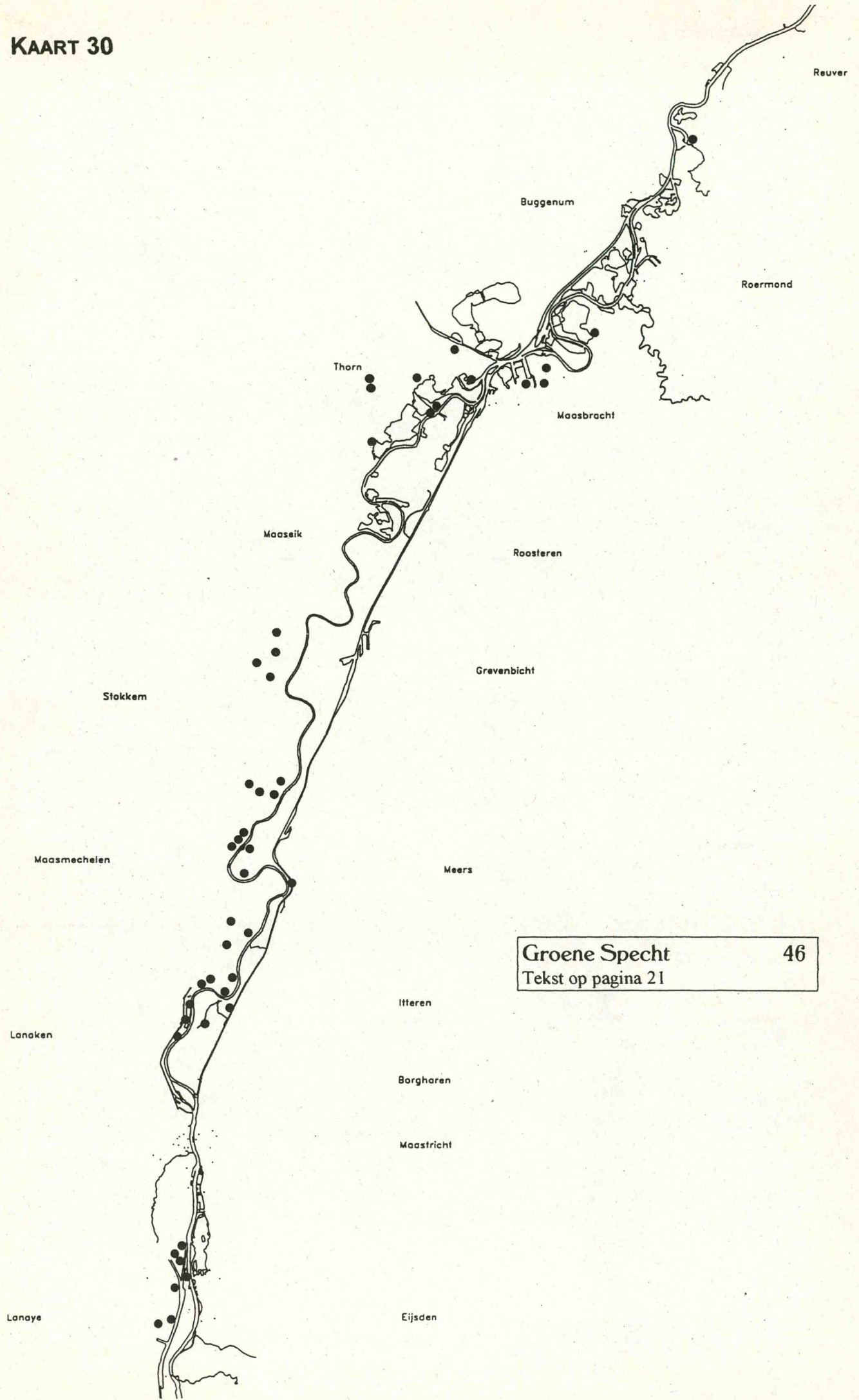
★ Kerkuil	5
Tekst op pagina 19	
● Ransuil	7
Tekst op pagina 20	

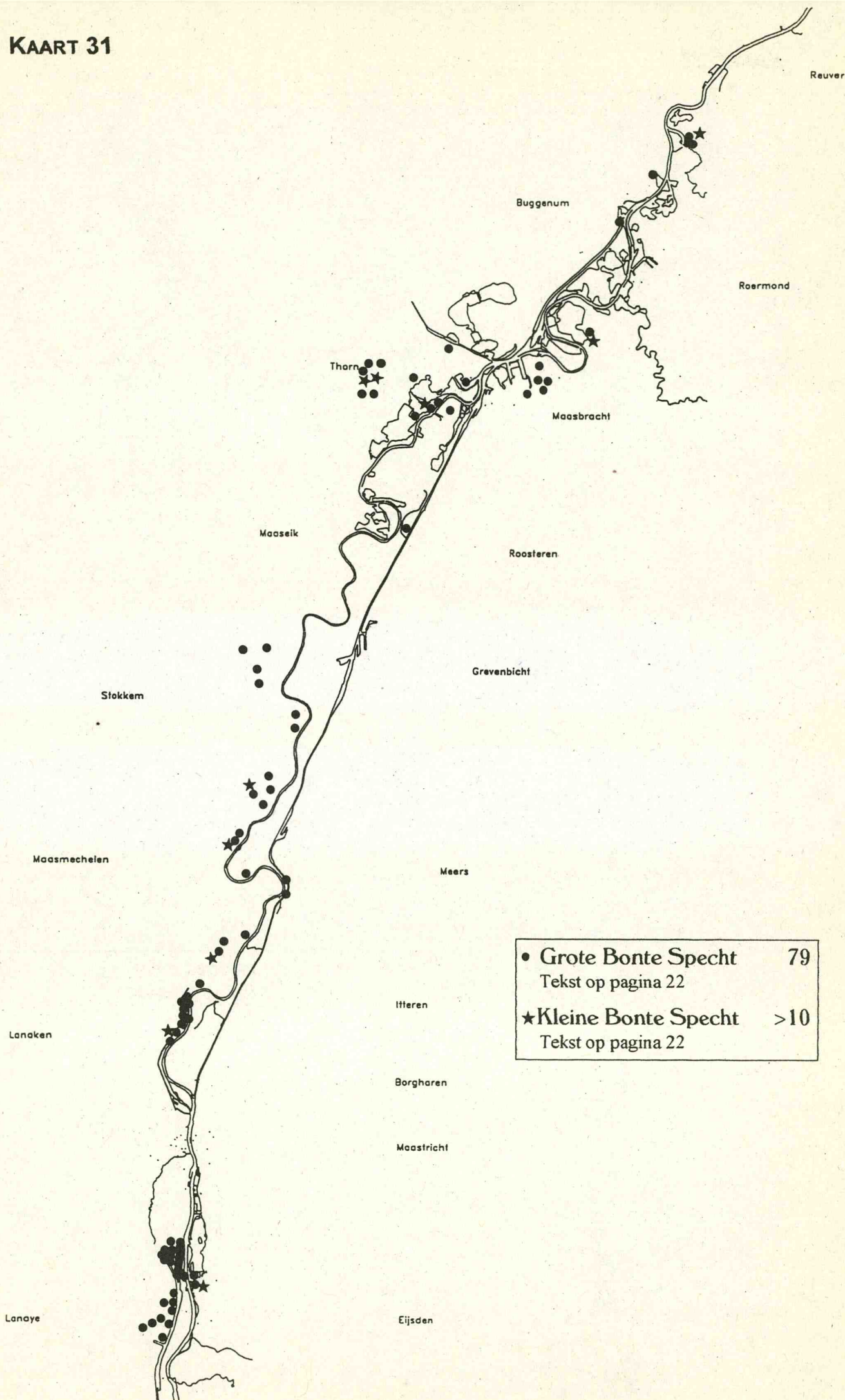
★Bosuil	2
Tekst op pagina 21	
•Stenuil	20
Tekst op pagina 20	

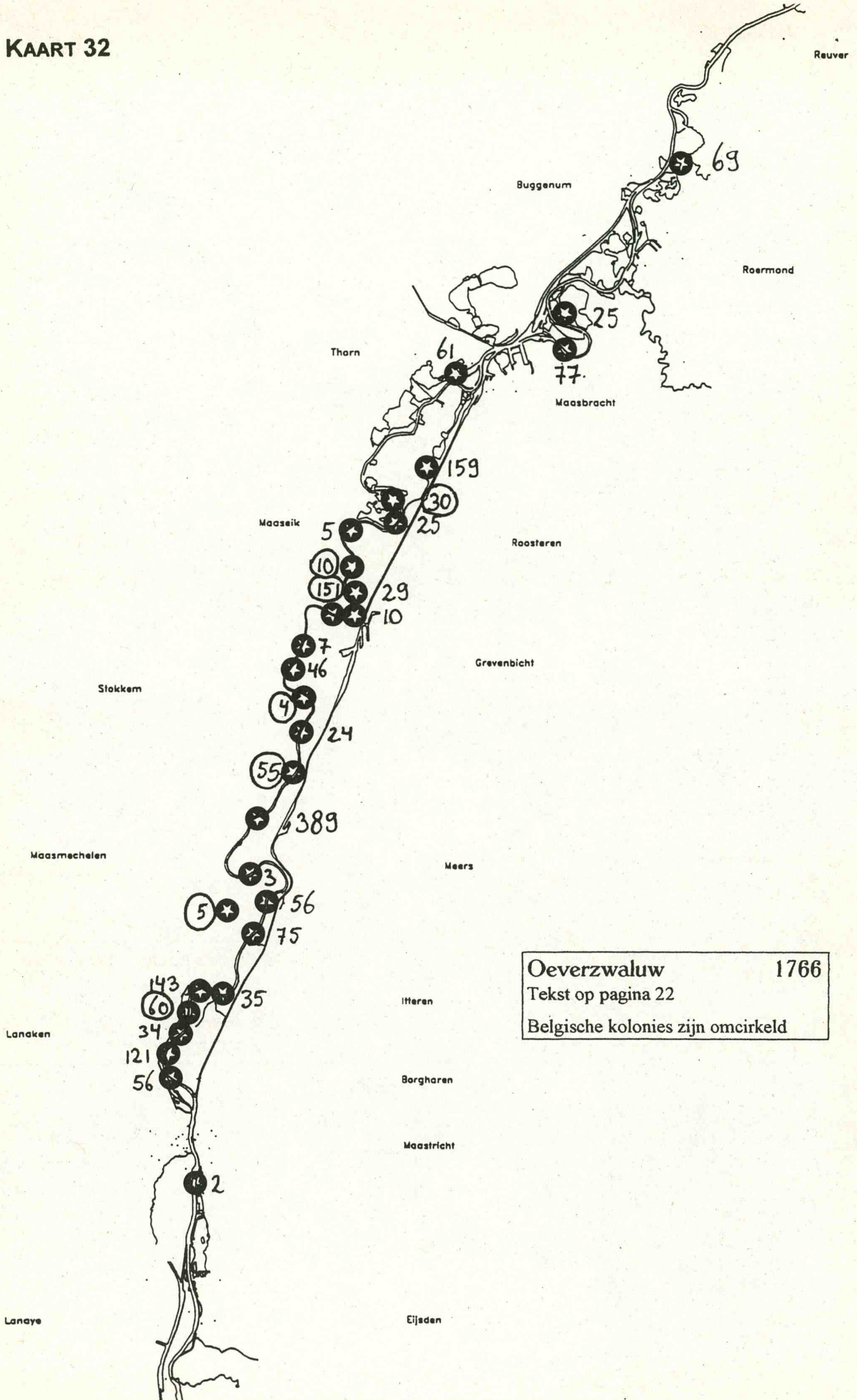
IJsvogel 20
Tekst op pagina 21

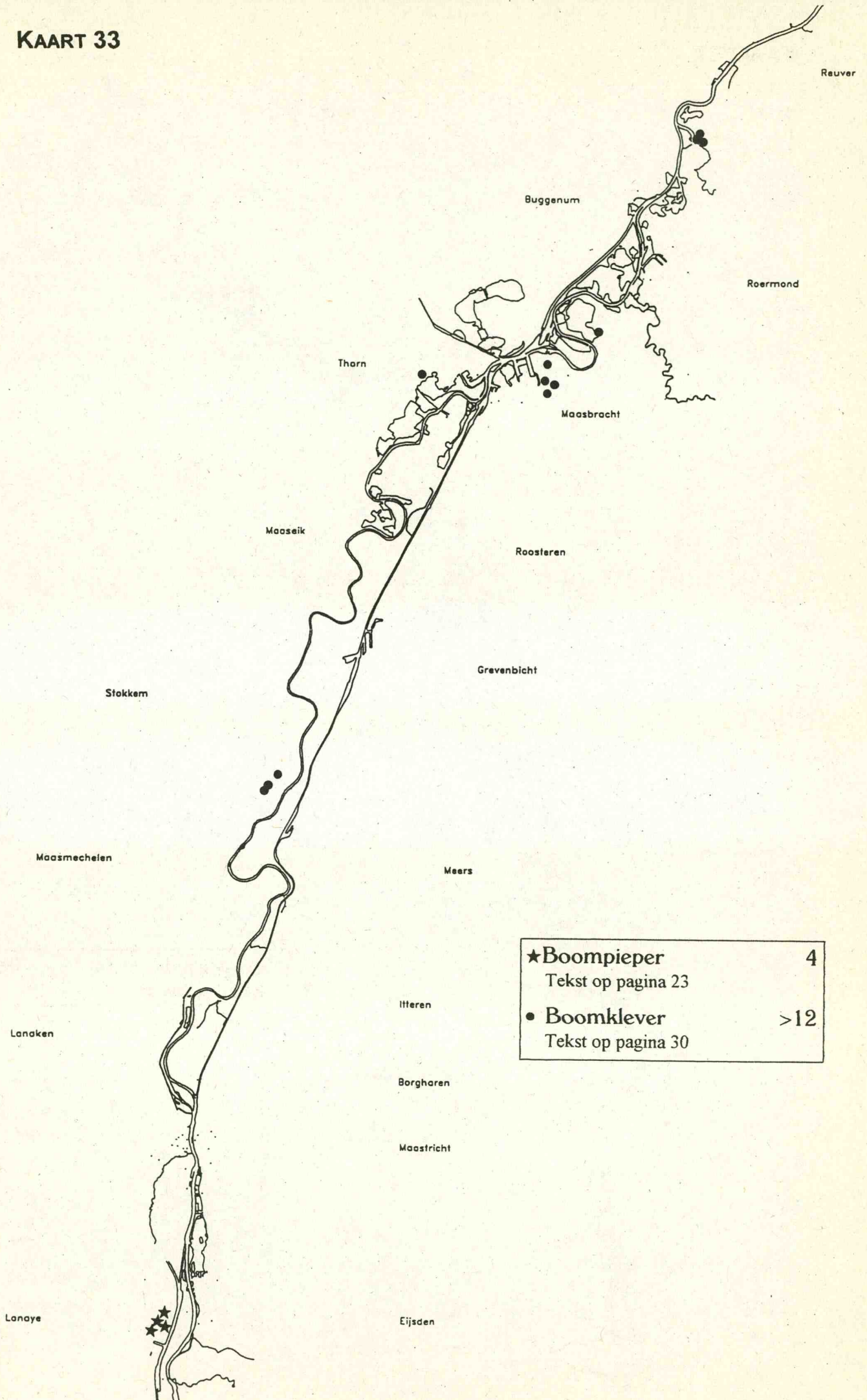
Groene Specht 46
Tekst op pagina 21

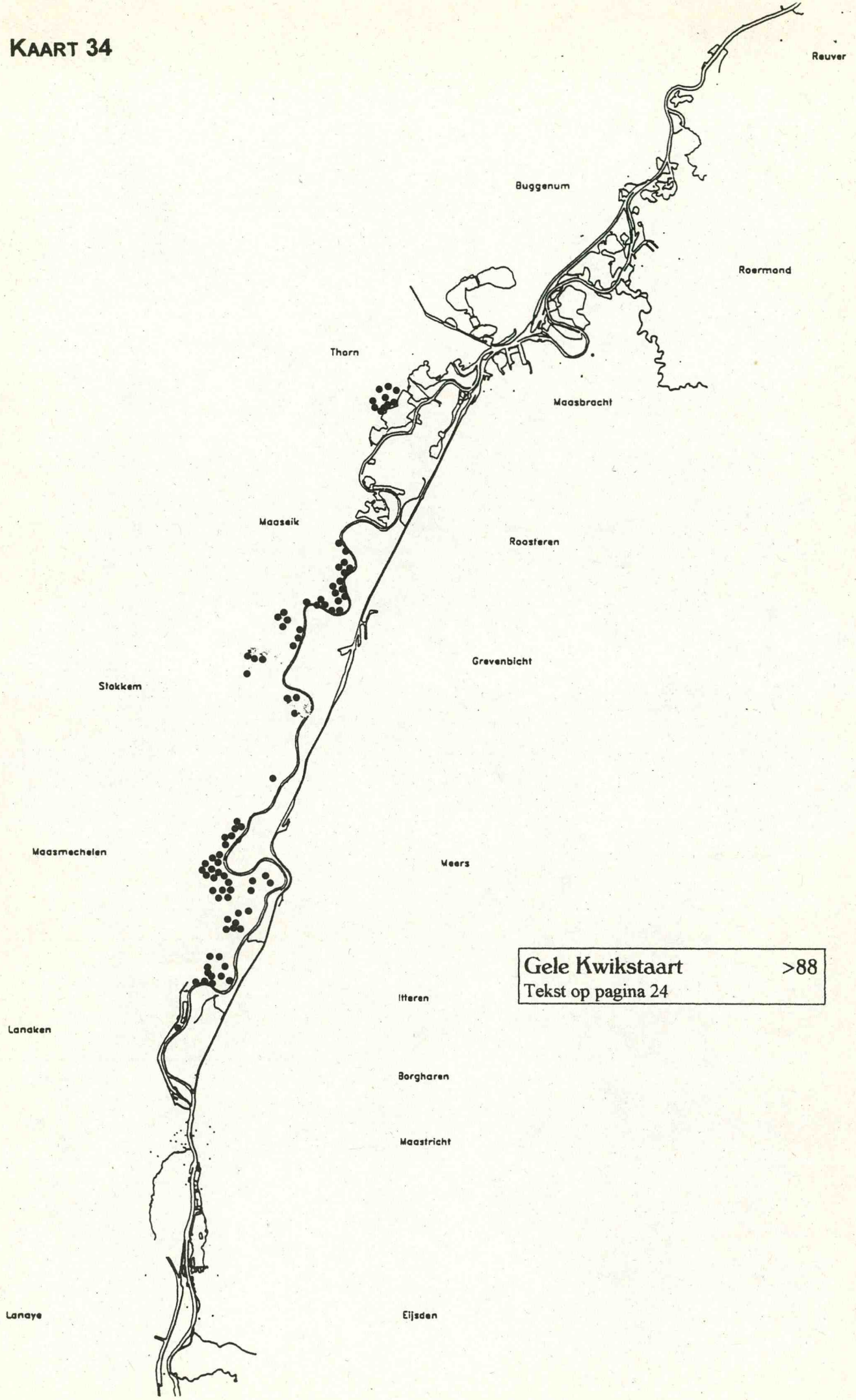
• Grote Bonte Specht	79
Tekst op pagina 22	
★ Kleine Bonte Specht	>10
Tekst op pagina 22	

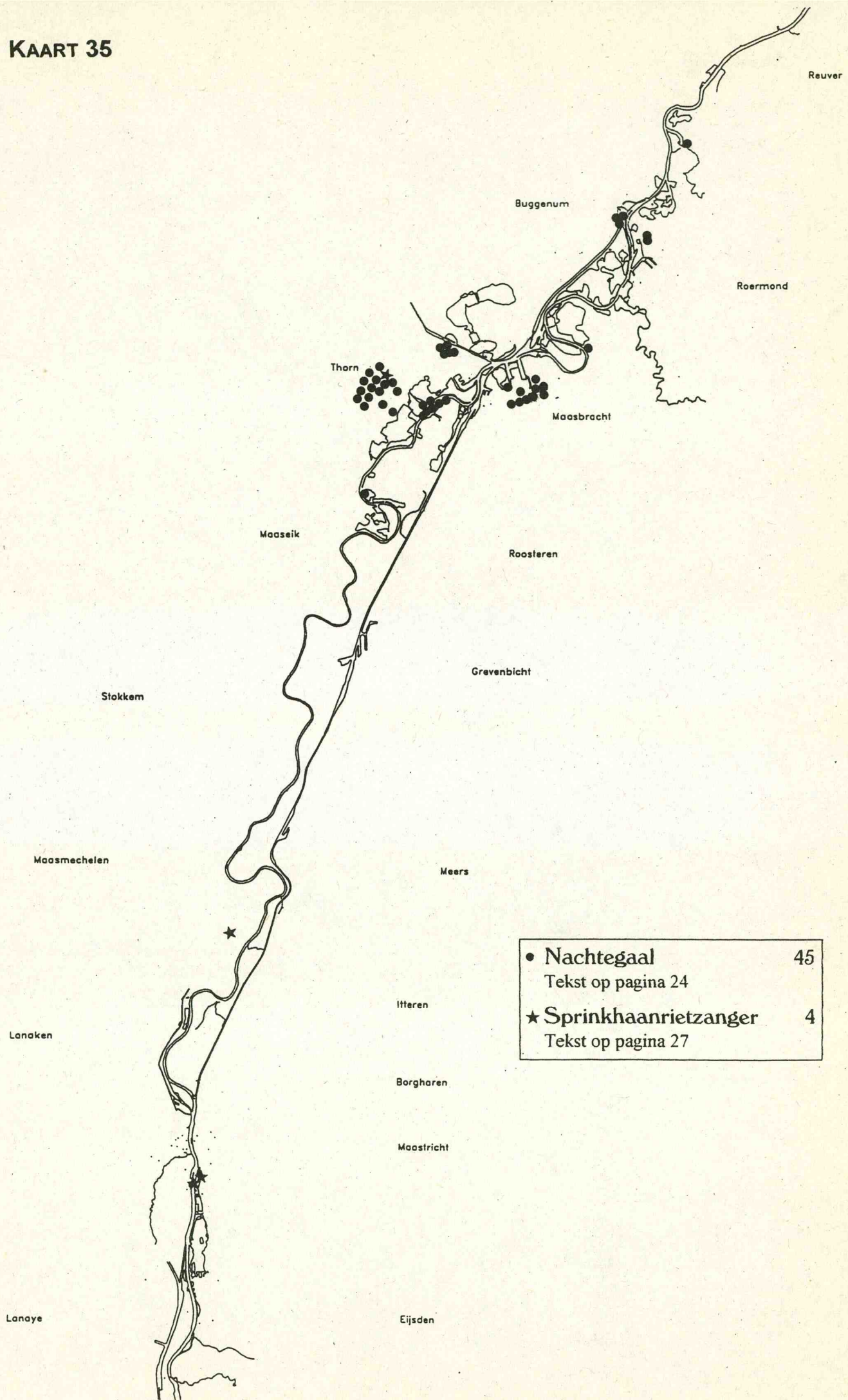
Oeverwal 1766
Tekst op pagina 22
Belgische kolonies zijn omcirkeld

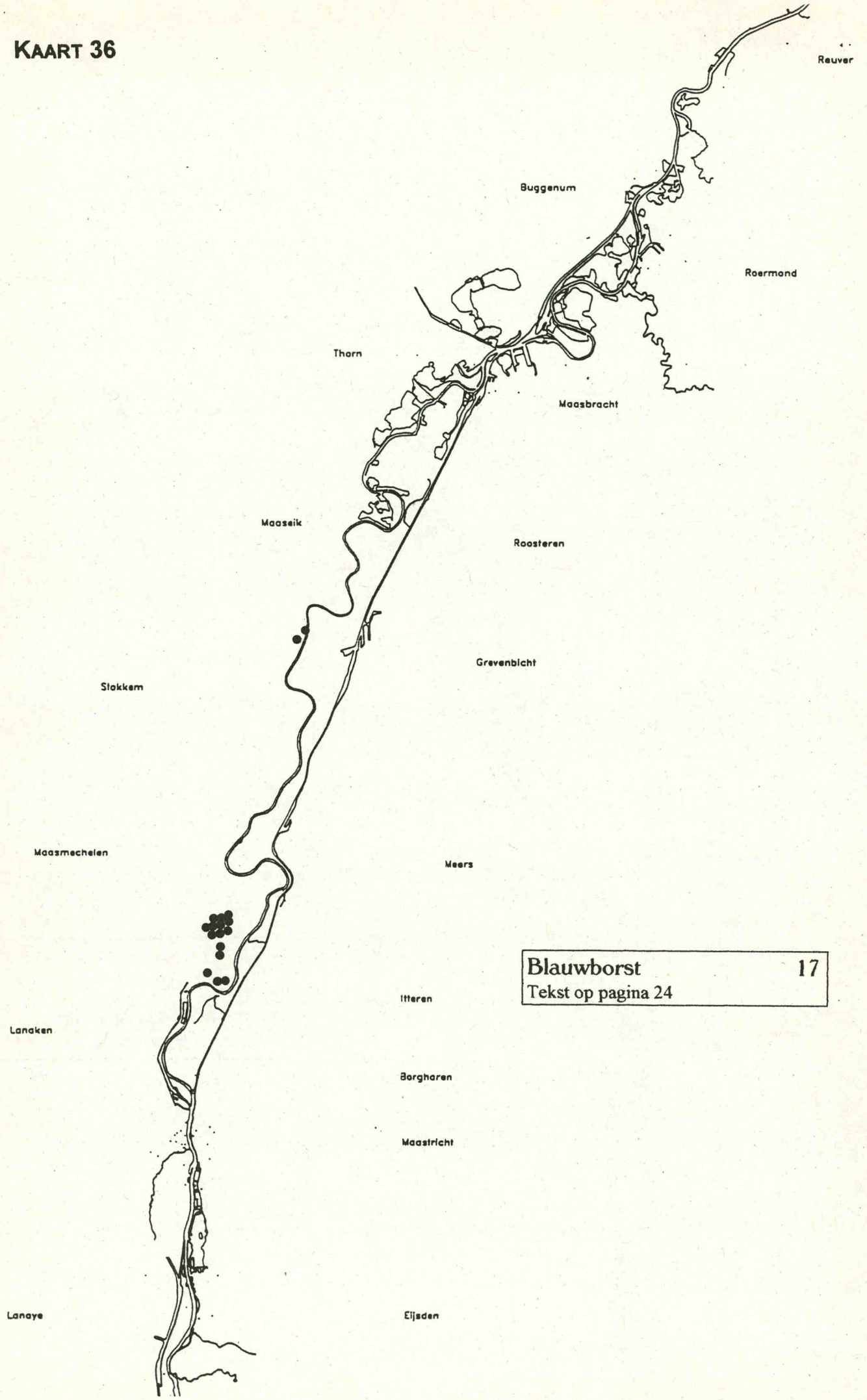
★ Boompieper	4
Tekst op pagina 23	
● Boomklever	>12
Tekst op pagina 30	

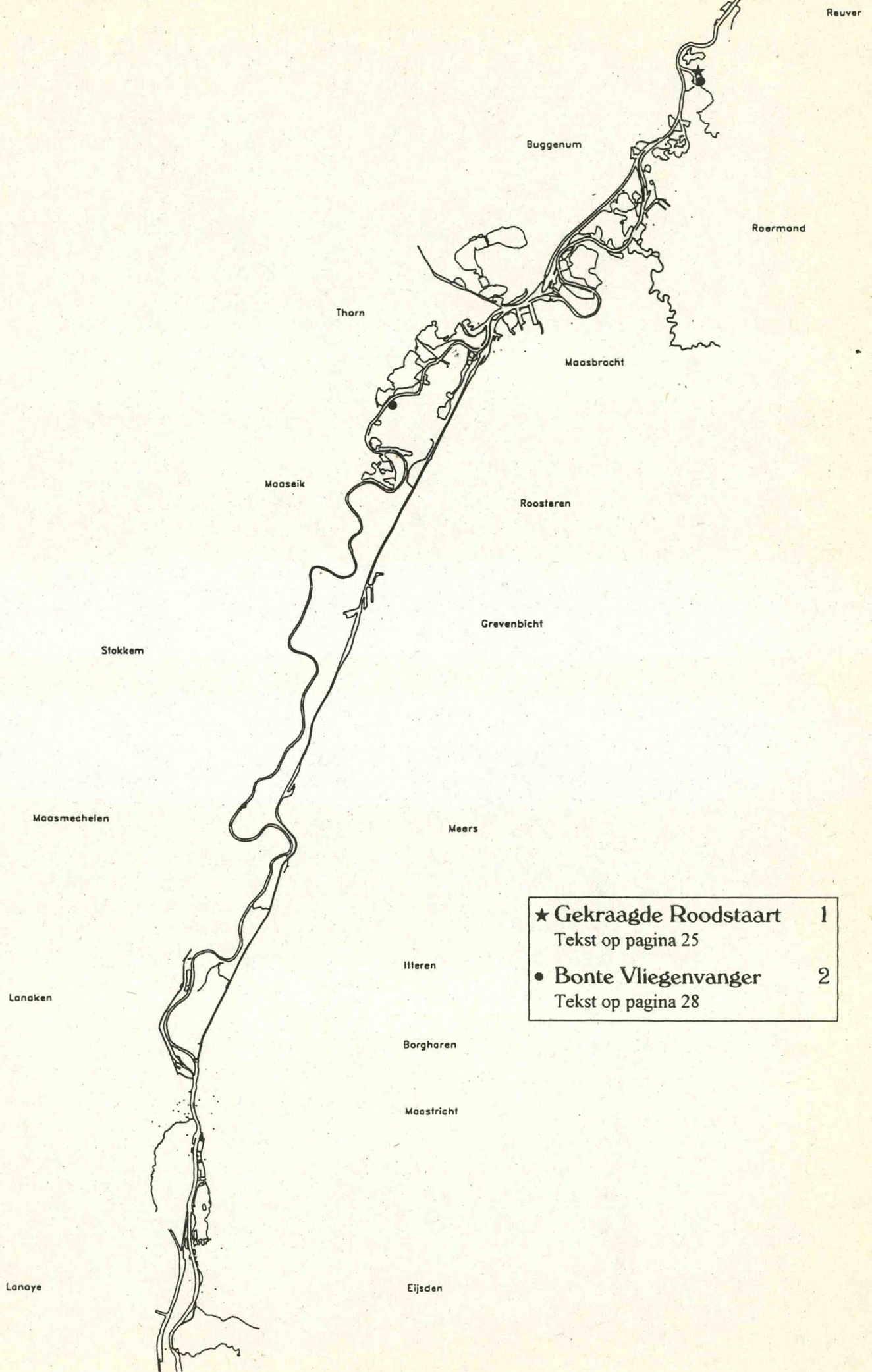
Gele Kwikstaart >88
Tekst op pagina 24

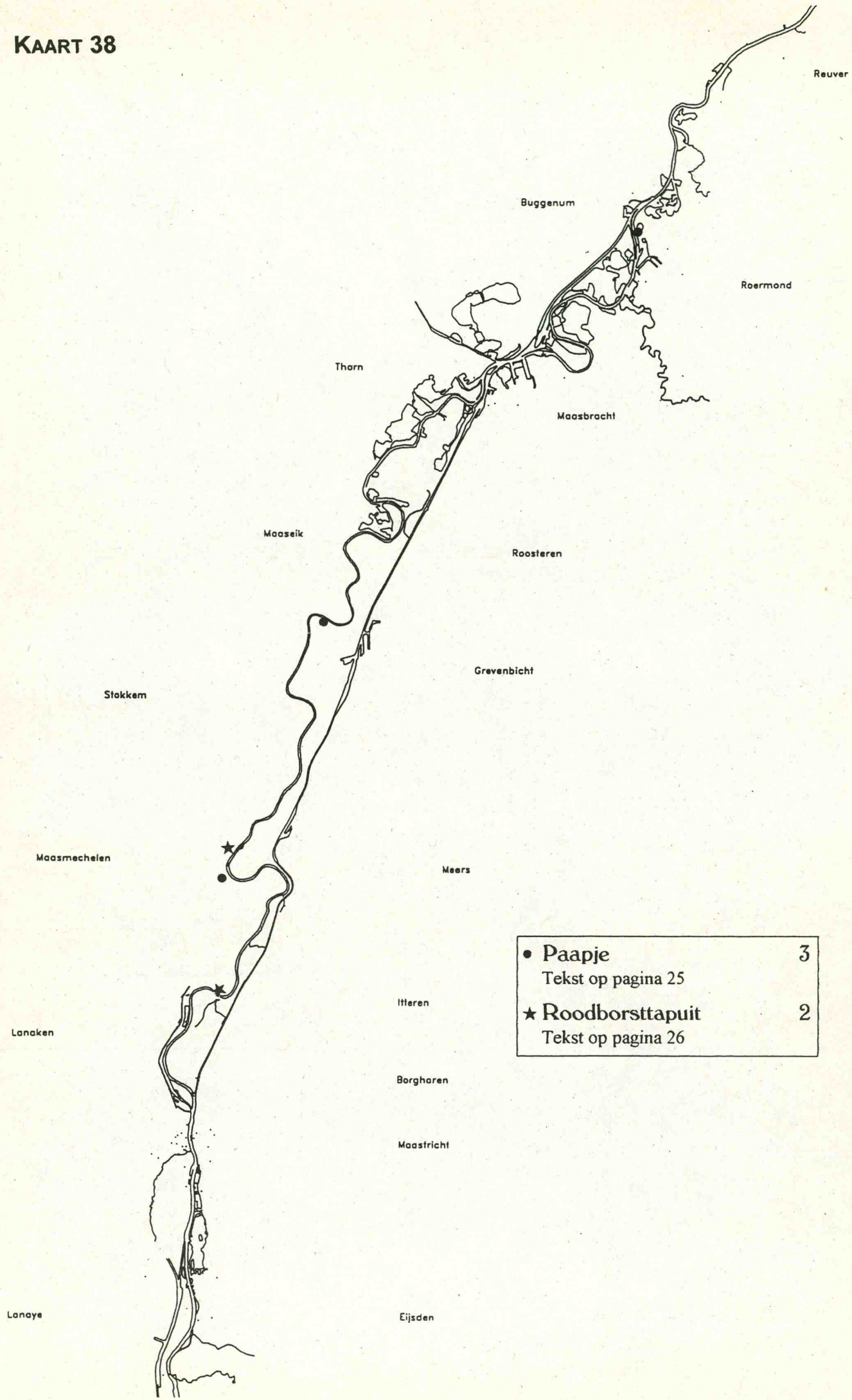
• Nachtegaal	45
Tekst op pagina 24	
★ Sprinkhaanrietzanger	4
Tekst op pagina 27	

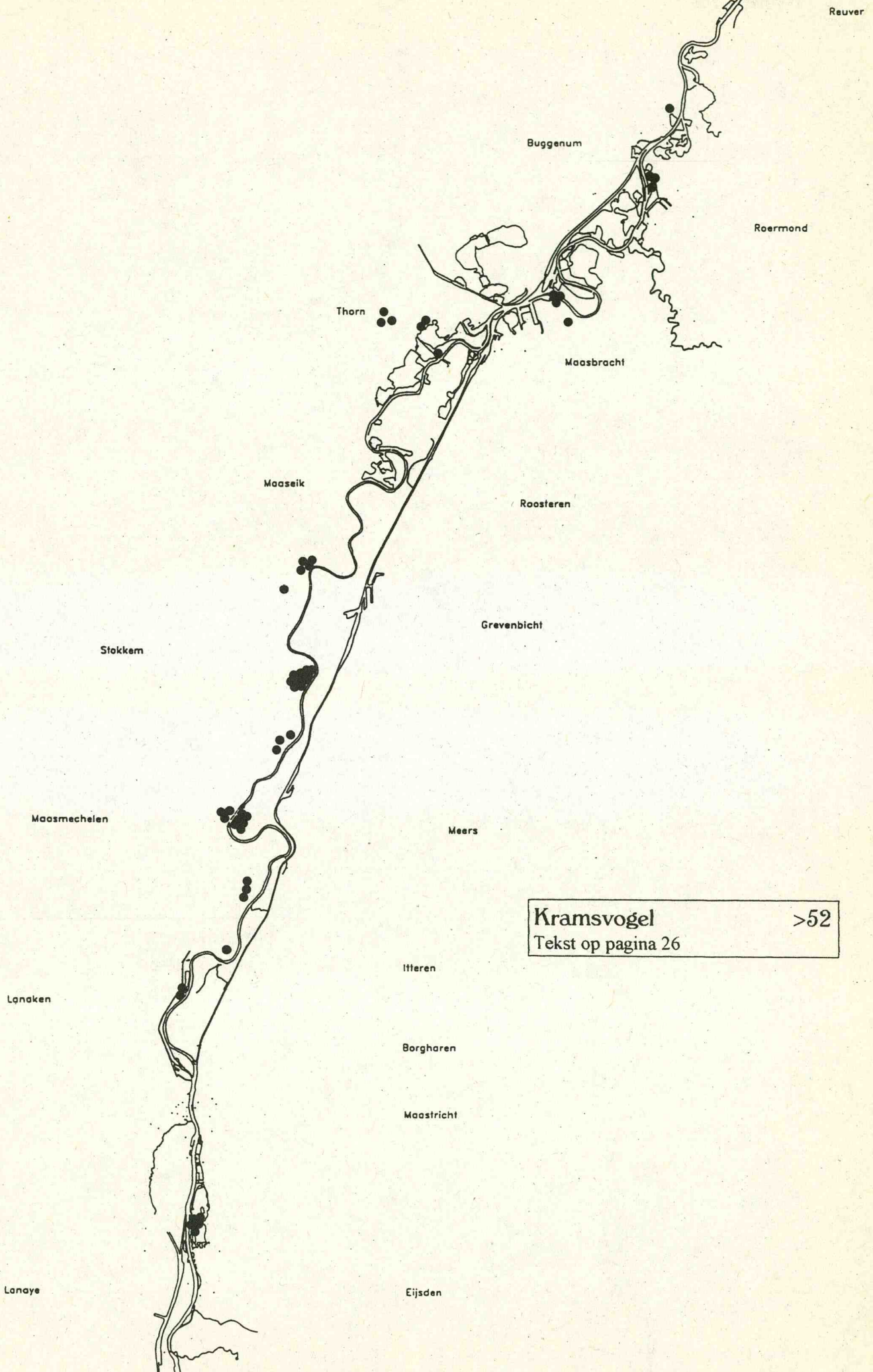
Blauwborst 17
Tekst op pagina 24

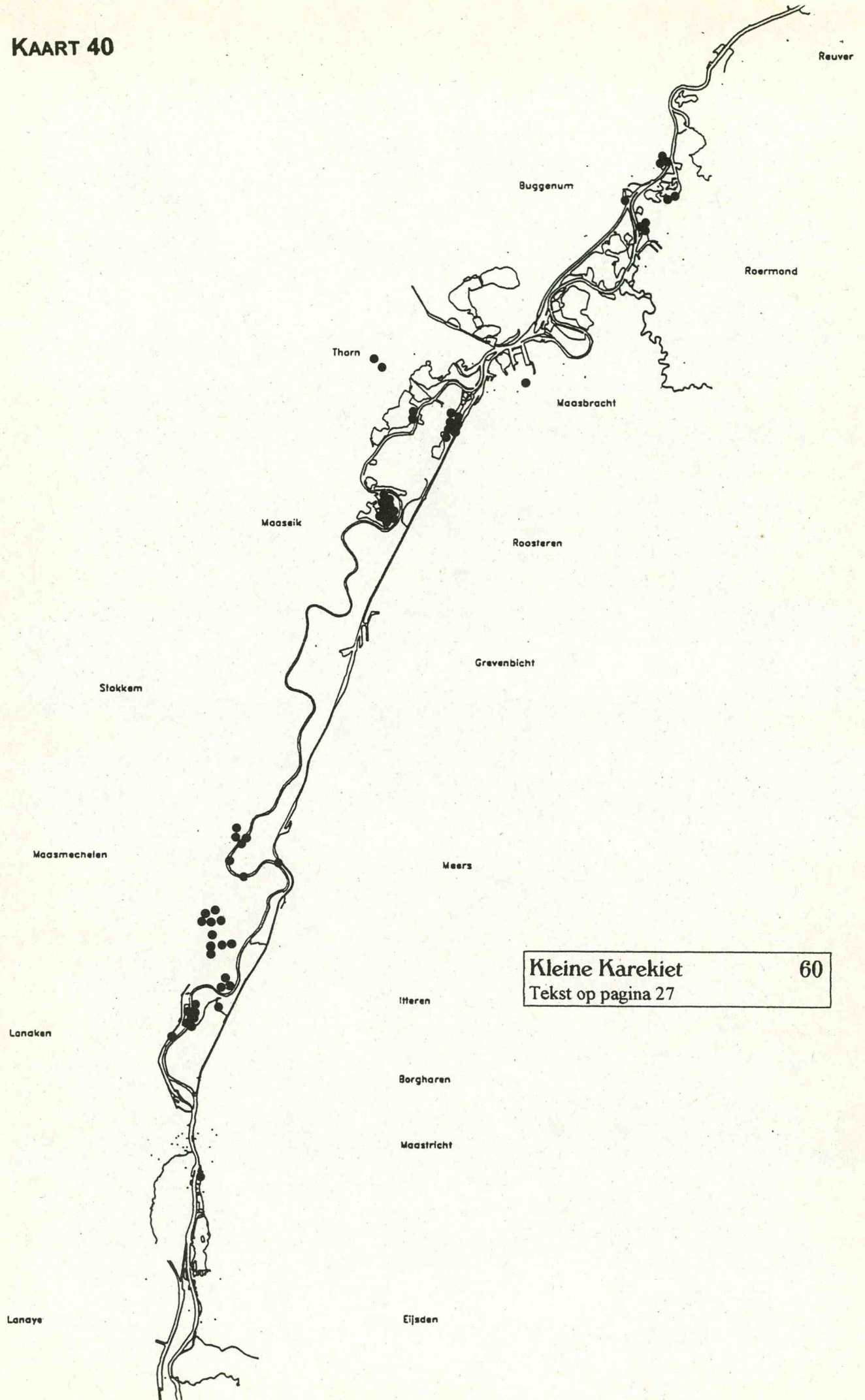
★ Gekraagde Roodstaart	1
Tekst op pagina 25	
● Bonte Vliegenvanger	2
Tekst op pagina 28	

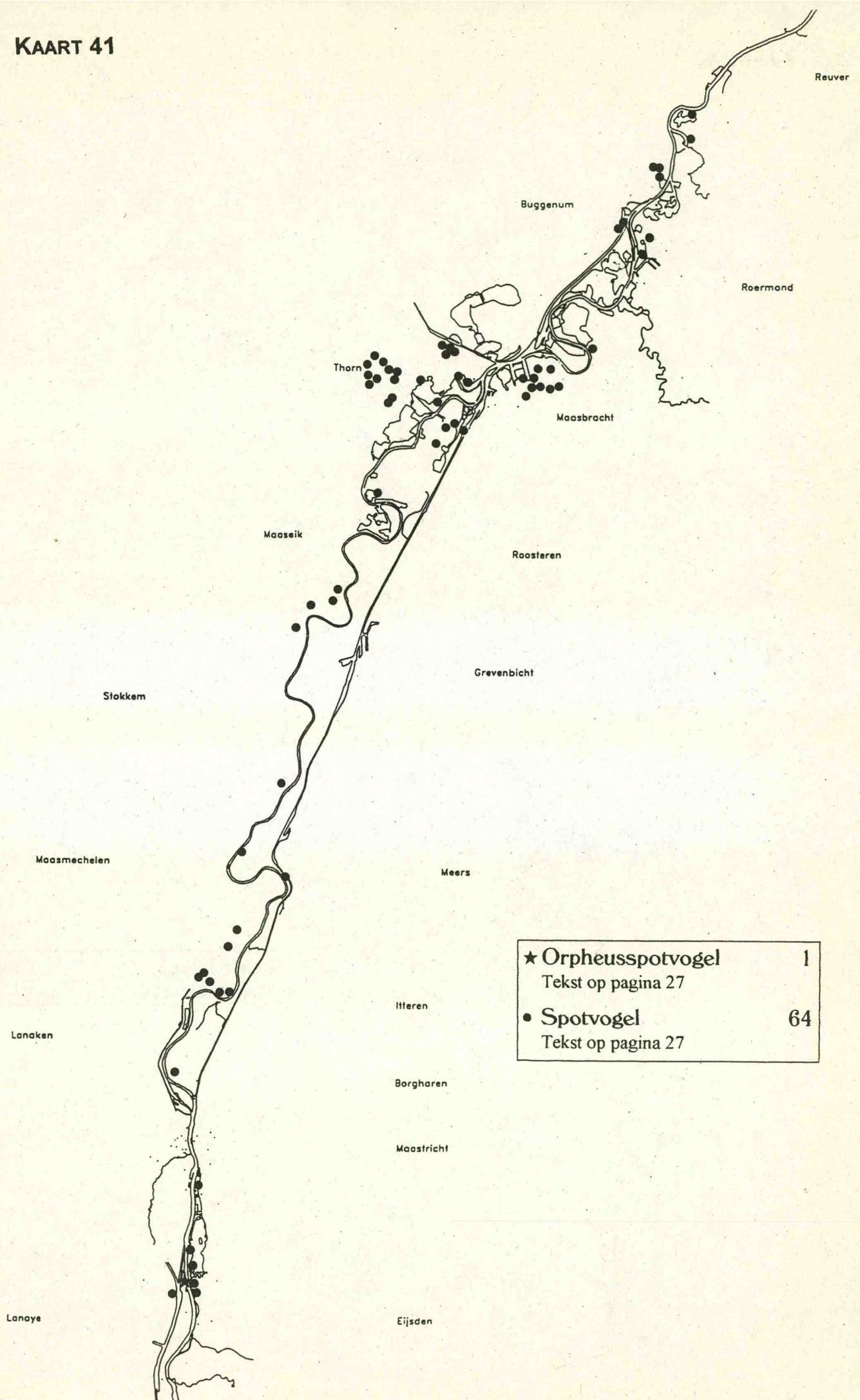
● Paapje	3
Tekst op pagina 25	
★ Roodborsttapuit	2
Tekst op pagina 26	

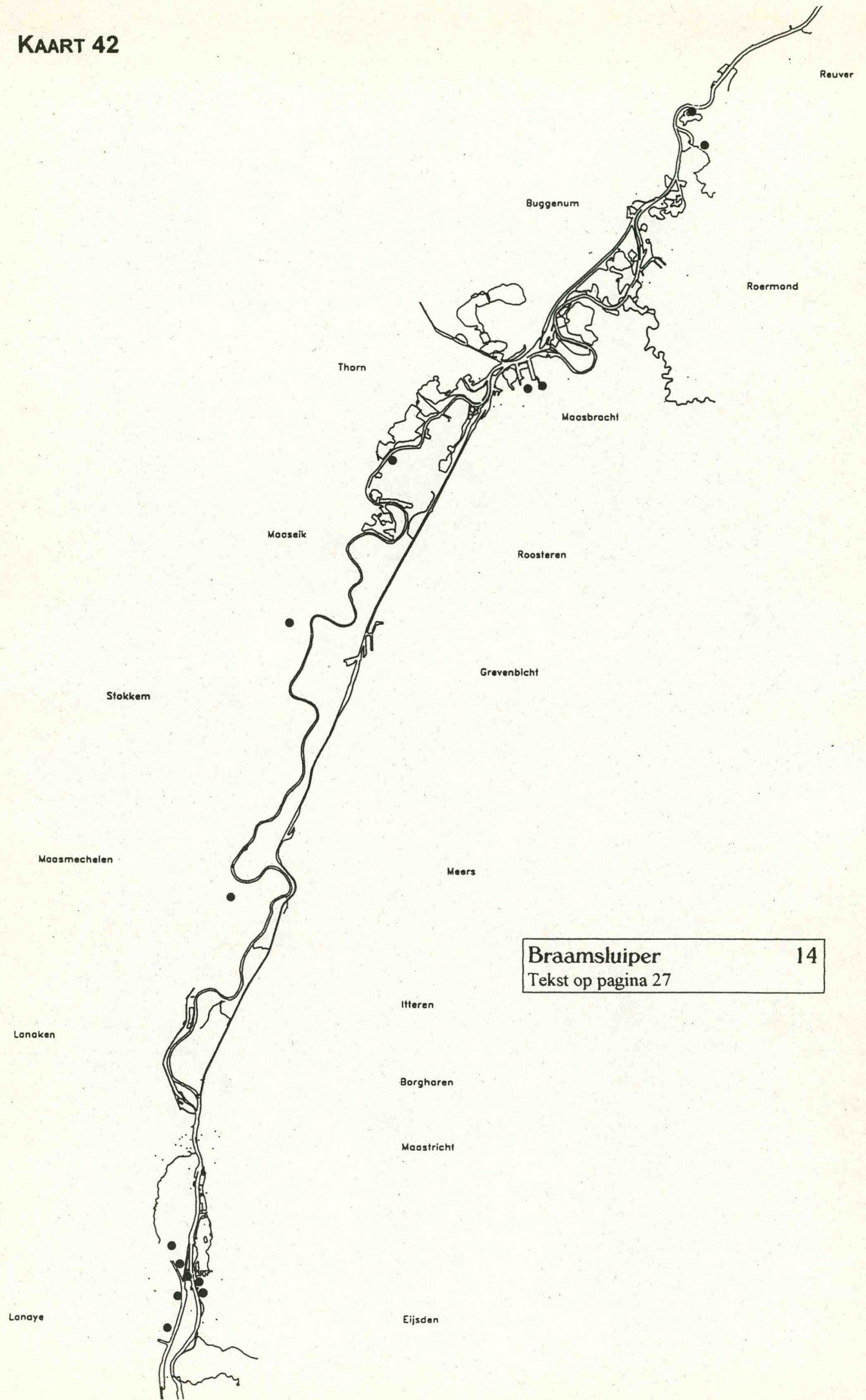

Kramsvogel >52
Tekst op pagina 26

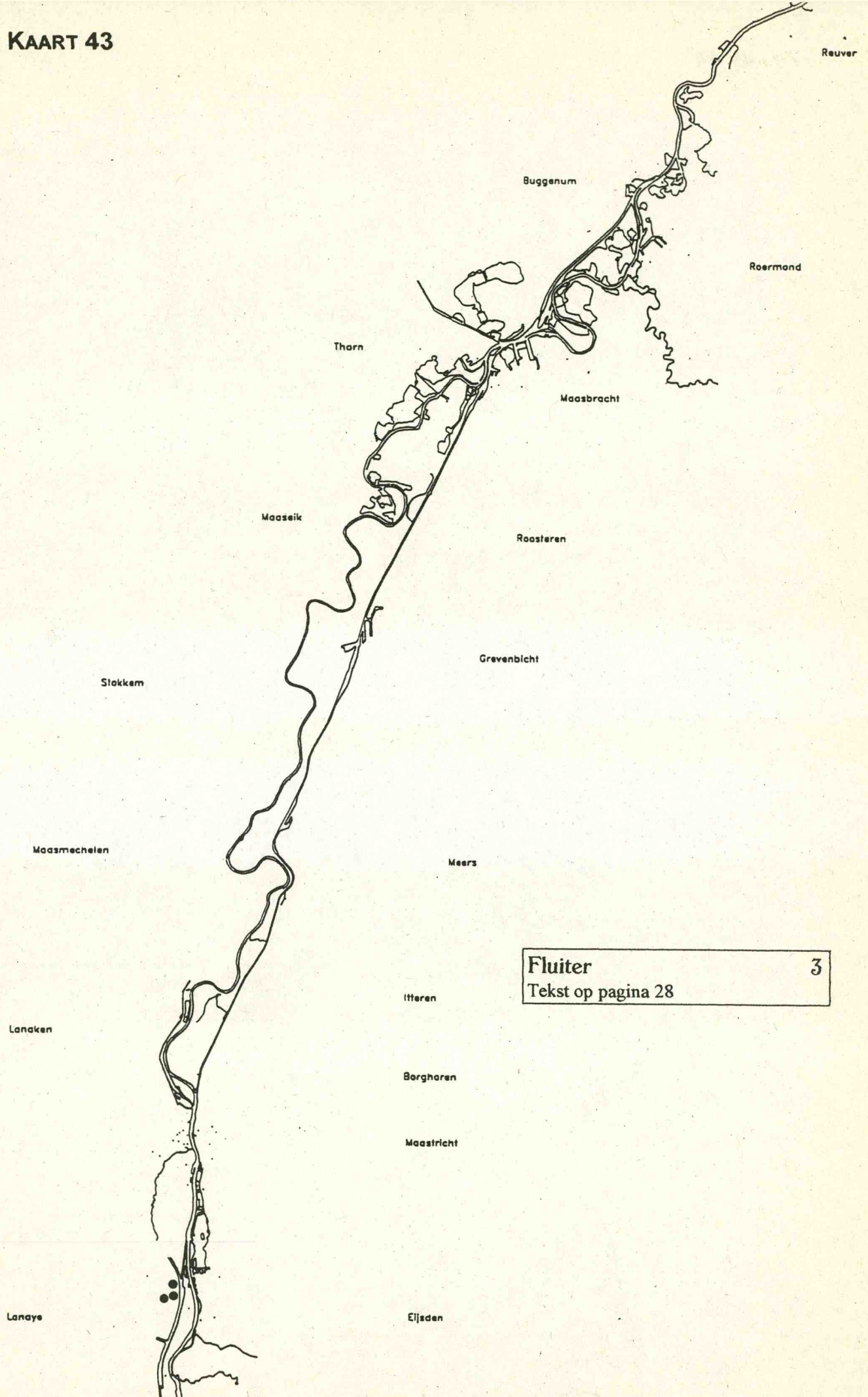

Kleine Karekiet 60
Tekst op pagina 27

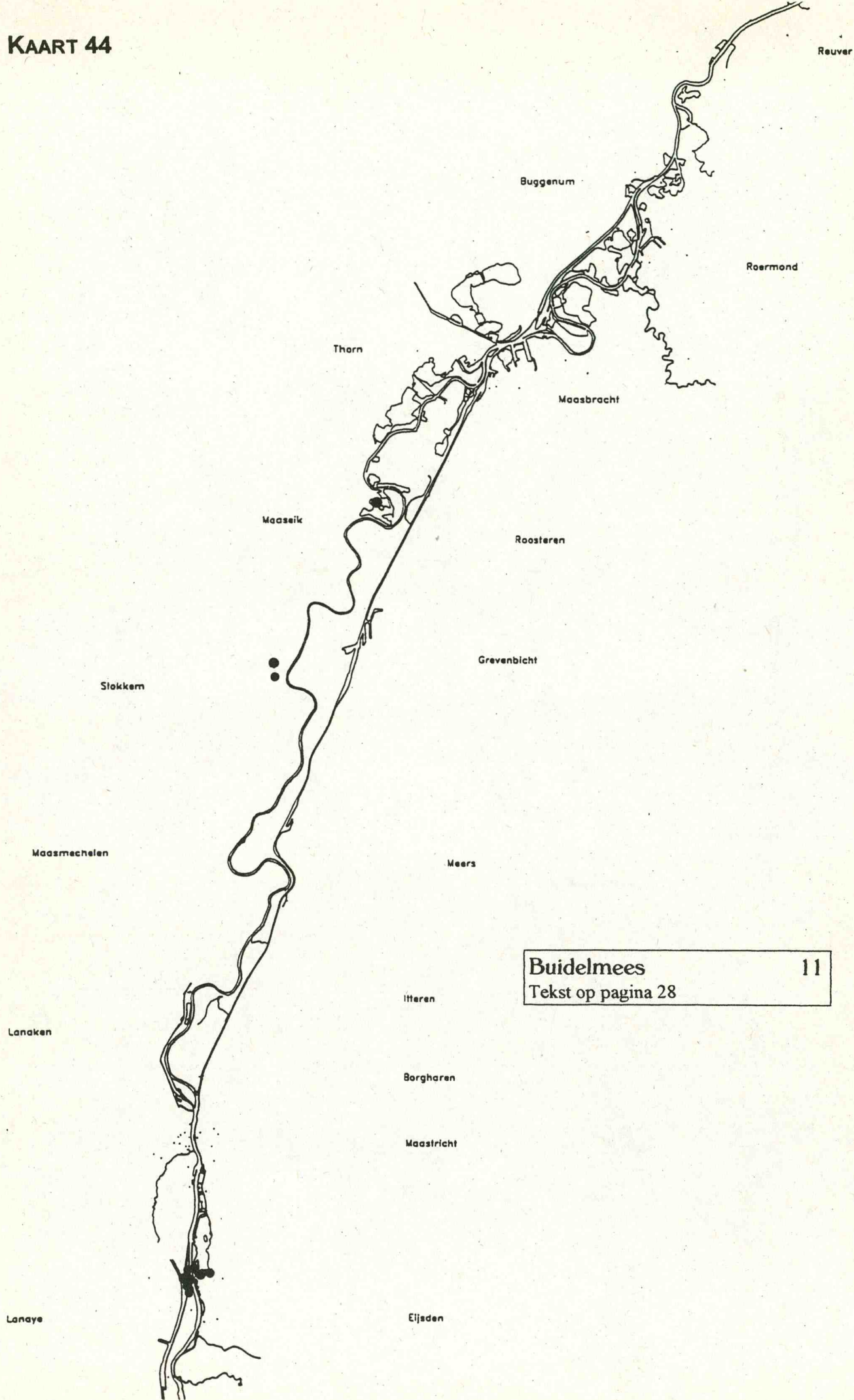

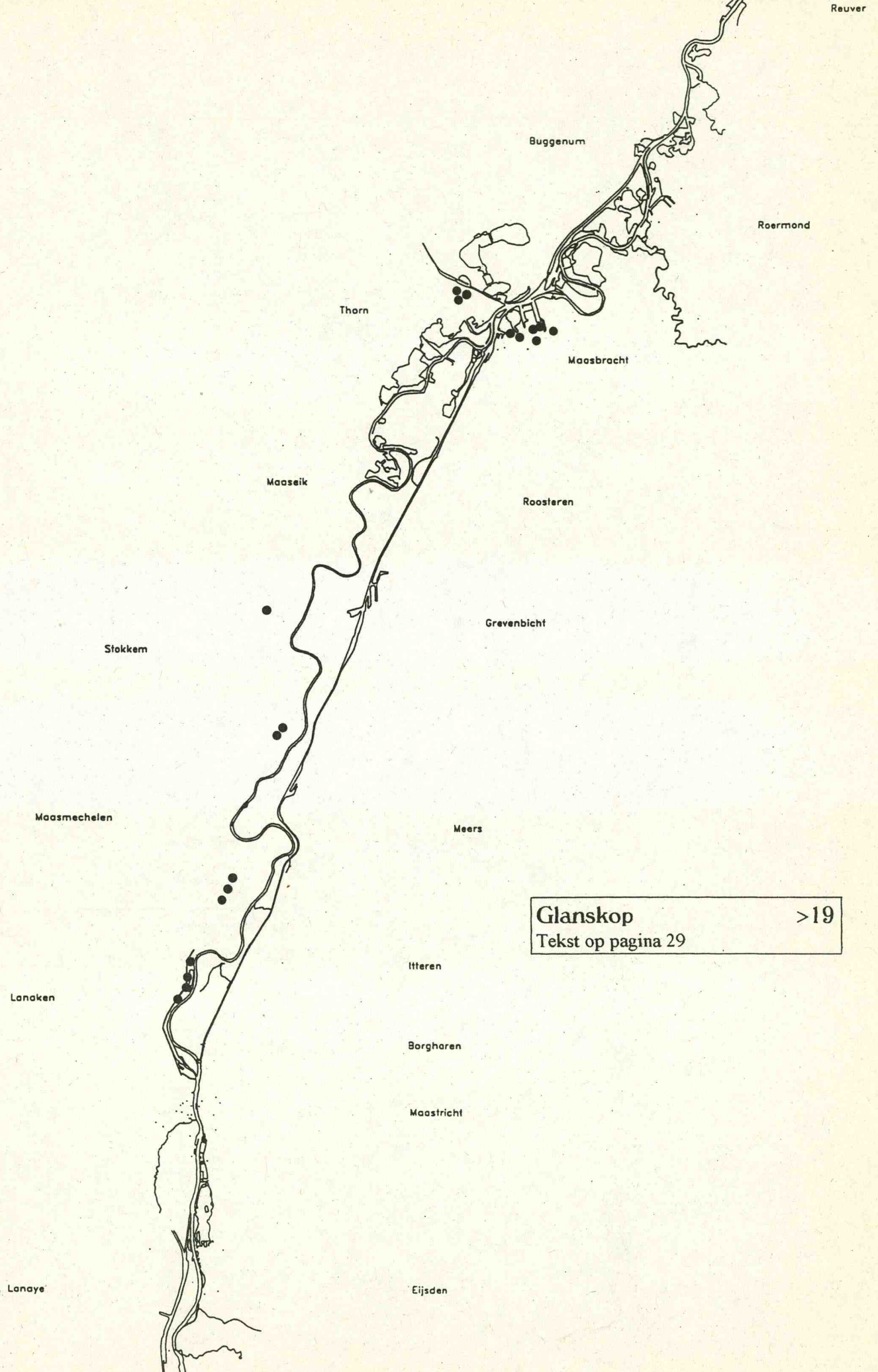
Braamsluiper 14
Tekst op pagina 27

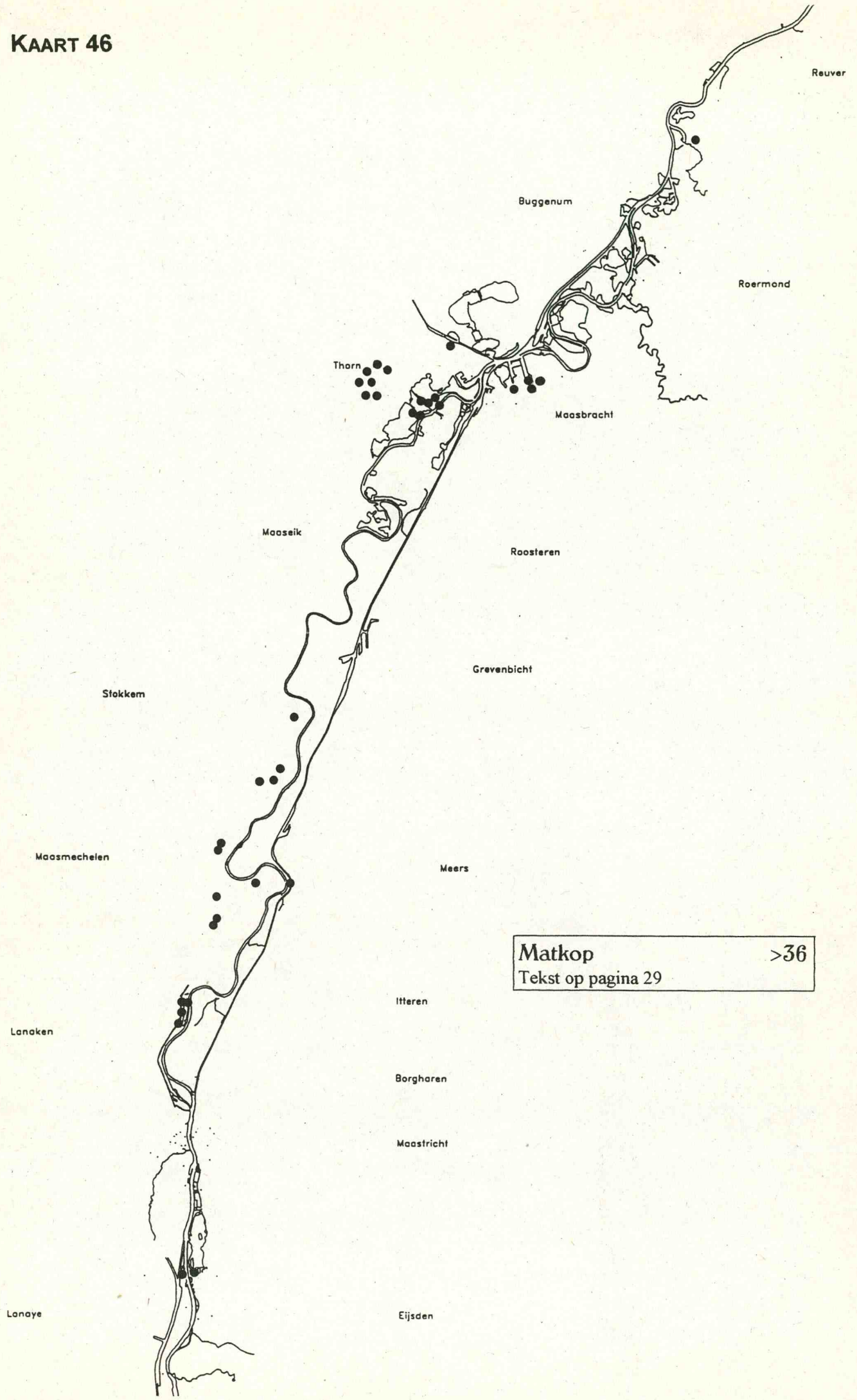

Fluiter 3
Tekst op pagina 28

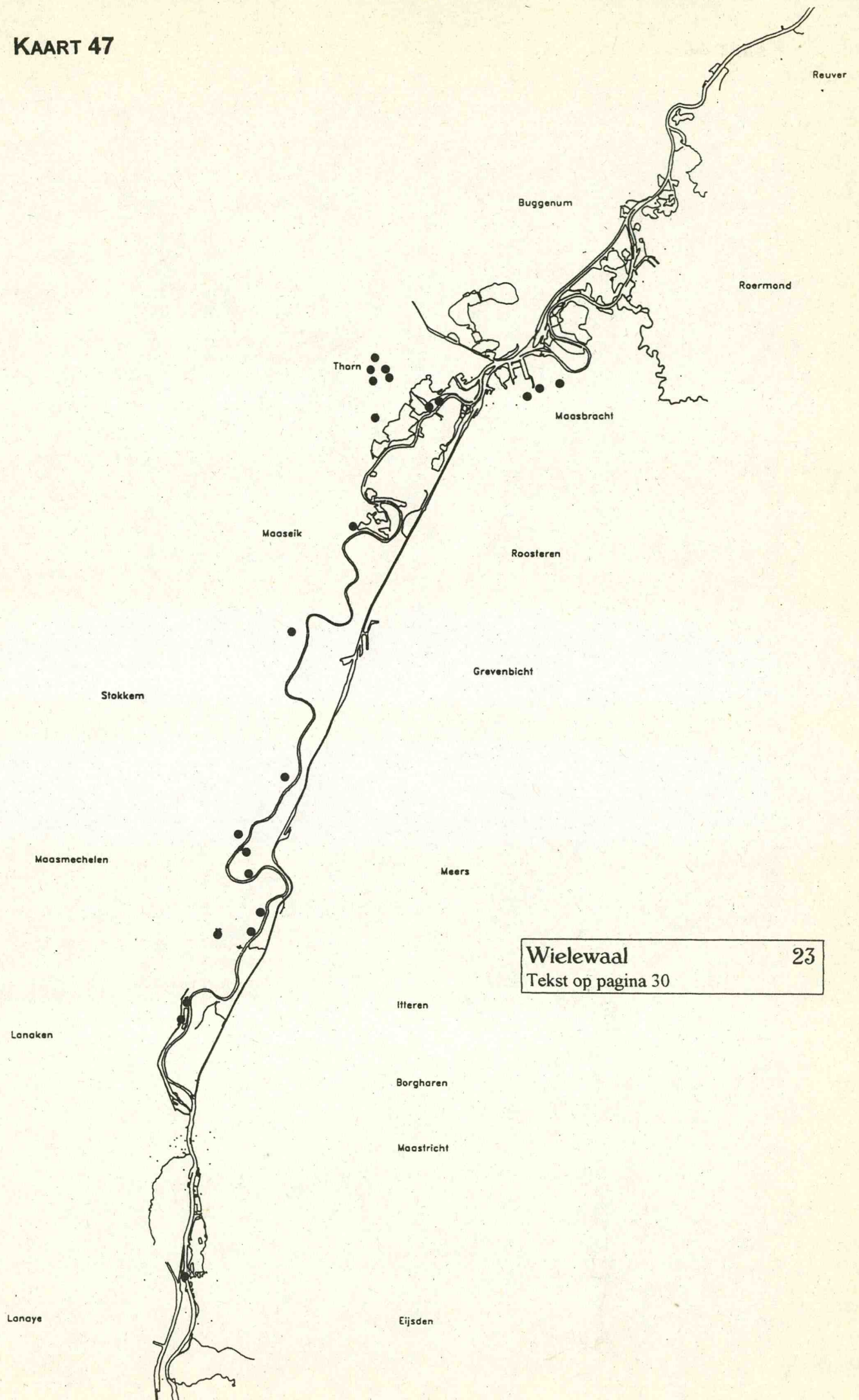

Buidelmees 11
Tekst op pagina 28

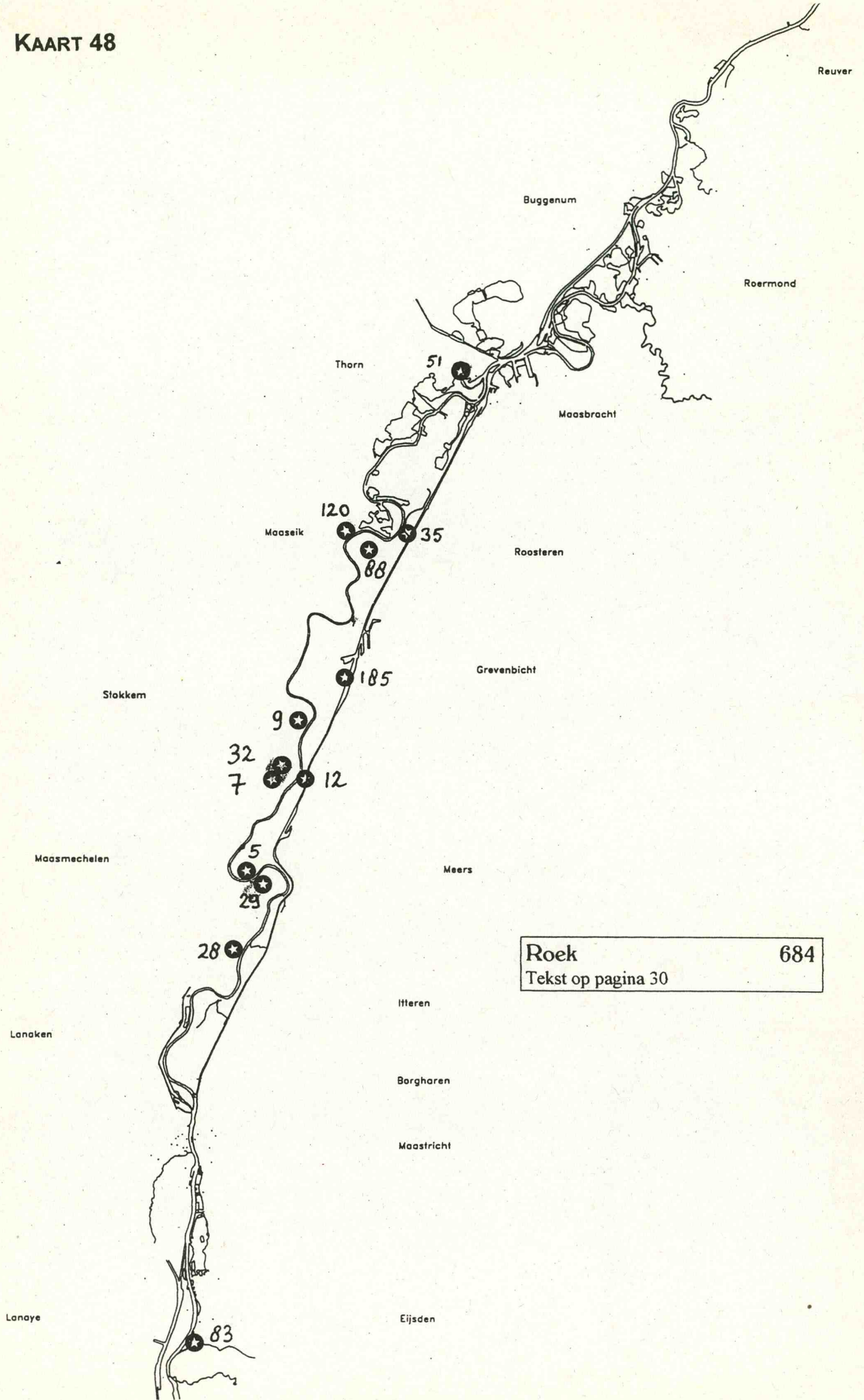

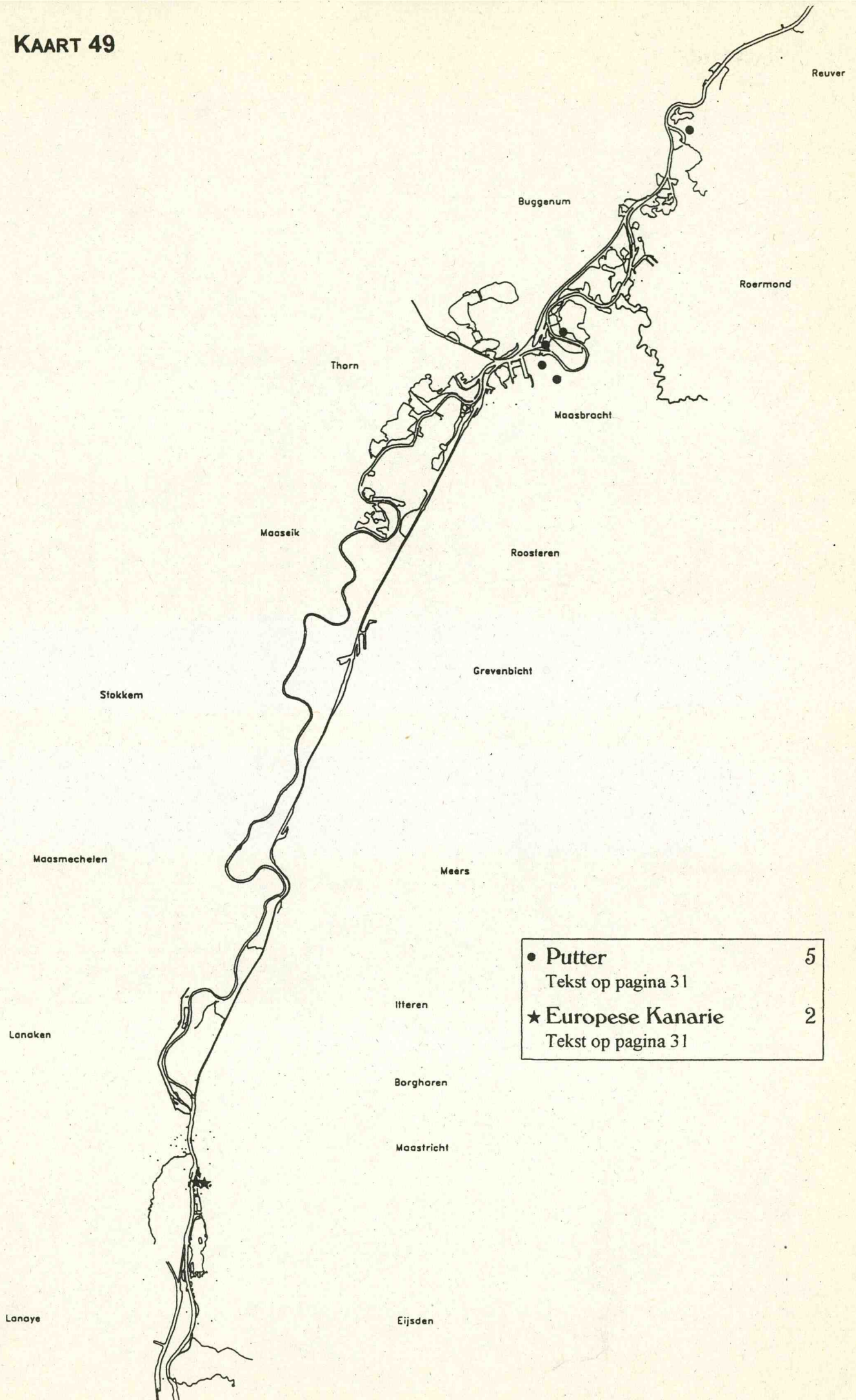
Matkop >36
Tekst op pagina 29

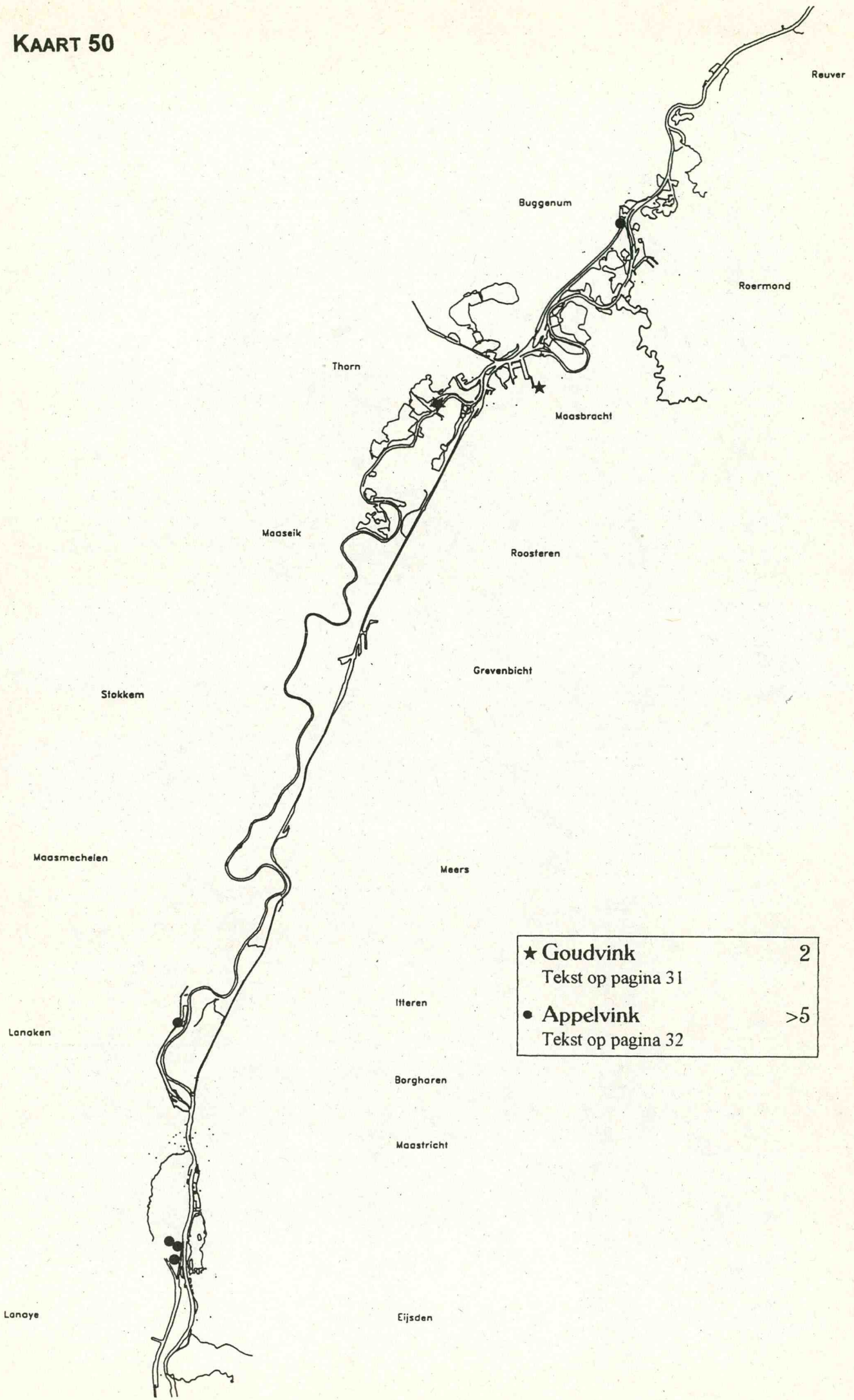
Wielewaal 23
Tekst op pagina 30

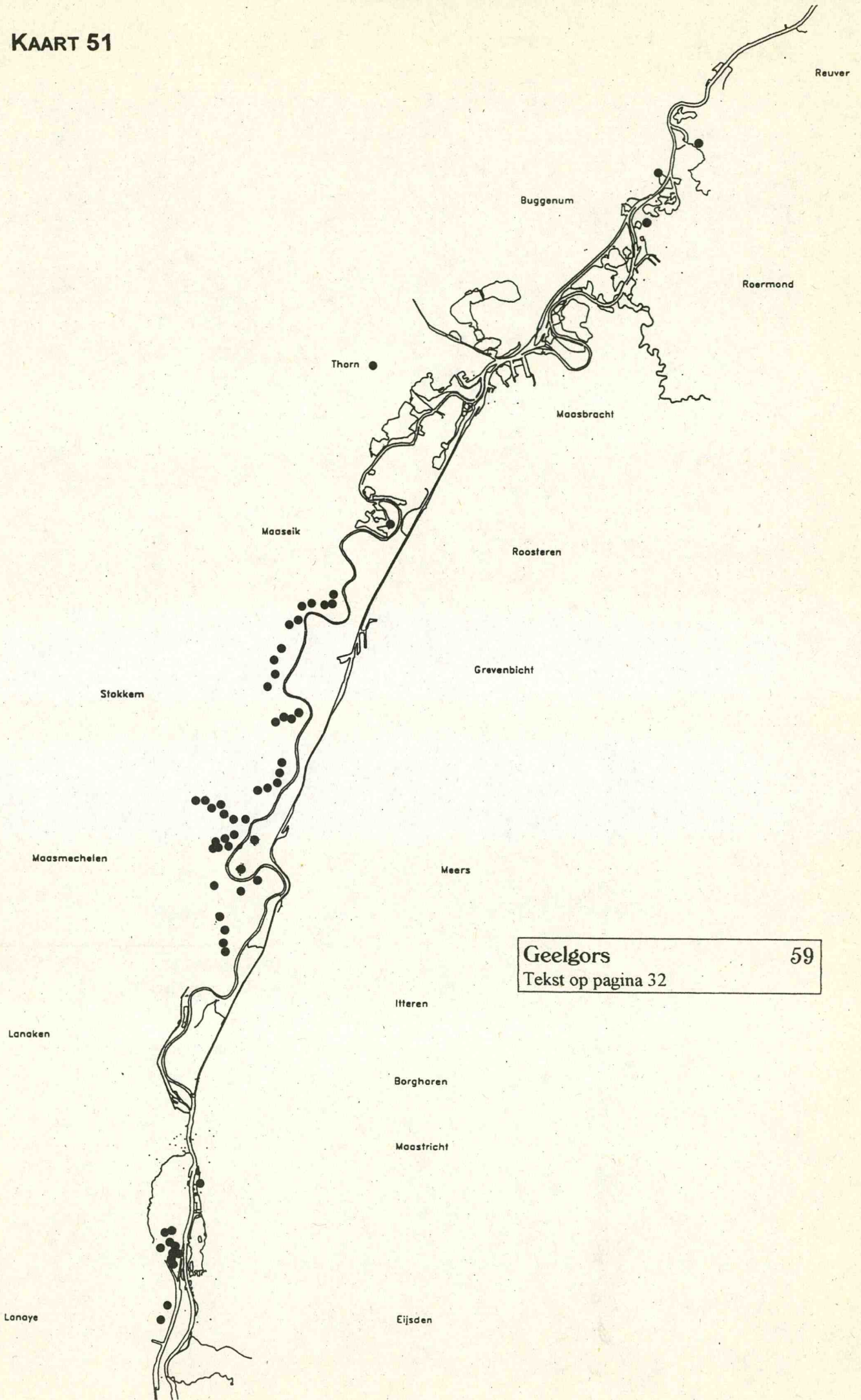
Roek	684
Tekst op pagina 30	

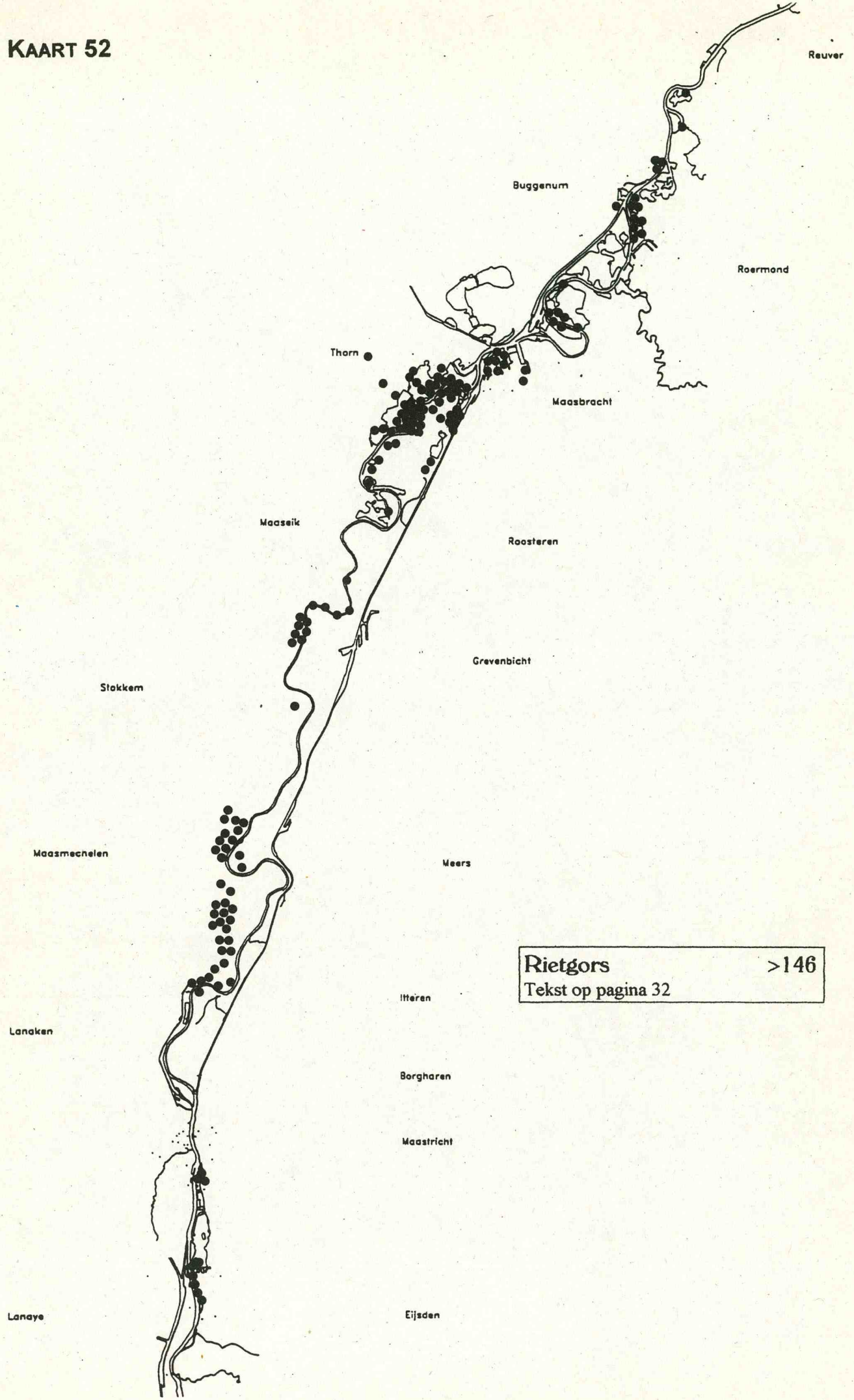
KAART 50

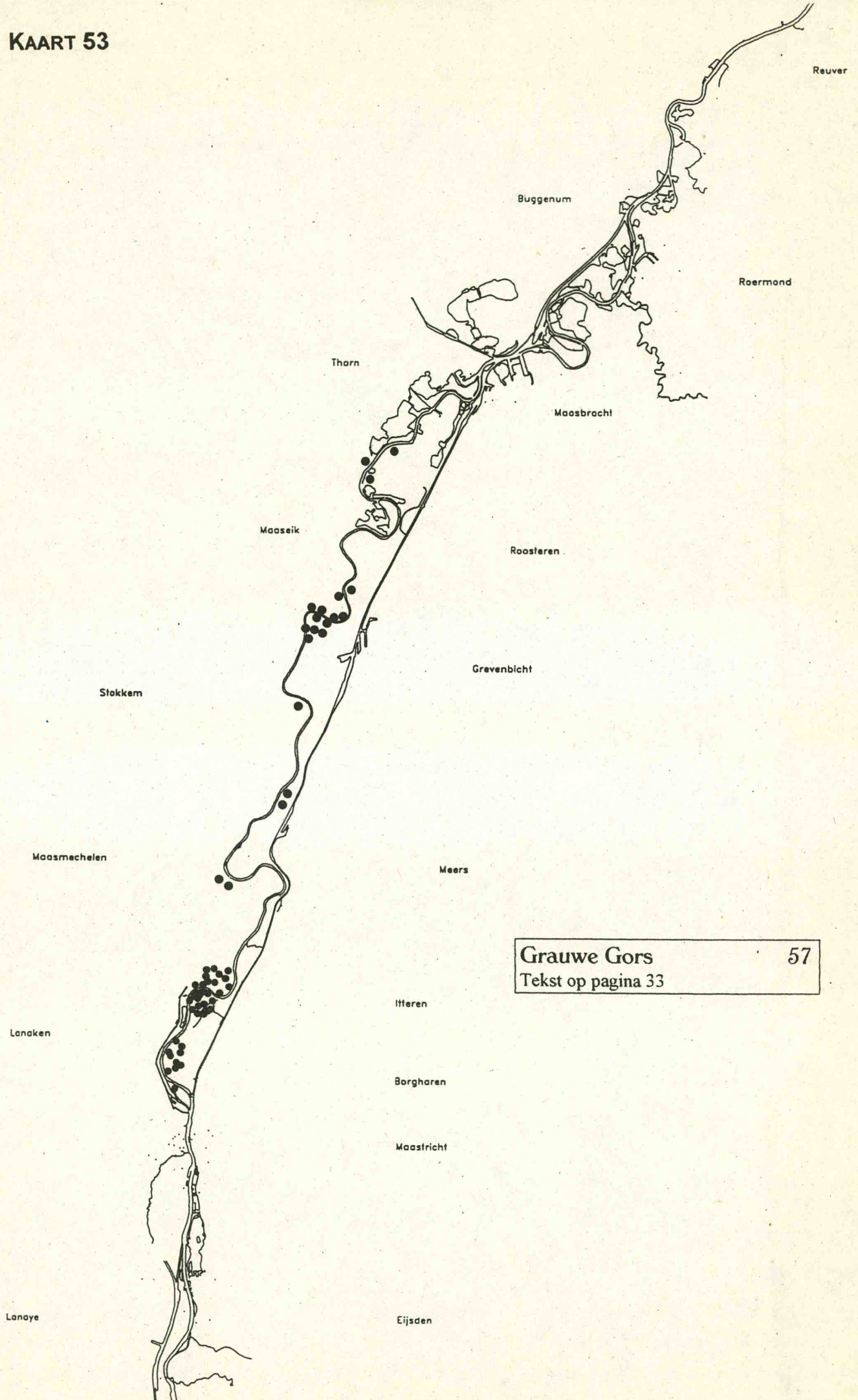

★ Goudvink	2
Tekst op pagina 31	
● Appelvink	>5
Tekst op pagina 32	

Geelgors 59
Tekst op pagina 32

Grauwe Gors 57
Tekst op pagina 33

